שנה 57 גליון מס' 403

בולטין

בטאון איגוד יוצאי סין

מוסף עברי

נובמבר–דצמבר 2010 ◆ שנה 57 ◆ כסלו – טבת תשע"א

www.jewsofchina.org

מתן כהן, הנכד של שעיה ופלורי כהן משנחאי שחגג את הבר מיצוה שלו ב-16 לאוקטובר, 2010 עומד כאן על יד ההיכל בבית בכנסת אוהל רחל
מול ספר תורה בזמן ביקורו בסין עם משפחתו ביולי 2010

תוכן העניינים

בענייני דיומא	ת. קאופמן	3
מזל טוב		4
חיי אגוד יוצאי סין		5
פניה לרשויות בסין		7
במקום פרחים		7
שרה רוס בת 95		8
סינים ויהודים	ג. גולדסטיין	10
גם בסין רוצים לדעת	י. אטינגר	11
שלושה מכתבים נרגשים	ת. לילך	12
מסע חיי	מ. קרימצ'נסקי	15
רב א.מ. קיסלב	י. דביר	18
תרבות סין	ע. פרת	25
תמונות ישנות		28
חרשים אילמים בחרבין	ש. ליכטיג	29
צ'יינה דאון	ר. בית- אריה	30
המשונגע של מאו	ר. בית- אריה	32
ת.ד. 29786		34
בקור בשנחאי		35
לזכרם		36
קלמן סלוצקר ז"ל	ל. היימן	38

ההנהלה של איגוד יוצאי סין בישראל
מתכבדת להזמינך למפגש חנוכה המסורתי של יוצאי סין,
שבמרכזו טקס חלוקת מלגות לסטודנטים.

האירוע יתקיים ביום שלישי, ל' בטבת תשע"א
7 בדצמבר 2010, במרכז ענב לתרבות,
רח' אבן גבירול 71, על גג "גן העיר" תל-אביב.

הדלתות תפתחנה בשעה 17:00 למפגש חברים וכיבוד קל.
דלתות האולם תנעלנה בשעה 18:00 לפתיחת הטקס.

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",
רח' גרוזנברג 13,
e-mail: igud-sin@013.net
טל. 03-5171997
פקס. 03-5161631

❖ ❖ ❖

"מטרת האיגוד היא לארגן את תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר לסיוע הדדי ולשיתוף-פעולה".
(מתוך תקנון האגודה)

❖ ❖ ❖

עורך ראשי: תדי קאופמן
סגנית עורך מוסף עברי: יהודית ביין
חברי המערכת: יהודית ביין, אורי ביין, תדי קאופמן ,יוסי קליין ויהודית סנדל

❖ ❖ ❖

מטרות ה"בולטין"
מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בוליטין", איגוד יוצאי סין בישראל שואף לענות על הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין תושבי הקהילה היהודית לשעבר של סין.
2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין בישראל ובגולה.
3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-לאור של מסמכים היסטוריים העוסקים בחיי אותה קהילה.
4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות לבני דור ההמשך של יוצאי סין בישראל.

איגוד יוצאי סין
ת.ד. 29786
תל אביב 61297
Kindly note our address:
Igud Yotzei Sin
P/O/B/ 29786
Tel Aviv 61297 Israel

בעניינו דיומא

תדי קאופמן

פגישה מסורתית של יוצאי סין

ב-7 בדצמבר 2010, בחג החנוכה, באולם "עינב" אשר בתל-אביב, תתקיים פגישה חד-שנתית מסורתית של יוצאי סין לדורותיהם. בפגישה יחולקו מלגות לסטודנטים - ילדים, נכדים ונינים של יוצאי סין. בפגישה זו, אגודת הידידות ישראל-סין תעניק מלגות לסטודנטים מסין, הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל.
זו לא רק מסורת יפה אותה אנו משמרים זה למעלה מ-50 שנה, זוהי גם פגישה משפחתית מרגשת בין דורות של סבים, אבות, בנים, נכדים ונינים. כולנו מחכים ליום זה ומאמינים שחג זה של יוצאי סין ימשיך להתקיים גם להבא.

בקרוב - שישים שנה לקיום איגוד יוצאי סין

שנת 2011 ההולכת ומתקרבת. תהיה זו שנת יובל לאיגוד יוצאי סין. האיגוד שלנו, אשר נוסד ב-1951יציין 60 שנה לקיומו. זהו אירוע היסטורי בקרב יוצאי סין.
איגוד יוצאי סין - אחד מהארגונים הבודדים אשר נוסדו ושימרו חיוניות לאורך 62 שנה מהקמת מדינת ישראל. איגוד יוצאי סין ימשיך להתקיים כל עוד יהיה נאמן למורשת אותה הוא ממלא מזה 60 שנה. מתן עזרה ליוצאי סין קשישים ונזקקים, מלגות לסטודנטים, דאגה לחיילים צאצאי יוצאי סין, אשר משרתים בשורות צבא ההגנה לישראל, וכן שימור העבר שלנו, שימור המצבות של העבר היהודי בסין וארכיון של האיגוד, הדוק היחסים עם יוצאי סין בישראל ובעולם כולו, כתב העת "בולטין", אתר באינטרנט ומפגשי חברים ב"בית פונבה".
למרות הגיל, איגוד יוצאי סין חי חיים מלאי פעולות, מסירות ואחדות. עד 120!

שרה רוס בת 95

ב-14 באוקטובר, מלאו לידידתנו שרה רוס 95 שנים.
לשרה מקום כבוד בין ידידנו יוצאי סין בישראל. כל מכריה מלאי הערכה לאישה נפלאה זו. המרץ שלה, חכמתה, חוש ההומור, יחסי ידידות לאנשים - כל התכונות הללו מציבות אותה בשורה הראשונה של ידידינו.
אנו שמחים לברך את שרה ומאחלים לה להמשיך באותו קו חיים בו התנהלו חייה - עליזות, תבונה, חדות מחשבה, ומלאה באהבה וידידות לכל מכריה.
שרה היקרה, עד 120!

ספרים חדשים על יהודי סין

יצאו לאור בתל-אביב ובחרבין ספרים חדשים בשפה הרוסית והסינית על יהודי סין.
בישראל יצא לאור ספרו של מיכאיל רינסקי "יהודים סיניים", ובו 16 כתבות על יוצאי סין המתגוררים בישראל, בעיקר מחרבין. זהו אוצר רב ערך בהיסטוריה של יהודים מסין הרחוקה.
בחרבין יצא לאור הספר של גלי חן יאן "יהודי חרבין". גליה היא אחת העובדות המובילות במרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין באקדמיה למדעי החברה של חבל הילוצ'יאן. במשך עשר שנים חקרה גליה את ההיסטוריה של יהודי חרבין. בתקופה זו ביקרה פעמיים בישראל ועבדה על הארכיונים שלנו, ראיינה עשרות יוצאי חרבין. ספרה הוא ספר רב ערך בהיסטוריה המופלאה של יהודים בעיר זו.

ארבעת המופלאות

לז'ניה פלוטקינה (מוייסייבה) מלאו 98 שנים, נוסיה חנינה (מדורסקי) - בת 97, שרה רוס (נפתנוביץ') - בת 95, לוסי פרידמן - בת 95. מזל טוב עד 120!

פגישת יוצאי שנחאי

ב-18 בינואר 2011 ב"בית פונבה" תתקיים פגישה שנייה של יוצאי שנחאי. באולם יתאספו גם חברי הקהילה הספרדית, הקהילה הרוסית (אשכנזית) וקהילת פליטת גרמניה ואוסטריה שהתגוררו בהונקו.
הפגישה הראשונה שהתקיימה בתחילת שנת 2010, עברה בהצלחה מרובה.
למארגנים נכונה עבודה מרובה לאסוף לפגישה את כל יוצאי שנחאי לשעבר.

בדרכי הידידות עם סין

תדי קאופמן

ב-7 בדצמבר, בפגישה השנתית המסורתית של יוצאי סין, תעניק אגודת הידידות ישראל-סין, בתל-אביב, 15 מלגות לסטודנטים סיניים הלומדים בארץ במוסדות להשכלה גבוהה.
מסורת יפה זו נולדה לפני 15 שנה, שלוש שנים לאחר כינון היחסים הדיפלומטיים בין ישראל וסין וייסוד האגודה לידידות ישראל-סין, הנמשכת לאורך כל השנים.
חלוקת המלגות - זו הכרה נוספת בידידות ובהתייחסות לסין ולעם הסיני על השנים בהן קיבלו את פנינו בסבר פנים יפות בתקופת קיום הקהילות היהודיות בארץ רחוקה זו.

יחסים כלכליים בין חבל הילוצ'יאן ועמק חפר

חבל הילוצ'יאן, שבירתו חרבין, מהדק את היחסים הכלכליים עם ישראל. משלחת מחרבין ביקרה בישראל כהכנה לשיתוף פעולה בשטח הטכנולוגי בהתייחסות למשק החקלאי, בין חבל הילוצ'יאן למועצה מקומית עמק-חפר. לחבל הילוצ'יאן מקום מרכזי בכלכלת סין. ההסכם בין חרבין לעמק חפר פותח מעגל רחב לאפשרויות של עבודה משותפת ביצור ובפתוח של המשק החקלאי.

ספר חדש על ההיסטוריה של יהודי חרבין

המרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין, באקדמיה למדעי החברה בחבל הילוצ'יאן מוציא לאור ספר חדש על ההיסטוריה של יהודי חרבין - הסופרת גלי חן יאן. גליה חוקרת שנים רבות את ההיסטוריה של יהודי חרבין. היא הקדישה עשר שנים לאסוף חומר לספר, ביקרה פעמיים בישראל, עבדה בארכיון איגוד יוצאי סין. ראיינה רבים מיוצאי סין המתגוררים בישראל.
האקדמיה למדעי החברה במרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין, בראשותו של פרופ' צוי ווי, שהקדיש שנים רבות מחייו לשחזור העבר של יהודי חרבין, העביר שלושה סמינרים בנושא, מגלה דאגה לבית הקברות, הקים תצוגה מתמדת במוזיאון המוקדשת להיסטוריה של יהודי חרבין, והוציא לאור שני אלבומים ומספר ספרים.
כל זה מהווה הוכחה ניצחת לעבודה רבת ערך ואנו, תושבי חרבין לשעבר מודים לו מכל הלב.

מזל טוב!

במשפחת שפי- פלוטקין

ב-27 ביולי, בפתח-תקווה, חגגו בר-מצווה לעמרי כדורי.
עמרי - בן לדורה (שפי) ועזרא כדורי, נכד לאלה ומנחם שפי (פלוטקין) ונין לז'ניה פלוטקינה (מויסייב).
איגוד יוצאי סין מברך את משפחת שפי (פלוטקין) בשמחתם ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה.

במשפחת רבקין

ב-12 באוגוסט בחדרה, נישאה יעל כוגן, נכדתה של רחיל רבקין, בת לבתה אילנה (רבקין) ויקי כוגן.
איגוד יוצאי סין מברך את משפחת רבקין עם נישואי הבת-הנכדה ומאחל לכולם בריאות, אושר והצלחה.

במשפחת חיה ברכה

ב-25 באוגוסט בעכו, נערכה מסיבת נישואין לעמוס הירש וענת רויטברג.
עמוס - נכד לידידתנו משנחאי חיה ברכה, בן לבת לאה (ברכה) ומרק הירש.
איגוד יוצאי סין מברך את הזוג הצעיר ואת כל המשפחה ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה.

הנהלת איגוד יוצאי סין ומערכת "בולטין" מברכים מכל הלב
את שרה רוס היקרה במלאות לה 95 שים ומאחלים לה בריאות ואריכות ימים, עד 120!

איגוד יוצאי סין מברך מכל הלב את מישה פליישמן היקר במלאת לו 90 שנים ומאחל לו בריאות ואריכות ימים, עד 120!

ארבעת המופלאות שלנו

ז'ניה פלוטקין (מוייסייבה) - בת 98
ניוסיה חנינה (מדורסקיה) - בת 97
שרה רוס (נפתנוביץ') - בת 95
לוסיה פרידמן - בת 95
מזל טוב ועד 120!

אסיה ויינרמן - בת 90

ידידתנו אסיה ויינרמן (שמולבסקיה), ילידת שנחאי חוגגת את יום הולדתה ה-90.
בעלה אלברט ויינרמן היה אחד ממייסדי איגוד יוצאי סין ויו"ר סניף חיפה של האיגוד.
הבן רוני ויינרמן סגן יו"ר איגוד יוצאי סין.
איגוד יוצאי סין משתתף בשמחת המשפחה ומאחל לאסיה ולכולם בריאות, אושר והצלחה.

מירה פיסצקיה - בת 80

לידידתנו ממוקדן ומחרבין מירה פיסצקיה (סנדומירסקיה) מלאו 80 שנים. בפגישה המסורתית של יום א' ב-10 באוקטובר, ברך תדי את מירה והגיש לה עוגה חגיגית.
איגוד יוצאי סין מברך את מירה ומאחל לה, לאיסאי ולכל המשפחה, בריאות, אושר והצלחה.

גבי נחתומי - בת 75

לידידתנו משנחאי (הונקיו) גבי נחתומי מלאו 75 שנים.
בפגישה המסורתית של יום א', ב-10באוקטובר, ברך תדי את גבי והעניק לה עוגה חגיגית.
איגוד יוצאי סין מברך את גבי ומאחל לה בריאות והצלחה.

יהודית סנדל - בת 70

ידידתנו יהודית סנדל (קליין), הפעילה באיגוד, הגיעה לגיל 70.
ליהודית מקום נכבד בין מתנדבי האיגוד. לאורך שנים רבות היא פעילה בעבודת ה"בולטין" ותרגמה שורה ארוכה של מאמרים מרוסית לעברית. זוהי תרומה בעלת חשיבות בעבודתנו, המאפשרת לנו להוציא לאור את כתב העת בעברית.
מכל הלב אנו מאחלים ליהודית עוד שנים רבות של עבודה פעילה ושנים ארוכות של אושר, בריאות והצלחה עם הבעל ישראל ועם כל המשפחה.

נינה מרון - צ'סמנסקיה (מורדוכוביץ') - בת 95

ארה"ב, סקרמנטו
שלום תדי,
אני קוראת בהתמדה את כתב העת "בולטין" בהנאה רבה ומעריצה את המרץ שלך, וכיצד אתה יודע לקשור בין אנשים בעלי הבנות ורצונות שונים, ומה רבה העזרה שאתה מגיש. שיתן לך האלוקים בריאות, הצלחה וסבלנות להמשיך בעבודה קדושה זו.
רבות כתבת על הבוהמה בחרבין - על המוסיקאים, שחקנים, זמרים ועל הבלט שלנו... אז הנה עוד בלרינה אחת שעדיין מצויה על אדמתנו. זו אני... השנה מלאו לי 95 שנים.
עד היום יש בישראל ידידים רבים ותלמידות שלי (אשר כיום כבר סבתות). גם היום אני עדיין מקבלת כרטיסי ברכה לחגים, אך רבים מידידי כבר עזבו לעולם אחר - עולם הנצח.
כמה שנים חלפו מאז עזבנו את חרבין, הרי הכרתיך בעודך ילד.
אני מאחלת לך ולאישתך המקסימה את כל הטוב שבעולם - בריאות, הצלחה ורוגע נפשי.
ישמור אתכם האל שבמרומים!
נינה מרון (צ'סמנסקיה-מורדוכוביץ')

חיי איגוד יוצאי סין

בואה של אסיה כוגן לישראל

אסיה כוגן, חברה יקרה של איגוד יוצאי סין ותורמת נכבדה לאיגוד יוצאי סין, מגיעה לביקור בישראל. הפעם מלווים אותה בדרכה לארץ בתה ריטה ובעלה ריצ'רד. אסיה תהיה אורחת כבוד בפגישה המסורתית של יוצאי סין ב-7 בדצמבר בתל-אביב וכן בקבלת פנים ב-19 בדצמבר ב"בית פונבה".

עבורנו, בואה של אסיה זו חגיגה גדולה. נקווה, שעוד שנים רבות תוכל אסיה להמשיך בעבודתה הנעלה למען אלו הזקוקים לעזרה.

ביקורה של לילי קלבנובה-בלייך בישראל

הגב' לילי קלבנובה-בלייק, יו"ר איגוד יוצאי המזרח הרחוק בניו-יורק, הגיעה לביקור בישראל

השכם בבוקר של ה-12 באוקטובר. רשא ותדי קאופמן פגשו את לילי בשדה תעופה "בן-גוריון". באותו יום התקיים מפגש בין האורחת לחברי הוועד של איגוד יוצאי סין ת. קאופמן, י. קליין ור. ויינרמן.

במשך שלושה ימים עבדה לילי קלבנובה-בלייק בארכיון איגוד יוצאי סין.

ב-17 באוקטובר, נערכה פגישה חגיגית לכבוד האורחת ב"בית-פונבה" בנוכחות חמישים חברי איגוד יוצאי סין, בין הנוכחים חברי ההנהלה ת. ור. קאופמן, י. קליין, ג. ברובינסקי, א. ונדל, ע. ור. רשינסקי, פ. וב. ברשדסקי, א. פודולסקי, א. פרדקין ומ. ליכומנוב.

בפגישה נכחו אורחים שהגיעו מחו"ל: דינה (ליכומנוב) וגרשון וינקאו מארה"ב, לילי אינדיקובה-פרוסטרמן, אנג'לה ודוד טפט מאוסטרליה.

ת. קאופמן פתח את המפגש בדברי ברכה ללילי ולאורחים. בדבריו ציין שההתאחדות של יוצאי סין בניו-יורק הייתה הראשונה והוקמה עוד ב-1937. הוא סיפר על העזרה האדירה אותה העניק איגוד יוצאי המזרח הרחוק בניו-יורק ליוצאי סין אשר הגיעו לישראל בשנים הקשות של ראשית 1950. ת. קאופמן ברך בחמימות את לילי קלבנוב-בלייק כיו"ר דור ההמשך אשר ייסד את האיגוד ואיחל לה בריאות והצלחה.

כמו כן, הציג ת. קאופמן לנוכחים את האורחים אשר הגיעו, דינה ליכומנובה, אחותו של משה ליכומנוב, אשר נולדה וגדלה בחרבין. לילי אינדיקובה משנחאי. עניין רב עוררה ההיסטוריה של אנג'לה טפט. אביה, סבתה וסבתא רבה שלה, כולם משנחאי. סבתה רבה - אנה שוורץ (דודתו של תדי קאופמן, אחות בכורה של אמו דוקטור ברטה שוורץ-קאופמן) - הייתה ידועה בחרבין ובשנחאי כמיילדת.

לילי סיפרה לנוכחים על פעולות האגודה שהיא עומדת בראשה.

הנוכחים ברכו בחמימות את לילי. הפגישה אשר החלה ב-11 בבוקר נמשכה עד 15.00 אחה"צ.

הפגישה עם אסיה כוגן

הפגישה עם אסיה כוגן תתקיים ב-19 בדצמבר 2010, ב-11 בבוקר ב"בית פונבה". הזמנות ישלחו לחברים. נבקש לאשר השתתפות במשרדי איגוד יוצאי סין, למזכירה אינה חנוקייבה עד ה-5 בדצמבר.

ראיון עם ת. קאופמן לתחנת רדיו "רקה"

ב-29 בספטמבר רואיין ת. קאופמן לתחנת רדיו ישראלית בשפה הרוסית לרגל 61 שנים ליסוד הרפובליקה הסינית העממית. ת. קאופמן הדגיש בדבריו את הקשרים הכלכליים והתרבותיים בין ישראל לסין.

עיתונאי יפני ב"בית פונבה"

עיתונאי יפני, קנסקו וטנבה, ביקר ב"בית פונבה" ונפגש עם ת. קאופמן. הוא הציג עצמו כעיתונאי של סוכנות מידע יפנית "Jiji Press", אשר משרדו בישראל נמצא בירושלים. את העיתונאי עניינו שאלות הנוגעות לקהילה היהודית בחרבין וידידים יפנים של יהודים בסין. הראיון ארך כשעתיים ומחצה. ת. קאופמן ענה על שאלות המראיין.

תרומה נכבדה של מרי בלוך

מרי בלוך מהונג-קונג, העניקה תרומה נכבדה לקרן לעזרה סוציאלית של איגוד יוצאי סין בסכום של 10.000 $ על שם בעלה המנוח ג'ורג' בלוך.

איגוד יוצאי סין מודה למרי מקרב לב על תרומתה הנדיבה.

קידוש בשבת של חנוכה

בשבת, 4 בדצמבר 2010, בבית הכנסת לזכר הקהילות היהודיות בסין, יתקיים טכס קידוש מסורתי הנערך על ידי ר. ו. ת. קאופמן לזכר אביה של רשה, שמואל-אבא זייגרמן.

ה"בולטין" הבא

"בולטין" מס' 404 יצא לאור ב-1 באפריל 2011 לקראת חג הפסח (18 באפריל). קבלת חומר לכתב העת, ברכות ועוד, יתקבלו עד ה-10 במרץ 2011.

במקום פרחים לחג הפסח

כמו בשנים הקודמות, פונה איגוד יוצאי סין לחברי האיגוד ולידידיו בבקשה לתרום לקרן לעזרה סוציאלית, במקום זר פרחים לפסח.

סילביה רמיר-זלוטובסקיה ב"בית-פונבה"

גב' סילביה רמיר זלוטובסקיה ובעלה מיכאיל הגיעו בחודש אוקטובר לישראל, ביקרו ב"בית פונבה" ונפגשו עם ת. קאופמן, י. קליין ור. ויינרמן.

גב' רמיר-זלוטובסקיה חוקרת את ההיסטוריה של הרובע הצרפתי בשנחאי. על כן, היא פנתה לאיגוד יוצאי סין בבקשה להפגיש אותה עם יוצאי שנחאי אשר התגוררו ברובע הצרפתי.

איחולים לבביים לגיאורגי וסילביץ' מליחוב ליום הולדתו ה-80

ההנהלה וחברי איגוד יוצאי סין בישראל - שולחים ברכות לבביות לגיאורגי וסילביץ' מליחוב ליום הולדתך ה-80.

בהנאה מרובה אנו קוראים ודנים במאמרים וספרים אשר כתבת, ואשר מחזירים אותנו לעבר ומגלים לנו דפים לא ידועים בהיסטוריה שלנו. ספריך אינם מעלים אבק על המדפים, הם נחטפים מיידית על ידי קוראים והופכים לביבליוגרפיה נדירה.

היה עליך לעבור לא מעט מכשולים, לפני שהצלחת להוכיח את מלוא כשרונך כחוקר ולהשיג הישגים גדולים בשטח מדע ההיסטוריה והסינולוגיה, להם אתה מפנה את כל מרצך וניסיונך.

מכל הלב אנו מאחלים לך עוד שנים רבות של עבודה פורייה, שפרותיה עוזרים לנו להציץ מבעד למסך אל עברנו.

עם כל הכבוד!

יו"ר איגוד יוצאי סין - ת. קאופמן

הגברת לילי קליבנוב-בלייק יו"ר התאחדות יוצאי המזרח הרחוק בניו יורק
בביקורה בבית פונבה ב-17.10.2010

קבלת הפנים לכבוד הגב' לילי קליבנוב-בלייק בבית פונבה.
ליד שולחן הנשיאות משמאל לימין: אבי פודולסקי, תדי קאופמן, לילי קליבנוב-בלייק ויוסי קלין

פנייה לרשויות בסין

יהודי שנגחאי רוצים בית כנסת

מאת: אלי ברנשטיין

הקהילה היהודית בסין פנתה לאחרונה לרשויות שנגחאי וביקשה ממנה להמשיך להפעיל את בית הכנסת הספרדי העתיק שנפתח בשנגחאי לכבוד תערוכת האקספו ואמור להיסגר שוב עם התערוכה ביום ראשון הקרוב.

בית הכנסת "אוהל רחל" בשנגחאי תוכנן על ידי יהודי אמיד, מעמודי התווך של הקהילה היהודית בעיר בשם סר ג'ייקוב אליאס ששון ובנייתו הושלמה ב-1921. במשך השנים, הוא שימש כבית הכנסת המרכזי לקהילה הספרדית בסין. עם השנים החלו היהודים לעזוב את המדינה והקהילה התרוקנה, בעיקר עם הפיכת המדינה לקומוניסטית. ב-1949 הלאימו השלטונות את כל הרכוש היהודי ובית הכנסת והמתחם שלו שימשו אכסניה למשרד החינוך של העיר שנגחאי, ואולם התפילה המפואר שימש מחסן. משמעות הדבר שהמתחם כולו הפך למקום סגור ומאובטח כיאה למתקן ממשלתי.

במשך שנים רבות פעלה ישראל כדי שבית הכנסת ייפתח לתפילה. יהודים החלו לחזור בשנות השמונים והתשעים לעיר בעיקר במסגרת עסקיהם. כיום מתגוררים בעיר כ-3,000 יהודים, ברובם אנשי עסקים יהודים מאירופה, ארצות הברית, אוסטרליה וישראל.

לקראת פתיחתה של תערוכת האקספו, החליטו השלטונות הסינים כמחווה לישראל לפתוח את בית הכנסת לתפילת יהודים לאורך כל זמן התערוכה.

הקונסול הכללי בשנגחאי, ג'קי אלדן, מספר שמדובר ב"חוויה אדירה לקהילה היהודית. שר התיירות, וסגן שר החוץ דני אילון התארחו לארוחת שבת במקום, תפילת יום הכיפורים נערכה שם, ומדי שבת מגיעים מאות מתפללים לבית הכנסת". הרשויות בסין יקבלו את ההחלטה בימים הקרובים.

במקום פרחים לפסח

ידידים יקרים,

פסח הולך ומתקרב, ואיגוד יוצאי סין, כמו בשנים שעברו, ממשיך להעניק עזרה סוציאלית חודשית ליוצאי סין הנזקקים.

עפ"י הנתונים ל-1 בספטמבר 2010 אנו מושיטים עזרה סוציאלית חודשית ל- 60 יוצאי סין בישראל. ברוב המקרים מדובר בקשישים, גלמודים וחולים. מצבם של רבים מיוצאי סין אלה קשה מאוד, ובלי עזרת האיגוד, הם אינם יכולים לאזן את תקציבם.

כולנו יודעים שבשנים האחרונות התמעטו מאוד מספר התורמים הן בישראל והן בחו"ל, המשבר הכלכלי הכלל-עולמי וירידות שערי מט"ח בשנה האחרונה גרמו להקטנת התקבולים שלנו בש"ח ובהתאם לכך קטנו מאוד סכומי כסף המתקבלים לקרן עזרה סוציאלית. עם כל זה, מספר הנזקקים נותר גבוה. עזרה סוציאלית ליוצאי סין מתבטאת בסך של 100,000 דולר ארה"ב לשנה.

אנו פונים אליכם בבקשה לתרום לקרן עזרה סוציאלית ובמקום פרחים לפסח וכן במקום פרחים ומתנות לחגים אחרים, לימי הולדת וליובלות ולחתונות ולחגיגות משפחתיות אחרות. אנו נשלח הודעה מתאימה למי שהתרומה נעשתה לכבודו.

אנו סמוכים ובטוחים שהתורמים יקבלו סיפוק גדול מהשתתפות במעשה אצילי כל-כך - עזרה ליוצאי סין הנזקקים. פרחים נובלים מהר, ואילו מעשה עזרתכם מאפשרת לקשט את ימיו של קשיש וגלמוד.

את תרומתכם אנו מבקשים לשלוח בהמחאה לפי כתובת:

אגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל-אביב 61297

בברכות נאמנות ובמיטב איחולים! חג כשר שמח!

בידידות,
הנהלת אגוד יוצאי סין

ת. קאופמן י. קליין

יו"ר מ"מ היו"ר וגזב

שרה רוס בת 95

14 באוקטובר 2010 ירושלים

ידידים יוצאי סין עם שרה רוס עומדים משמאל לימין: ר. קאופמן, ע. רשינסקי, ת. קאופמן, ר. רשינסקי

כלת השמחה עם פרחים

שרה רוס בת 95

14 באוקטובר 2010 ירושלים

שרה עם ידידיה יוצאי סין משמאל לימין: א. פודולסקי, עדנה ורפי רשינסקי

כלת השמחה צריכה להיות יפה!

ג'ונתן גולדסטין

איירין איבר, סינים ויהודים: מפגשים בין תרבויות. לונדון ופורטלנד, אורגון: וולנטיין מיטשל, 2008. עמודים xvii-187. מאז פטירתו של פרופסור בנימין א. שוורץ מאוניברסיטת הרווארד לפני יותר מעשור, איירין איבר, פרופסור בדימוס במרכז לואיס פרייבורג ללימודי מזרח אסיה באוניברסיטה העברית, הפכה להיות החוקרת המובילה ללימודים סינו-יהודיים, המלמדת אותנו אודות קהילות סיניות יהודיות עתיקות ומודרניות. איבר, ממוצא יהודי גליציאני, למדה סינולוגיה במכללת קליירמונט ויש לה את הכלים הבלשניים והאנליטיים לתיאור אינטראקציה היסטורית מורכבת זו באופן מדויק ולימודי. היא דוברת יידיש שוטפת (שפת האם שלה), כמו גם עברית תנכית ומודרנית, סינית קלאסית ומודרנית, אנגלית, גרמנית ושפות נוספות. היא הרצתה על יהדות חרבין, קאי-פנג, שנחאי וטיאנג'ין בכנס "יהדות הגולה בסין" של אוניברסיטת הרווארד ב-1992, בו פרופ' שוורץ היה המרצה הבכיר. היא תרמה לפרסומם של קובצי מאמרים שנבעו מסימפוזיון זה וכן כתבה את המבוא לקטלוג תערוכת יודאיקה סינית נדירה, שהרווארד הציגה באותו כנס. קובץ מזכרת נכבד של עבודתם של סינולוגים אחרים פורסם לכבוד יום הולדתה השמונים של איבר ב-29 בדצמבר, 2009. כוחה של איבר עדיין במותניה. ביטוי אחד של חיוניות זו היא אנתולוגיה זו הסוקרת חלק מעבודה ופורסמה ב-2008 תחת הכותרת המגשרת סינים ויהודים: מפגשים בין תרבויות. ייתכן וחוקרים אחרים ומנוסים פחות היו נמנעים ממשימה מאיימת זו של הגדרת הקשרים בין שתי תרבויות משני קצוות יוראסיה לאורך תקופה בת יותר מאלף שנים. התמצית של שבעה מתוך שמונת המאמרים באנתולוגיה זו - מלבד הפרק שלה העוסק בתרגום ספר תהילים לסינית - פורסם בעבר בעברית. שבעה מהמאמרים באסופה זו עוסקים בהגעת היהודים לסין ובהשפעתם כנודדים, מהגרים וכמעבירי רעיונות. הפרק האחרון שלה עוסק באוסמוזה הפוכה, כלומר, ההשפעה הסינית על פילוסוף מערבי יהודי חשוב. מאמרה הראשון: "קהילות יהודיות בסין: סקירה קצרצרה", הופיע לראשונה במבוא שכתבה לקטלוג ספריית הרווארד שהוזכר לעיל. איבר איגדה כמה מפרסומי ותמונות היודאיקה הסינית הנדירות של הרווארד. היא מתחילה עם הסוחרים/הרפתקנים היהודים בשושלת טאנג (906-608 לספירה), ממשיכה עם הגעת יהודי בגדד ורוסיה במאות ה-19 וה-20, ומסכמת עם הגעת יהודי מרכז אירופה לסין בשנות השלושים, עם עליית היטלר לשלטון. מאמרה השני של איבר, "יהודי קאי-פנג: סיניפיקציה והשמירה על הזהות", הוצג בכנס של הרווארד. היא רואה ביהדות קאי-פנג אינטגרציה של יהדות ואמונה קונפוציאנית. לפי איבר, יהדות קאי-פנג הייתה צורה של דת סינית קנאית בדומה לזו של תנועת "הלוטוס הלבן" שהתקיימה במשך מאות שנים בהיסטוריה הסינית ונותחה ע"י ההיסטוריונית סוזן נאקין. השמירה על הזיכרון והשושלת, ולאו דווקא קיום הטקסים או אפילו ידע נרחב של עברית, הם שהגדירו את היהדות המובחנת של קאי-פנג. "תרגום האבות: גרסתו הסינית של ש.א.י. שרשבסקי לספר 'בראשית' מ-1875" הוא תמצית הביוגרפיה המלאה מאת איבר של המומר הליטאי/יהודי שמואל איזק יוסף שרשבסקי, שהיה לבישוף האפיסקופאלי של שנחאי. בניגוד למיסיונרים שקדמו לו, רוברט מוריסון (1834-1782) ואלייז'ה קולמן ברידג'מן (61-1801), תרגם שרשבסקי את ספר 'בראשית' לגואנווה (גואוי, מאוחר יותר), הניב הסיני הצפוני שהיה פופולארי בשלהי המאה ה-19, מדוברת וקריאה. יתר על כן, שרשבסקי תרגם ישירות מעברית (עמוד 110). במאמר זה, כמו גם ב-"מספר מזמורי תהילים בתרגום סיני", איבר רותמת את בקיאותה בעברית תנכית ובסינית קלאסית ומודרנית ומגדירה את שרשבסקי כמתרגם מתוחכם ורגיש תרבותית שלא חטא בתרגום מילולי. היא טוענת שמשום "שנעשו השמטות, שינויים וברירת מילים, הטקסט החדש לא היה רק תרגום לשפה אחרת. יותר מכל מתרגם קודם של ספרי הקודש, שרשבסקי זיהה והתמודד עם בעיית הגורמים התרבותיים והלשוניים הסיניים בהבעת רעיונות זרים" (עמוד 85). איבר ממשיכה את הניתוח שלה של תרגום תנכי ב"הערות על קבלה מוקדמת של הברית הישנה", דיון נרחב ותיאורטי יותר במפגש של סין והמערב בכלל ועם הנצרות בפרט. ב"ספרות מתורגמת בסין המודרנית: הסופר היידי ומשליו", איבר מציינת את ההשפעה של הסופרים היידיים על סין המודרנית. היא מעניקה לנו את התובנה יוצאת הדופן שקרוב לארבעים עבודות של הספרות היידית תורגמו לסינית. למרות שכותבים סיניים מודרניים אינם יכולים לקרוא יידיש, הם מתוודעים למבחר ספרותי זה דרך תרגומים מיידיש לאספרנטו ואנגלית. איבר מרחיבה על היקף תרגומי יוצא דופן זה באסופה המלאה קולות מרחוק: כותבים סיניים מודרניים על אנשים מיוסרים וספרותם. "היעד שנחאי: אישורים ויזות מעבר, 41-1938", הוא התוצאה של שיתוף הפעולה המחקרי רב השנים עם היפנולוג אברהם אלטמן מהאוניברסיטה העברית. לאחר שסקרה מאגר עצום של חומר רב-לשוני, החל מארכיון 'יד ושם' בירושלים וכלה בתיקי משטרת שנחאי, איבר מספרת את סיפור הגעתם בדרך הים של יהודי מרכז אירופה לסין בסוף שנות השלושים ותחילת שנות הארבעים של המאה הקודמת. היא מתארת את התהליך המורכב בו פליטים יהודיים רכשו את אישורי הכניסה ויזות המעבר הנחוצים, שבסופו של דבר הביאו אותם לשנחאי. המיזם נבלם בקיץ של 1941, כאשר היטלר פלש לבריה"מ ובכך חסם ביעילות את כל דרכי המילוט. הפרק האחרון של איבר, והעכשווי ביותר בתחומים בו הוא מתמקד, עוסק במרטין בובר (1965-1878) ודאואיזם. היא מגלה תהליך של אוסמוזה הפוכה בו הפילוסופיה הסינית השפיעה על אחד הפילוסופים המהוללים והדינמיים ביותר באוניברסיטה העברית. בובר ביקש למצוא חפיפה בין רעיונות בסיסיים בדאואיזם וכמה מהרעיונות הבסיסיים ביהדות. הוא גרס שהפילוסופיה הסינית עומדת בניגוד גמור לנטייה של יהודים לכתוב ביידיש וגרמנית בשנחאי. רבים מנוודים אלה (כולל הבונדיסט לזר אפשטיין, שכתב מטיאנג'ין) הביעו עניין זמני ומזויף בכל מה שקשור לסין. רבים מכתביהם מתורגמים במאמרה של איבר קולות משנחאי: גולים יהודיים בסין של תקופת המלחמה. הטעויות המכניות באפוס נרחב זה מעטות. ביחס להשמטות, איבר מתחילה את סקירתה הכרונולוגית עם הקהילה היהודית של קאי-פנג ולאחר מכן מדלגת קדימה לקהילת יהודי בגדד בשנחאי בתחילת שנות הארבעים של המאה ה-19. היא משמיטה את הסוחרים האמריקאיים-יהודיים שהחלו להגיע לדרום סין בסוף המאה ה-18. ביניהם בנג'מין (1875-1798) והורשיו (91-1805) איטינג, סוחרים פילדלפיים ממוצא יהודי-גרמני, שסחרו והתיישבו בגואנגז'ו (קנטון) ואאומן (מקאו). ליונל מוזס (95-1825), מניו-יורק וכנראה ממוצא יהודי-ספרדי או פורטוגזי, שסחר והתיישב אף הוא בקנטון ומקאו. מלבד מהמאמר הבודד על מרטין בובר, איבר מתייחסת ברפרוף לקשרים התרבותיים ההדוקים הסינו-ישראליים, שפרחו מאז כינון היחסים הדיפלומטיים המלאים בין שתי המדינות בינואר 1992. כמו כן, אין התייחסות לקשרים התרבותיים בין ישראל וטאיוון וישראל והונג קונג, לפני ואחרי 1992. השמטות אלה יכולות להיות מתוקנות בקלות במהדורה שנייה של ספר כדאי ביותר זה. יש להוקיר את וולנטיין מיטשל, פנים חדשות יחסית בלימודי אסיה, על שהביא דוגמה ממצה זו של עבודתה של החוקרת החיה החשובה ללימודים סינו-יהודיים.

"הודפס מחדש מה-Jewish Quarterly Review".

גם בסין רוצים לדעת

מאת יאיר אטינגר

בשנים האחרונות גובר בסין העיסוק בשואה, וכעת מתארחת בישראל קבוצת מורים לסדרת הרצאות בנושא. "זה גם חלק מההיסטוריה שלנו"

קבוצה של 20 מבקרים השתהתה אתמול דקות ארוכות באחד מחללי התצוגה במוזיאון יד ושם בירושלים. מוצג הכתוב בשפתם - סינית - ריתק אותם. היתה זו אשרת הגירה לסין שנכתבה באפריל 1939 בעבור זוג יהודים גרמנים, לורנץ וטוני דרזלר. המבקרים התבוננו בה נפעמים אך לא מופתעים, שכן בעבורם - מורים ומרצים העוסקים בשואה - הברחת היהודים מאירופה לשנחאי היא פרק יסוד מכונן.

עבור בוגרי מערכת החינוך הסינית, השואה היא פרק היסטורי עלום. ואולם, בשנים האחרונות, כחלק ממהפכת התרבות במדינה הקומוניסטית, הידע השוטף את המדינה כולל גם פרקים עלומים שכאלה. העיסוק בשואה מתקיים כיום באוניברסיטאות בסין ובבתי ספר התיכוניים, וכחלק מהמגמה הפך "רשימת שינדלר" האמריקאי לסרט פופולרי בסין.

היום אפשר למצוא בסין ספרים מתורגמים על השואה, והסינים עצמם החלו לעסוק בה, גם אם בנקודות הסיניות שלה. השנה למשל יצא בסין סרט האנימציה "נערה יהודייה בשנחאי" (שהוצג גם בפסטיבל הקולנוע בירושלים), המספר את סיפור ידידותם של פליטה יהודייה ונער סיני.

"זה חלק מההיסטוריה, לא רק של היהודים, אלא שלנו - הסינים", אמרה בהתרגשות וונדה הואנג, מורה מהונג קונג. הואנג כותבת תוכניות לימוד עבור 750 תלמידי תיכון בהונג קונג, ובחרה לשלב את לימודי השואה. "אנחנו מנסים ללמד אותם על האדם הפרטי מול החברה, על גזענות ועל דעות קדומות, ולשואה יש תפקיד מרכזי בכך".

היוזמה לקיום הסמינר בישראל היתה של פרופ' גלן טימרמנס, יהודי בריטי המלמד ספרות באוניברסיטה במקאו. "בשנותיי בסין, הבנתי שסטודנטים בסין לא יודעים כלום על השואה. איך אתה יכול להבין את המאה ה-20 בלי לדעת כלום על השואה?", אמר. באחד מביקוריו בישראל, שכנע את אנשי יד ושם לקיים, בין עשרות ההשתלמויות שהם עורכים מדי שנה למשתתפים מחו"ל, השתלמות גם למורים מסין. יד ושם הרים את הכפפה, ומי שלקח על עצמו את מימון הסמינר הוא איל ההון האמריקאי, המושקע גם בסין, שלדון אדלסון.

"מבחינתנו, זו התחלה של יצירת רשת של תקשורת עם המורים האלה", אמרה דורית נובק, מנהלת בית הספר להוראת השואה ביד ושם. "סין מבחינתנו זו שלוחה חשובה מאוד. זו פתיחת דלת לתרבות שהיא חדשה וזרה לנו, שההשפעה שלה על העולם בעתיד תהיה עצומה. אם בסופו של דבר זה יגיע להסכם של יד ושם עם משרד החינוך הסיני - כמו שיש לנו עם מדינות אחרות - זה יהיה הישג חשוב מאוד".

אחת מחברות הקבוצה היא פרופ' ג'ונג ג'ה-צינג, חוקרת במכון מחקר בבייג'ין. את הדוקטורט שלה, העוסק בהשוואה בין הספרות העברית לספרות הסינית בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה, השלימה ב-2005 באוניברסיטה העברית בירושלים. פרופ' ג'ונג דוברת עברית, ואף תרגמה לסינית חמישה מספריו של עמוס עוז.

"בשנים האחרונות חל שינוי בסין. הסינים מתחילים לעסוק בטראומות שלהם בעקבות הכיבוש היפאני. זה לא היה קיים בעבר. כעת, בשוליים, אפשר לראות עיסוק גם בנושאים שלא קשורים אלינו, כמו השואה. זה קשור למהפכת התרבות, סינים יכולים ורוצים לדעת יותר על האמת ההיסטורית. האווירה יותר פתוחה".

ג'ונג מציינת כי היא וחבריה לא מתעניינים דווקא בנקודות הסיניות של שואת יהודי אירופה. למרות ההתמחות שלה בשואה, היא עצמה מצפה בתום השבועיים הקרובים "להבין יותר טוב את השואה, ובמיוחד את הפרדוקסים שלה". "בקרב היהודים התחולל אחרי השואה ויכוח גדול, איפה היה אלוהים באושוויץ?'. זה אולי יפליא אותך, אבל גם הסינים מתעניינים בשאלה הזאת. אם היהודים הם העם הנבחר, אז איפה היה אלוהים באושוויץ? יש הרבה סינים שמתעניינים במספר הקורבנות, אבל בעיני מה שחשוב הוא העובדה שאנשים נהרגו". האם השואה יכולה ללמד לקח גם את המנהיגים שעומדים כיום בראש מדינות, כולל סין? על כך היא מתקשה לענות.

סמינר על השואה עבור מחנכים סיניים ב"יד ושם"

יותר מעשרים מורים ומחנכים מסין משתתפים בסמינר בן שבועיים שנפתח ב"יד ושם" ב-4לאוקטובר, 2010. המשתתפים הגיעו מסין, הונג-קונג ומקאו במטרה ללמוד לעומק את השואה ושיטות העברת נושא רגיש זה בבתי ספר ואוניברסיטאות.

במשך הסמינר יבקרו המשתתפים במוזיאון תולדות השואה ובאתרים אחרים של "יד ושם" וכן ישמעו סדרת הרצאות מפי היסטוריונים ומחנכים ישראליים מן השורה הראשונה על הנושאים כגון: "אנטישמיות", "הפתרון האחרון של השאלה היהודית", "יחסם של בני ברית בזמן מלחמה לשאלת השואה", "חסידי האומות", "הגישה החינוכית של יד ושם לגבי הצגת נושא השואה לנוער", וכו'.

המשתתפים בסמינר יפגשו עם ניצולי השואה וישמעו מפיהם על אשר עבר עליהם בתקופה ההיא. הם גם יערכו סיור לימודים בקיבוצים ומושבים באזורים שונים של הארץ.

הסמינר נערך ביוזמה ותמיכה כספית של מוסד הזכרון של משפחת אדלסון.

מאז היוסדו בשנה 1953, עורך "יד ושם" עשרות סמינרים ופעילויות פדגוגיות שונות הקשורות בשואה בכל שנה, וכן מוציא לאור חומר מדעי וחינוכי רב לבתי ספר ומוסדות השכלה גבוהה. הסמינר למחנכים מסין הוא הראשון מסוגו.

שלושה מכתבים נרגשים

מאת: תמנה לילך

דברים שכתב יצחק אורן (נדל) לבתו היחידה מיד לאחר מלחמת ששת הימים. משהו מאווירת הימים ההם, והרחבת דברים על דמותו המרתקת של סופר שכמעט נשכח.

14 ביוני 1967

אני מודה ומתוודה: זה כיומיים שאני דוחה משעה לשעה את כתיבת המכתב הזה. פשוט קשה לי להתחיל, ואיני יודע אם מצוי בעולם עט סופר שיוכל לתאר את כל אשר נתנסינו בו בעשרת הימים האחרונים. וכיון שלפני כשבוע ימים שלחנו אליכם טלגרמה, הרשיתי לעצמי להשהות כתיבתו של מכתב זה עד שהחוויות תשקענה במקצת, ואני "אנסה הנוצה שתרוץ במרוצה" ותוכל, ולו גם במעורפל, במטושטש ובמבולבל, לתאר שמץ מהן.

... הייתי שלשום ליד הכותל, הייתי גם במסגד עומר (לא נכנסתי פנימה, שכן הכניסה ממש פנימה עוד אסורה). כמעט הגעתי גם לירִיחו וביקרתי בהר-הצופים. כשאני לעצמי הרי יותר מכל התרגשתי מהר-הצופים. מקום זה בילֵיתי בו כארבע שנות לימוד, וכשעמדתי על יד האולם שבו שמעתי את ההרצאה הראשונה שלי באוניברסיטה העברית (זו הייתה הרצאתו של קלוזנר על ספרות עברית), והסתכלתי על הנוף מרהיב העין שמהר-הצופים על העיר העתיקה כולה, זה אחד הנופים הראשונים שהדהימוני בעלותי ארצה לפני 31 שנה, הרגשתי שעיני מתמלאות דמעות. אפילו כיפת הזהב של מסגד עומר הרשימה בזהרה מלמטה הרבה יותר מאשר כשעמדתי ממש בסמוך אליה.

אשר לכותל, הרי ניגשתי אליו כפי הנראה בשעה לא מוצלחת ביותר, דהיינו בדיוק בזמן שעבדו הדחפורים והבולדוזרים למיניהם כדי - לאחר אלפיים שנה - להרחיב את הרחבה, שעד כה הייתה למעשה פס צר ביותר. זכורני שמימי לא היו לי רגשות נעימים ליד הכותל. אדרבה, על-פי-רוב הוא היה משרה עלי דיכאון. לא את גדולתנו סימל, אלא את שפלותנו, את החורבן, הדיכוי, העבדות. השוטר הבריטי בפתח הכניסה הצרה, האדוקים שהטיחו ראשיהם בו בתפילתם, הנשים הקבצניות, לבושות קרעים וטלאים, שייללו והכניסו פתקאותיהן בחריציו ובסדקיו. לא בכדי כינוהו הגויים בכל לשונותיהם בשם "כותל הדמעות" או "כותל הבכי". ואפילו באותם ימי כיפור שבהם הייתי יחד עם בית"רים אחרים הולך לכותל, כדי לנסות להציל מידי האנגלים אותו בית"ר, שהיה בכל יום כיפור, עם סיום תפילת הנעילה, תוקע בשופר על-אף האיסור החמור של ממשלת המנדט - גם בימים ההם הייתי חוזר מדוכא ורצוץ, שכן כמעט תמיד היה זה מסתיים במאסרו של אותו בחור, שהיה מקבל עונש כבד - לפעמים אפילו כמה שנות מאסר עם עבודת פרך. אף-על-פי-כן עצם העובדה שכותל זה בידנו, שהבולדוזרים הופכים את פס הבכי הצפוף לפס הניצחון, נהירת רבבות תושבי ישראל - כל אלה מבשרים שהכותל עומד לקבל משמעות אחרת. דרך אגב, החריצים שבו שוב נתמלאו פתקים אל הקדוש-ברוך-הוא. בעמדי ליד הכותל לא יכולתי להתאפק, הוצאתי אחד מהם וקראתיו. עלי להודות שהפתק היה מופלא ונפלא. הלשון של כותבו העידה עליו שאין הוא איש מסורת. העברית רהוטה ומודרנית, וכתוב בו בערך כך: "אלי! (לא "ריבונו של עולם" ולא "אלוהינו ואלוהי אבותינו" או משהו מעין זה) אנא, שמור על החיילים שלנו שיחזרו כולם לבתיהם בשלום, עטורי ניצחון. ובייחוד שמור על אילן שלנו". הפתק לא היה חתום.

25 ביוני 1967

... הרדיו מודיע על מזג האוויר בסיני, בהרי הגולן, בגדה המערבית, במדבר יהודה, ואני מהרהר: הנה מסיים אני את העשור החמישי של חיי, הרגשתי היא כהרגשת כל אדם בעולם, שעדיין לא גמרתי את תפקידי עלי אדמות ועוד נועד לי לומר אי-אלה דברים שעדיין לא אמרתים. אף-על-פי-כן שוב אין לי פחד מן המוות, כיוון שיהיה מה שיהיה - אם אמות מאנגינה פקטוריס, מכדור ערבי או מתריס שייפול מקומה חמישית, בעצם העובדה שזכיתי לחיות בתקופה הנשגבת ביותר בתולדותיו של עם ישראל באלפיים השנים האחרונות - דייני.

30 ביולי 1967

... שחרור ירושלים השלמה היה עניין חיוני. לא ייתכן שעיר בירה של מדינה תהיה שסועה ומבותרת, כשעמדות תותחים של שתי מדינות אויבות מוצבות במרכזה. זה שאנחנו התרגלנו לאנומליה זאת אינו הופך אותה לתופעה מתקבלת על הדעת או דבר העשוי להימשך עד אין סוף. אשר לתוספת של 60,000 ערבים הרי זו שטות להיבהל מהם. אין זה נכון כי אלה שיצרו את ההווי הירושלמי יעזבו עתה את העיר. אדרבה, אותו הווי ירושלמי ספציפי נוצר על-ידי ותיקי ירושלים בירושלים השלמה, גם את נולדת בירושלים השלמה. כלום דבר זה הפריע לך לגדול ולהתחנך עד גל חמש באותה שכונה יהודית-ירושלמית אופיינית, ששמה רחביה? יש הרבה ערים בעולם שאוכלוסייתן אינה הומוגנית, או שיש בהן מיעוט אפילו עוין. אף-על-פי-כן הרוב השליט הוא הקובע את דמותה. אין לי כל ספק שהוויתור המקסימלי שיושג מאתנו יהיה בינאום של כמה מקומות קדושים. ואלה שנבהלים מפרצופיהם של הערבים המטיילים בחוצותינו, שוכחים כנראה שכל אדם שלישי שנראה ברחובות ורשה עד שנת 1939 היה יהודי ולא פולני, ובכל זאת ורשה הייתה פולנית אפילו כשהייתה מלאה בתי מדרש ובתי כנסיות. מסגד עומר וכנסיית "הקבר הקדוש" הם חלק מירושלים העברית, המדגיש ביתר שאת את ספוגניות תולדותיה של הארץ ואת מימדי הרוחב והעומק של דברי ימי עמנו.

קיפוח עלם עברי

עד כאן המכתבים, ועתה לסיפורו של אבא. בשנת 1931 עלו ארצה חמישה בית"רים - עלייה חלוצית ראשונה של קבוצת נוער מאורגנת מהעיר חרבין שבחבל מנג'וריה, בצפון סין. עשרות בית"רים נרשמו לקבלת רישיונות עלייה מן הסוכנות היהודית, אבל רק סרטיפיקטים יחידים הגיעו לפינה כה נידחת של עולם התפוצה היהודית. מצוקתה של יהדות מזרח אירופה וגרמניה לא הרשתה גילויי נדיבות-לב לגולה כה שבעה. לאחר שהתנועה הרביזיוניסטית פרשה מן ההסתדרות הציונית, הטפטוף הדליל נסגר כליל בהעדר תנועת נוער ציונית מלבד בית"ר. "המושג סרטיפיקט הפך למשאת-נפש", כתב אבא בסיפורו "הכל בגלל רישיון קטן" ב"ספר עולי הסרטיפיקטים".

אפשרות נוספת לקבלת רישיון עלייה מממשלת המנדט הייתה באמצעות האוניברסיטה העברית. לשם כך היה על אבא להתקבל ללימודים באוניברסיטה. התברר לו לדאבון לבו כי ההרשמה לאוניברסיטה לא תוכל להתבצע בקלות. בתעודת הלידה שלו נרשם בטעות כי נולד בשנת 1919 (הוא נולד בשנת 1918), ולכן בתעודת הבגרות נרשם כי סיים את בית הספר התיכון בגיל 15.

וכך הוא כותב: "האוניברסיטה העברית התקשתה לעכל את הגאון עול-הימים, וסירבה לראות בתעודת הגמר תעודת בגרות. השלב הראשון של מימוש החלום היה כישלון. לשווא שיגרתי מכתבי תחנונים, לשווא ערכתי רשימה מפורטת של המקצועות שנלמדו באותו בית ספר

והדגשתי את עובדת היותי תלמיד מצטיין. האוניברסיטה לא הגיבה. בבת אחת נכזבה תוחלתי ועולמי חשך בעדי. הסרטיפיקט היה ממני והלאה. פתאום נדלק שביב של תקווה. אבי, שהיה מלקט כל ספר עברי שהסתנן דרך ימים ויבשות עד הגיעו למקום שבימים ההם נחשב לקצווי ארץ, חזר מהעבודה הביתה ובידו ספר בכריכת תכלת: 'היסטוריה ישראלית' מאת יוסף קלוזנר. שמו של קלוזנר היה מוכר לי. באנציקלופדיה היהודית הראשונה בלשון הרוסית, שיצאה לאור ברוסיה לפני המהפכה, מצאתי ערך עליו וכמה ערכים חשובים מפרי עטו".

אבא החליט לכתוב מכתב אישי לפרופ' קלוזנר, ולאחר שהתנצל בעברית מליצית על שהנו מטריד אישיות כה חשובה ומורה כה דגול סיפר לו "על קיפוח עלם עברי, המשתוקק בכל לבו ונפשו ללמוד תורה ודעת בבית אולפנא גבוה, אחד ויחיד בעולם, השוכן בבירת הנצח של מלכות ישראל העתידה לקום במהרה בימינו במולדתו ההיסטורית". שישה שבועות לאחר ששלח את מכתבו הגיע במברק אישור של האוניברסיטה על קבלתו.

על חשיבותו העצומה של הסרטיפיקט שקיבל אבא בעקבות הקבלה לאוניברסיטה יעיד המעשה הבא שסיפר: "כיומיים לפני שעליתי לרכבת שהוליכתני לשנגחאי, כדי להפליג במסע של ארבעים יום לחיפה, יצאתי יחד עם אחד מחברי מאולם קולנוע. ליד היציאה ארבו לנו שני בחורים רוסים; אחד מהם הלם באגרופן ברזל בפני. מעוצמת המכה איבדתי את ההכרה וצנחתי על המדרכה. תוך כדי נפילה נפלטה זעקה מפי: חבל על סרטיפיקט שהולך לאיבוד! כך, על כל פנים, העיד עלי ידידי. ואכן, זכורה לי ההרגשה שאני הולך למות, וסרטיפיקט - שאין ערוך לו, שיא מאוויו של נער עברי החולם להיות חלוץ לוחם - ייהפך לפיסת נייר שאין בה ממש, שכן מדובר בסרטיפיקט של סטודנט, כלומר רישיון עלייה אישי שלא ניתן להעבירו לזולת. כשהתעוררתי למחרת בבוקר במיטתי שמחתי בכל לבי על שלא פג תוקפו ולא נס לחו של הסרטיפיקט - על כך העידה עצם היקיצה. כשעה לאחר מכן בא אלי ידידי מאמש ובישרני שעוד הלילה יצאה קבוצת בית"רים לפעולת תגמול, וכמה חוליגנים רוסים טעמו מנחת זרועם" (מתוך "ספר עולי הסרטיפיקטים").

בשנת 1936, בגיל שמונה עשרה, יצא אבא - עם עוד שלושה חברים - למסע של ארבעים יום באונייה מסין לארץ ישראל. משנחאי הפליגה האוניה להונג-קונג, ומשם דרך סייגון, סינגפור, קולומבו וג'יבוטי עד פורט סעיד. ארבעת הבית"רים היו הנוסעים הלבנים היחידים במחלקה הרביעית. בספרו "בעורף" מתאר אבא איך במהלך הנסיעה התיידד עם סוחר רוסי עשיר, וזה היה מזמין אותו אליו לחדרו במחלקה הראשונה לשתיית ויסקי ולשיחות על אופיום, דת וגידול קפה ותה. אפילו סיפור כתב באונייה. גיבור הסיפור היה בחור סיני שהתאהב בבחורה אירופית, וכפי שתיאר אותו אבא הסיפור היה "משופע בעלילות דרמטיות ובנאומים פתטיים נגד עוול לאומי וסוציאלי".

ימים ספורים לאחר עלייתו לארץ פגש אבא באישה שהייתה מבוגרת ממנו בשמונה שנים, והתאהב בה אהבה סוערת שהשפיעה עליו אושר רב וייסורי שאול במשך שנים רבות, אולי עד יומו האחרון. שמה של אישה זו היה רבקה לוין, אמי לעתיד. הנה מה שכתב בספרו "בעורף" על פגישתו הראשונה עמה (הספר כתוב בגוף שלישי; אבי קרא לעצמו 'יעקב מארלין' ולאמי - 'ציפורה קאמינסקי'):

בפתח עמדה אישה בלונדית כחולת עיניים. שוליים של חולצת תכלת השתלשלו ממתניה ומכנסי חקי קצרים הדקו את ירכיה. אצבעות ימינה אחזו בקצה סמרטוט רטוב. היא העיפה עליו מבט שאלה.

- את צפורה קאמינסקי?

- כן.

עיניים בהירות וערות בלטו קצת יתר על המידה ושיקפו עליצות נלבבת. שני זרי קמטים-חריצים עיטרו לעיניים הללו וספגו נופך מתכלתן.

- שמי יעקב מארלין, בן עירך. בן המורה מארלין. לפני ימים מעטים עליתי ארצה.

הסמרטוט נשמט מידה ורגליה תופפו במהירות עצבנית על הרצפה הרטובה.

- בנו של המורה מארלין? הן היית ילד קטן ונחמד, ועתה הביטו איזה דוד שמן מופיע. בוא, בוא, היכנס... על עקביך, על עקביך לך. וספר...

הסמרטוט פיזז על גבי הרצפה, חדר אל מתחת לכוננית עשויה ארגזים וחזר בלי לנגוע בשום ספר, חמק אל מתחת השולחן, ולבסוף טבע במימי הדלי שעמד בטבור החדר. שוקיים גמישים הרטיטו את שיריהם המאומצים, ודיבור שוטף ומהיר נפלט דרך קלות.

- יתכן שאין לך מה לספר לי. נותקתי. וגם אלמלא נותקתי ספק אם היית יכול לומר לי מה שהוא. חבריך לא היו חברי. אותך אני זוכרת. כשעמדתי לסיים את הגימנסיה הופעת בכיתות הנמוכות. תלתלים שחורים ועיניים כחולות. מדוע היית בורח מפני תמיד?... האומנם כבר סיימת את הגימנסיה? מתי הספקת? ומה בעצם רוצה אתה לעשות כאן?

- אני נוסע לירושלים ללמוד באוניברסיטה.

- נפלא! גם אני נוסעת. ללמוד בסמינר למורים. החלטתי להיות מורה. עוד יש בי די כוח ללמוד. מאוחר במקצת, אבל כך החלטתי.

בירושלים שכר אבא חדר בדירה באזור שוק מחנה יהודה ולפרנסתו עסק בעבודות שהוקצו לסטודנטים על-ידי עיריית ירושלים: איסוף אשפה, תיקון כבישים וניקוי פתחי הביוב. לעתים שמר בלילות בהר הצופים, ואת חולצות המשי היפות שאמו ארזה באהבה רבה במזוודתו החליף תמורת מעיל חם, שהיה הרבה יותר מועיל ללילות השמירה הקרים.

לאחר כמה לילות שמירה קרים במיוחד חלה אבא בדלקת ריאות ואימא לקחה אותו אליה וטיפלה בו.

שבועיים טיפלה בו ציפורה, ובשבוע השלישי יצאו אל שפת הים. ציפורה טבלה בים ויעקב ישב בחול. ציפורה היטיבה לשחות. עד מהרה בלט מתוך המים רק כדור פז של שערות בלונדיות ואף הוא התרחק והלך. כבש יעקב את עיניו בקרקע ולש את החול. לפתע הרגיש חרדה סביבו. המציל שרק במשרוקית וממרומי מגדלו עשה תנועות נואשות בידיו. רבים מן השרועים בחול קפצו על רגליהם. גם יעקב קם וצמצם את עיניו. כדור הפז לא נראה עוד על פני המים. חשמל נדלק בעצביו. ראה והנה כדור הפז נישא בידי המציל. חש לקראתו, נטל את ציפורה בזרועותיו והשכיבה בכסא נוח. המציל טיפל בה והקהל סייע בידו, מי בעצה ומי במעשה. לאחר שעה קלה שבה רוחה אליה. שניהם חזרו לחדרה של ציפורה. בערב אמרה לו: זרועותיך חזקות. בזרועותיך שבה אלי הכרתי והרגשתי כעין קרקע תחת הרגלים. השיב לה: פילוסוף הודי אמר שהעולם ניצב על פיל, והפיל עומד על צב, אלא שלא ידע על מה עומד הצב. בא החיוך והוא כבר מוכר לו והתחיל מרחף סמוך לשפתיה [מתוך "בעורף"].

אבא לא סיים את לימודיו באוניברסיטה. כך הסביר זאת בגילוי לב ב"ספר עולי הסרטיפיקטים":

לימודי באוניברסיטה היו עבורי סדרה של גילוי עולמות, שעל קיומם ידעתי רק במעורפל. זכור לי ההלם שקיבלתי בשיעור הראשון של גדליה אלון במכינה לתלמוד... סדרת הרצאותיו של גרשם שלום על שבתאי צבי פתחה לפני צוהר אל עולם הקבלה, והפרופסורים רות וברגמן פרסו את מערכות הפילוסופיה היוונית העתיקה והאירופית במאות י"ז וי"ח, שהיה להן חלק רב בעיצוב עולמי הרוחני. אולם בסך-הכל לימודי האוניברסיטאיים לא עלו יפה, ועד מהרה הבנתי שקריירה אקדמית ממני והלאה. לא נוצרתי לשקידה על משנה סדורה וערוכה. אבל כבר בימים ההם יכולתי להצביע על ניסיונות בסיפורת וברשימות עיתונאיות שזיכוני בתואר "כשרון מבטיח". לא שאפתי לכתר תורה של מלומד. חלמתי להיות סופר, אך לא סופר סתם; בשגיונות נעורי ראיתי את עצמי בעיני רוחי הגועשת כאיש חזון חובק זרועות עולם, שבאמצעות סיפור מעשה - שבו ורק בו תוקפי וגבורתי - מביא לעם ישראל בפרט ולמין האנושי בכלל בשורת גאולה חדשה.

אין העולם מתבשר אלא מישראל

תחושת היעוד פיעמה באבא כל ימי חייו, כאש בעצמותיו. זהו המעיין שממנו נבעה יצירתו.

בשנת 1978 הוא כתב מסה בשם "צוואה". המשורר פרופ' אברהם הוס הגדיר את החיבור כ"מסה הגותית-ספרותית שאורן מציג בה לראשונה את השקפת עולמו המיוחדת, במיטב ההומור והאירוניה המאפיינים את כתיבתו". וכך כתב בפרק ב': מיום שעמדתי על דעתי נולדה בי תחושת ייעוד לאמור: לא נוצרתי אלא להביא בשורה חדשה לעם ישראל ולעולם כולו - לעם ישראל במישרין ולעולם כולו בעקיפין, שכן ברור היה לי, מאז ומתמיד, שאין העולם מתבשר אלא באמצעות עם ישראל. מובטחני כי רבים וטובים ממני נתנסו בהרגשה זו בילדותם ואף בנעוריהם, וכמעט כולם - חוץ מנכפים ואחוזי דיבוק - נטשוה במוקדם או במאוחר תחת מטר המהלומות שניתך עליה במהלך חייהם.

לא כן אני: בייסורי שאול של היריון שברוח ובחבלי לידת נפש קשים מנשוא הנצה בקרבי מעין השקפת עולם ספק הגותית ספק אמנותית, צמחה ונתרקמה עד שהייתה לפורחת ונתגבשה לשיטה ספק פילוסופית ספק חזונית, שאלפי פעמים ביטאתיה ומעולם לא עיצבתיה כמשנה סדורה וערוכה, אם בעל פה ואם בכתב. שלוש סיבות היו בעוכרי:

א. ההרכב הפסיכולוגי של אישיותי. מה שקרוי בספרות מוסר דתית 'יצר טוב ויצר רע - שניהם נתברכו בטמפרמנט גועש בנפשי, ומשחר נעורי נטושה בקרבי מלחמה בין ערגה לפרישות נזירית-אינטלקטואלית לבין אהבה סוערת אל מנעמי החיים לסוגיהם...

ב. גם לו היה לאל ידי לערוך משנה פילוסופית סדורה, לא הייתי בא על סיפוקי אף כהוא זה על-ידי עצם עריכתה והשלמתה...

ג. לא חנני הא-לוהים בהתמדה ובמשמעת הדרושות למדען, ואילו האמנות - כל אמנות, לרבות שירה וסיפורת - אינה אלא שעשוע בעיני. שעשוע מבחינתו של היחיד - היוצר והצורך - לא כן מבחינתו של המין האנושי ועל אחת כמה וכמה של התולדה כולה, שלגביהם האמנות היא אחד מגילויי השלב העליון של הבריאה.

קטונתי מבני דורי

מכיוון שלא ניתן לפרנס משפחה מ"הבאת בשורה חדשה לעם ישראל", חי אבא כל ימיו חיים כפולים: חיי רוח סוערים של הגות ויצירה לצד חיים צנועים של פקיד ממשלתי, ההולך כל בוקר לעבודתו עם כריך ובננה בתיק, עורך קניות במכולת, מטייל עם הכלב ומפנק את בתו ונכדו. וכך אכן מתאר אבא את חייו (שוב מתוך ה"צוואה"):

הואיל ואהבתי את מנעמי החיים לא פחות משאהבתי לשקוע בקריאת ספר, לצלול בשרעפים ולשגות בהזיות, חיפשתי לי בראש וראשונה פרנסה; לא רווחה, לא עושר, רק פרנסה, כדי שאוכל ולו אף כהוא זה ליהנות ממשקאות מרחיבי לב, ממאכלים טעימים, מנשים יפות, ולהנות בכגון אלה ושלא בכגון אלה את אהובי נפשי, החל בבני משפחתי וכלה בחברים בעבודה, ומהטוב שבידידי ועד לחביב שבכלבי.

הואיל והפרוטה לא הייתה מצויה מכרתי את יכולתי וחלק מכישרוני למוסדות ולמשרדים, לעיתונים ולשבועונים, לכותבי דוחות ולעורכי מאזנים, לדורשי חרוזים ולתאבי תרגומים. כיוון שמטבע בריית הריני נטול הבנה כלשהי בענייני כספים, ועל כל פנים איני מסוגל ליישם הבנה זו לצרכי האישיים - ומלבד זאת נתברכתי במידה גדושה של טמטום מהול בשאט-נפש לגבי כל צורה של מסחר - התמורה שקיבלתי בעד עבודתי הייתה זעומה עד דכא. לאמתו של דבר לא הייתי נשכר גם לו ניתכו עלי אוצרות מקרן השפע. לכסף לא הועדתי בחיי אלא תפקיד אחד: להוציאו מיד עם היכנסו אל הכיס, ועד היום הזה אין לי שמץ של מושג מה מחירו של מצרך כלשהו.

על כן אין אני קובל חלילה על שבאחרית ימי אין לי נכסים להוריש לבאים אחרי. אדרבה, תמה אני על המעט שבכל זאת יש לי. גם על הישגי בחברה ובציבור אין תלונה בלבי. עוד בנעורי קטונתי מכל ידידי בני דורי במעשי התנדבות והיחלצות לצבאות, למחתרות, להתיישבויות, ואם עשיתי מה שעשיתי על-פי צו מצפוני, דומני, זכיתי במלוא ההערכה הראויה על כך. עוד היום עוסק אני בענייני ציבור, כאשר ידבני לבי וככל שיכולתי מגעת, בעיקר בענייני רוח, ואחת לשניים או שלושה שבועות מהלך אני בלילה שלוש שעות חמוש רובה קאראבין וסרט של המשמר האזרחי כרוך על זרועי. אלא שכל אלה אינם דם התמצית של חיי, וייעודי האמיתי, כפי אני רואה אותו וחש בו, מהם והלאה.

במכתבו של אבי מפברואר 1980 אל ד"ר טוקר (מעורכי כתב העת "זהות") הוא מתייחס ליצירתו "צוואה" במלים אלו:

אני שמח על שעורכי "זהות" מודעים לכתיבתי המשונה ובסיפוק רב קראתי בשעתו את מאמרו של ד"ר הלל וייס - כידוע לך, ודאי, איני מפונק בכגון דא. אף על-פי כן מכרסם בלבי הספק אם אומנם רשאי אני להימנות עם חבורה שתתלכד מסביב לכתב העת שלכם, שהרי אינני דתי, על-כל-פנים לא במובן המקובל של מילה זו. אדרבה, במובן זה הריני אפיקורס גמור, כמעט כופר בעיקר, ותפיסת היהדות שלי היא יוצאת דופן עד כדי כך שאני עצמי מתלבט קשה בהבעתה ברחל בתך הקטנה, וכל ימי מנסה לתת לה ביטוי סימבולי, בלי הצלחה יתרה, לפחות מבחינת הקליטה של הדברים על-ידי הקורא; אם כי כשאני לעצמי, לבי סמוך ובטוח כי כל שורה שכתבתי מיום שעמדתי על דעתי אינה מוקדשת אלא לנושא זה ולו בלבד.

רק פעם אחת בחיים הרהבתי עוז וביטאתי את תמצית השקפת עולמי ללא עקיפין. את היצירה המכילה ביטוי זה קראתי בשם "צוואה", ובתחילה אכן התכוונתי לגנזה ולא להרשות את פרסומה אלא לאחר מותי, מתוך תקוות-מה שמא בדורות הבאים ישחק המזל לפרי רוחי. משנמלכתי בדעתי החלטתי לכלול אותה בקובץ כתבים שאני מכנס כעת, אם כי לבי סמוך ובטוח שגם בקובץ זה תנוח בשלום על משכבה כאבן שאין לה הופכין ותחלק את גורלם של שאר פרסומי".

ה"צוואה" פורסמה בספר "מהחל עד כלה" שיצא לאור בשנת 1987.

כנס יוצאי שנהאי בישראל

הנך מוזמן/ת לכנס של יוצאי שנהאי בישראל.

הכנס יתקיים בבית פונבה,

רח' הרצוגנברג 13 תל אביב

ביום רביעי 26 בינואר 2011,

בשעה 18:00 (שש בערב)

יוגש כיבוד קל ושתייה

נא אשרו השתתפותכם לטלפון 03-5171997

עד ה-10 לינואר 2011

איגוד יוצאי סין – רח' הרצוגנברג 13 תל אביב/יפו

מינה קרימצ'נסקי - מסע חייה

משך מגיליון קודם

הפרידה מאמא

חלפו רק כמה חודשים מאז בואנו לסין, סטאלין עלה לשלטון, והוריד את "מסך הברזל". אין יוצא ואין בא האימה והרצח שולטים בכל. משפחתנו למדה זאת על בשרה. בשל אותו "מסך הברזל", אימי, אחי ואחותי, מעולם לא יצאו לדרך. הם נעלמו. לא ראיתי אותם יותר לעולם... לא את אמא, לא את אחי הקטן, ולא את אחותי... כאילו בלעה אותם האדמה ואיש לא ידע לספר לנו מה קרה להם.

ואין אנו יודעים דבר. מה עלה בגורלם?

אני זוכרת בגעגועים רבים, את האווירה שאימי הייתה משרה על סביבתה. את האהבה והדאגה שהרעיפה על כל בני המשפחה והסובבים אותה. תשומת הלב שלה עטפה אותי במעגל של בטחון. תמיד חשתי בנוכחותה סביבי (רק מי שחש זאת, אי פעם, יוכל להבין את גודל האובדן). למרות קשיי התקופה, הלחץ והמצוקה, טון דיבורה אלי היה תמיד מלא חיבה.

די היה בדמותה של אמא, כדי להרגיע את הלב. אני זוכרת שאפילו כאשר נאלצה להיפרד מאיתנו, דיברה אלינו בקול רך ונעים ואמרה: "ילדים, אתם נוסעים לסין. תהייה לכם נסיעה מאוד מעניינת ויפה!".

התכוננו לכך כפי שמתכוננים לטיול הגדול של חיינו. לפני כן, היינו סגורים בבית והיה בנו צמא גדול לצאת החוצה, אל המרחבים. אמא - שידעה זאת היטב - המתיקה את הפרידה מאיתנו בדברי נועם מרגיעים ואמרה שהנה אנו נוסעים עם אבא לדודה ויהיה לנו טוב שם, נוכל לצאת לגינה ולא נהיה מוגבלים.

אמא כה הצליחה ברכות לשונה לשכנע אותנו, עד כי יצאנו לטיול הגדול בשמחה רבה. לא עלה בדעתנו מה יהיה בסופו של אותו טיול בוודאי לא שזו תהיה פרידתנו לנצח....

אמא ליוותה אותנו לתחנת הרכבת. נישקה את כולנו. בסתר, ראיתי אותה מנגבת את דמעותיה. זוהי התמונה האחרונה שלי מאמא: עומדת בתחנת הרכבת, מנגבת את דמעותיה ונפרדת מאיתנו...

באותו הרגע, חשבתי בליבי, כך עושים המבוגרים בשעת פרידה: מנגבים בסתר את הדמעות מעיניהם.

מי היה מאמין כי יותר לא אזכה לראותה?

בתחילה עדיין קיבלנו מכתב מאמא, כתבה לנו כי היא מתכוונת לצאת לדרך ושנחכה לה. כתבה גם שהתינוקת כבר נגמלה והיא מתארגנת לקראת הדרך הארוכה. יום אחד פסקו מכתביה.

המשכנו לשלוח לה, ולשאר בני המשפחה, מכתבים וכסף. אך הם כה פחדו מהשלטונות שלא נגעו בכסף ולא ענו על המכתבים.

שמעתי, לאחר מכן, את דודתי מספרת כי למרות המכתבים שהם ממשיכים ושולחים לה הם לא זוכים למענה. אחותה של אימי כתבה וביקשה במרומז שלא נכתוב לה יותר.

במכתבה, כתבה אחותה של אימי, כי לא חסר לה דבר וכי איננה רוצה יותר כל קשר עם אבי. הבנו שהכול נכתב במהופך. כלומר, שאין לה דבר וכי היא מתגעגעת אלינו מאוד. זה היה נוסח זהה של מכתב שהוכתב ע"י השלטונות. לאמת לא היה כבר כול תפקיד במה שקשור להתרחשויות בברית המועצות. הבנו שאנו עלולים להזיק לכול מי שנותר שם והפסקנו לכתוב.

הפליטים הרוסיים הרבים שהיו סביבנו, היו מחליפים ביניהם אינפורמציה. כולם החלו לקבל באותה תקופה, מכתבים בעלי נוסח זהה. הקשרים התרופפו. לא ידענו מה עלה בגורלם של כל אלה שנותרו שם.

לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה, בשנת 1939 ניתק הקשר לחלוטין. היינו כולנו דרוכים. התפללנו לשלומם של יקירינו. כשהייתי נזכרת באחי הקטן ליבי החסיר פעימה, כיוון שהיה כבר בגיל גיוס וחששתי מאוד לגורלו. הוא לא היה בחור חזק. חששתי שלא יוכל לעמוד במחיצתם של האנטישמים הרבים שהיו בצבא הסובייטי.

מאוחר יותר, כאשר שמענו על המצור שהיטלר הטיל על מוסקבה, על הרעב הגדול, על המים שקפאו בצינורות, ידענו כי הולכים ופוחתים הסיכויים שאלמנה עם שני ילדים תצליח לשרוד...

בלכתי לישון, עדיין הייתי רואה לפני עיניי את המפגש המרגש עם אמא. הסיכויים הלכו ופחתו. עד שלמדתי את העובדה המרה מפיה של דודתי בנסותה לנחם אותנו, אמרה זאת כך:

"אנחנו מאמינים, שיום אחד, אפשר יהיה לצאת מרוסיה".

מתוך דבריה ניתן היה להבין: זה לא שאמא לא רוצה לבוא ולראות אותנו אלא שכך השתלשלו המאורעות וזוהי המציאות היום. יש לקבל אותה כי אין לשנותה.

אבי היה אדם שקט ומופנם. מעולם לא דיברנו על הנושא. היה עסוק במלחמת הקיום שלו. אינני יודעת מה חש בליבו. הזרות של סביבתו והצורך להסתגל וללמוד בו זמנית שתי שפות חדשות - סינית ואנגלית. כל אלה היו ודאי לא קלים עבורו. הנושא הכאוב של אמא נותר נושא שלא מדברים עליו. אולי בשל כך נוצרה התרחקות בינינו, כעסים ואי הבנה.

את בעיותיי שמרתי לעצמי ולא ערבתי בכך איש. ידעתי כי דודתי אינה יכולה להבין אותי כיוון שכל חייה עברו עליה במצוקה גדולה. לא בכדי אדם קם ועוזב את ארץ מולדתו לבדו. הפרידה ההיא הותירה בה סימנים של כאב חבוי. לא דיברנו על קשיים. איש איש התמודד איתם בעצמו.

הרוח הפסיכולוגית המקובלת היום, לא הייתה מקובלת אז. אנשים לא חשפו את מצוקותיהם. כילדה ידעתי כי אין לי כתובת לכך. נסגרתי בתוך עצמי עוד ועוד. שמה של אימי לא הוזכר. לא ידעתי מה עלה בגורלה. שנינו - גם אחי ראם וגם אני עדיין הזדקקנו לה נואשות. הניתוק הפתאומי ממנה, הפך לפצע המדמם של חיי. זמן רב חייתי בהכחשה מתמדת. האם תחזור? האם אראה אותה שוב? האם היא חושבת עליי? חיי השגרה שטפו את כול מחשבותיי וכאביי. המחשבות על אמא היו כמה שריטות עמוקות שנחרטו בנשמתי. צריך היה לשרוד ולהחזיק מעמד. דאגתי להיות עסוקה תמיד. רק לא לשקוע במחשבות, רק לא לשאול שאלות שאין להן מענה...

סיפור פרידתי ממנה לא נסגר מעולם, חוסר הוודאות מה עלה בגורלה, ובעיקר הגעגועים, שמעולם לא הרפו... כל אלה לא נתנו לנפשי מרגוע.

כילדה חייתי את חיי היום יום. השקעתי את כל כוחותיי במאמץ להתגבר על קשיי ההסתגלות, להתערות בסביבתי החדשה. הייתי ילדה עצובה. עצובה ומסוגרת. צייתנית מאוד ולא מראה את המתחולל בנפשה. אך הנפש לא מצאה לה מנוח, פרפרה וחיפשה את מה שאבד... יום אחד, שלחה אותי דודתי להביא דבר מה מאישה שגרה בקרבתנו. זה היה יום שישי והיא זירזה אותי שאמהר ואלך מאחר ואלך מאחר והבית שאליו אני הולכת הוא בית דתי מאוד ולא רצתה לגרום לחילול שבת. הלכתי לדרכי. הגעתי אל הבית וצלצלתי בדלת. הדלת נפתחה. לא האמנתי למראה עיניי. בפתח עמדה אישה הדומה בדיוק לאימי!! נדהמתי. עמדתי כמשותקת. המילים נעתקו מפי, האם זאת היא? התסרוקת האסופה לאחור, עגילי הקורל באוזניה, מראה פניה כפי שנחקק כה עמוק בליבי, הבעתה,האם זאת היא?

הרי לא חדלתי לרגע לחשוב עליה. האם הגיע סוף סוף הרגע המיוחל והיא שבה

אליי? נאלמתי דום.
הגה לא יצא מפי. כל כך רציתי שזאת אכן תהיה היא...
האישה התבוננה בי, לא הבינה את המתרחש בקרבי, והזמינה אותי להיכנס פנימה. הבטתי עמוק בעיניה, אך לא הייתי מסוגלת להיענות להזמנתה. הסתובבתי ונמלטתי משם כל עוד רוחי בי. הייתי נסערת. לא ידעתי את נפשי. כשהגעתי הביתה דודתי הבחינה כי קרה לי משהו.
"מה קרה לך?" שאלה.
"האישה הזאת כל כך דומה לאמא, חשבתי שזאת היא" מלמלתי.
דודתי, שהייתה אישה מציאותית ומעשית ותמיד הייתה בפיה תשובה לכל דבר, שתקה ולא אמרה דבר. אולי היה זה רגע של אמת גם עבורה? אולי הציק לה מצפונה? אולי גם היא וגם אבא לא חדלו להתייסר?
האירוע הזה הוביל אותי למשבר גדול. משבר ההתפכחות שלי. זאת הייתה הפעם הראשונה בחיי שהבנתי כי התקווה התמידית שליוותה אותי, והאמונה כי יום אחד אשוב ואפגוש את אמא אין להם תכלית.
זה לא יקרה לעולם!! אימי לא תשוב!! לא אראה אותה עוד!!
עד לאותו רגע, חשבתי כי המצב זמני בלבד, איננו סופי, ובסוף כל הגעגועים היא עוד תבוא ואנו ניפגש. היא ודאי קיימת בקצה העולם, ויום עוד יבוא ונהיה ביחד... והנה, ברגע אחד של התפכחות הבנתי כי כל זה היה אשליה. זה לא יקרה לעולם!
אינני יודעת להסביר מדוע זה קרה לי דווקא באותו הרגע, שבו ראיתי את האישה שכה דמתה לאימי, אך התפכחותי הייתה מלאה. ידעתי לעולם לא אראה אותה עוד!
הידיעה הזאת הכתה בי כמכת ברק. הבנתי כי הפרידה ממנה היא סופית. אותו ניתוק פתאומי שהתרחש בתחנת הרכבת, הפך לפרידה לכל החיים. לעולם לא אראה עוד את פניה. לא אחיה איתה. לא אשאב ממנה תמיכה ועידוד. לא אזכה באהבתה. לא אשמע את מילתה המנחמת. היא נעלמה מחיי וכך יהיה לעד.
באותו היום, הפור נפל והאמת הייתה חד משמעית, אכזרית וברורה.
הטמנתי את דמותה עמוק בליבי, ובצעד כואב התנתקתי ממנה. לבדי. הייתי עצובה מאוד.
זה היה אובדן כמעט בלתי אפשרי עבורי...
קשיי ההסתגלות למקום החדש והצורך להתמודד עם כל מה שזימנו לי החיים, הסיטו מעט את דעתי. אך מעולם לא שכחתי את אמא והיא ליוותה אותי תמיד בענן של געגועים אינסופיים ובחסר גדול.
מעולם, לפני כן, לא העליתי בדעתי, שלא אראה יותר את אמא ואת שני אחיי.
לא נזנחתי, הייתי ילדה שיש לה בית והיא מטופלת, אך מה שהייתי זקוקה לו יותר מכל, לא היה לי ועתה ידעתי כי לעולם גם לא יהיו לי, חום ואהבה...

הפרידה מסין הרהורים על חיינו שם

פעמים רבות - בהיותי כבר בחוסן - חשבתי לעצמי: איך יכולתי לעזוב כך את סין מבלי לתת לילדיי את האפשרות להיזכר בכל מה שעזבנו שם? הרגשתי תחושת חסר גדולה ואפילו כעין בגידה. במיוחד חשתי כך לגבי האנשים שהותרנו שם. אלה היו אנשים שליוו אותי עוד בילדותי, ואחר כך את ילדיי, עד הרגע האחרון בו עזבנו את ארצם (שהייתה בעצם ארצי שלי במלוא מובן המילה). נזכרתי איך טייאן (שעבד בביתנו שנים רבות), החזיק את בנצי בזרועותיו ביום בו עמדנו לעלות לאוניה בטיינזין (זו הייתה אוניה קטנה שהייתה אמורה לקחת אותנו לפוטונאג). האוניה עגנה בתוך שפך נהר שנשפך בהמשך לים ובו עגנה האוניה הגדולה. זו אוניה בה היינו אמורים להפליג ארצה (בשל גודלה לא יכלה להיכנס לערוץ הנהר).
זו הייתה אוניה הולנדית שנקראה "ווסטר ויקטורי" (בעת המלחמה, שימשה להעברת גדודי הלוחמים ממקום למקום).
כאשר עלינו על סיפונה, היה סוף אוקטובר. אל האוניה הגענו באמצעות ריקשות (ריקשות מודרניות שהנהג המוביל מדווש ברגליו ולא נושאן בריצה). במשך כשעתיים תמימותה מרגע שירדנו מן הריקשה ועד שעלינו על האוניה- נשא טייאן את בנצי בזרועותיו.
אנשים רבים הגיעו כדי להיפרד מיקיריהם. ההמולה הייתה רבה אנשים החליפו ביניהם מזכרות קטנות. היה ברור לכולם כי הסתיים פרק בחייהם והם הולכים לקראת עתיד לא ברור. שמחתי שסבא יעקב וסבתא ברכה באים איתנו ואנו לא צריכים לעבור את הפרידה הקשה.
כשהודיע הקפטן כי על כולם לרדת - האוניה מרימה עוגן ויוצאת לדרכה - טייאן בקושי הרפה מבנצי. החזיקו קרוב לליבו עד הרגע האחרון ממש. כה התקשה להיפרד ממנו. אמנם - כדרכם של הסינים - היה מאופק מאוד, אך לא קשה היה להבחין בהמיית ליבו.
(אני חוזרת במחשבותיי לימינו הראשונים בחוסן. בראותי את ילדיי במציאות המקומית, חשתי כי השינוי היה דרסטי עבורם. אם ישאלוני כיצד אני הגבתי לשינוי כה דרמטי בדרך כה פילוסופית, קשה יהיה לי לענות על כך, אך אם זאת אני יודעת, כי כאשר אתה גדל וחי בקרב עם כמו העם הסיני, אתה לומד דברים חשובים המסייעים לך במשך כל חייך).
מצפוני אינו מרשה לי שלא לומר כמה מילים על העם הסיני שבקרבו חייתי שנים רבות- מגיל 8 ועד גיל 32. אני רוצה להקדיש מספר מילים לאלה ששירתו את משפחתנו הקטנה.
אתחיל בטייאן:
טייאן עבד למען חברה שנוהלה על-ידי אביו של מארק. כאשר פרצה המלחמה בין סין לבין יפאן, היה ראש הצוות הסיני. כל חברות הייצוא והייבוא נסגרו. ומיד לאחר מכן נסגרו גם חשבונות הבנק הפרטיים של האנשים. לא היה כל צל של ספק לאן נושבת הרוח. נקראה אסיפה כללית בה הוחלט לסגור את החברה עד שיגיעו הוראות חדשות מחו"ל. כל העובדים פוטרו, מלבד טייאן (שבהתאם לסידור קודם, המשיך להתגורר בבניין החברה). אביו של מארק התעקש על כך שהוא זה שישמור על הבניין ועל כל מה שיש בו - עד שהעבודה תתחדש. אלא שבחלוף הזמן, המצב החמיר. המחירים עלו. משכורתו של טייאן הפכה למגוחכת. יום אחד הוא הגיע אלינו עם הצעה ובקשה: עבור משכורת נמוכה, הוא רוצה להיות המשרת השלישי בביתנו. למרות שעבדו אצלנו כבר שתי משרתות סיניות: האחת טיפלה בבנצי, שהיה עדיין תינוק, והשנייה עשתה את כל עבודות הבית, מארק לא יכול היה לסרב להצעתו של טייאן.
במיוחד התקשה טייאן להיפרד מסבו של מארק ולא רצה לאבד את הקשר עימו. ובאותה עת רצה להסב את תשומת ליבנו לעליבותה של משכורתו. כאמור, מארק הסכים מיד (למרות שבשל הזמנים הקשים אנשים לא לקחו לעצמם משרתים נוספים).
טייאן היה איש חכם במיוחד ומארק כיבד אותו מאוד. הוא היה ג'נטלמן סיני מובהק שדבק בנשמתו בתורתו הפילוסופית של קונפוקציוס. אחת מעיקריה לדוגמא היא: לעולם לא תנטוש חבר בעת צרה. עיקרון שני אומר: אם נתת מילתך למישהו - בשום תנאי אסור לך ל"שבור" אותה (מדוגמאות אלו, ניתן להבין מדוע מארק כה העריך את טייאן). כעין הילה של יושרה הייתה סביב ראשו ויכולת לחוש בה. מיד כשהגיע לביתנו, המשרתות האחרות קיבלו אותו בזרועות פתוחות. כולן הביעו כבוד והערכה כלפיו ושמחו להתחלק בנוכחותו. כך הפך טייאן למעין "מנהל הבית" שלנו.
עם חלוף הזמן, החיים בסין הפכו להיות יותר ויותר קשים. יום אחד פנה טייאן אל סבו של מארק ושאל אם יוכל לדבר איתו. סבו של מארק הבין מיד - על פי מראה פניו - כי משהו נורא קרה (שנים רבות של חיים בסין, לימדוהו לזהות את מבע פניו של האדם ושפת גופו).
התברר כי טייאן קיבל ידיעות רעות על מה שקרה להוריו ולמשפחתו, שהתגוררו בכפר קטן ומרוחק. הם נסחטו על ידי גנגסטרים סיניים שהטילו מורא על הכפר ויושביו, ניצלו את מצבם הקשה של האנשים, ואת חוסר האונים שלהם. בעוד הצבא היפאני והצבא הלאומי של צ'אן קאי צ'אק נלחמים זה בזה, שילמו על כך האנשים המסכנים, חסרי ההגנה האלה. איננו יודעת גם היום את הפרטים, אך אני זוכרת את שניהם, מארק וטייאן, יושבים במטבח ומשוחחים ארוכות

לאחר מכן נעלם טייאן למשך כמה ימים...
בוקר אחד הופיע שוב בביתנו, נמרץ ומחייך כהרגלו. הוא הביא עימו את הוריו, שיכן אותם בבניין החברה והחיים שבו למסלולם (כיוון שהיה האחראי על הבניין, יכול היה להביאם לשם מבלי שאיש יתנכל לו).
טייאן ידע לפתור כל בעיה. כולם התרגלו לפנות אליו בכל דבר. אפילו שמדובר היה בבעיות הקטנות של החיים. כשמארק ואני היינו יוצאים בערב, היו שלושת משרתי הבית, משכיבים את בנצי לישון ואילו לסאני ציפה בילוי שמח: הוא היה מבשל איתם אוכל סיני עד שחזרנו (החוויה הזו חזרה אלינו בחוסן, כאשר סאני היה מגיע לחופשה מבית הספר הימי, והיה מכין לנו את המאכלים הסיניים שלמד בבית מהמשרתים).
יום אחד הזמין אותנו טייאן למטבח. מיד הרגשתי שיש משהו מיוחד בהזמנתו. שתי המשרתות כרעו. אחת מהן ישבה כך שלא יכולתי לראות את פניה. ראשה היה מורכן. מאחר והכרתיה היטב, למדתי לזהות את שפת גופה. לא היה לי ספק, היא הייתה מותשת נפשית. זו הייתה בחורה שהגיעה לעבוד אצלנו שבועיים לפני לידתו של בנצי. נאמר לי כי לפני כן מעולם לא עבדה בבתי זרים. היא יועדה להיות המטפלת של בנצי (סבתא ברכה ואני העדפנו שתהייה חסרת ניסיון. רצינו ללמד אותה איך לטפל בתינוק מבלי שיהיו לה הרגלים קודמים). במשך הזמן נודע לי כי יש לה בן תינוק. איש לא שאל איך היא מסתדרת.
הסיפור שלה החל עם פלישת היפנים לסין. הגברים הסיניים גויסו לצבא הלאומי של סין.
יום אחד, ללא אזהרה מוקדמת, הגיעו נציגי הצבא לכפר הנידח בו חיה הבחורה. האנשים רעדו מפחד, חששו שמא כל מי שעבד באותה עת בשדה - יילקח (אנשי הצבא מעולם לא היו פופולאריים בשום מקום, וודאי לא במקום הנידח ההוא). מרבית הגברים של הכפר גויסו, מלבד אלה שהיו מוגבלים פיזית. מי שסרב - נורה מיד. לאחר שעזבו אנשי הצבא את המקום (ועימם כמעט כל הגברים וכל התוצרת של הכפר), נותרו האנשים חשופים, ללא הגנה וללא די מקורות מזון (כל המחסנים רוקנו).
מקץ כמה חודשים, הופיעו גנגסטרים במקום ולקחו את בעלה של הבחורה. היא נותרה לבדה עם התינוק ועם אימו של בעלה. יותר לא ראתה אותו. תקריות כאלו התרחשו בכפרים רבים.
לאחר שהבינה כי אין לה כל תקווה, עברה לעיר, וקיוותה למצוא שם את פרנסתה. היא התגוררה עם תינוקה ועם אימו של בעלה ברובע הסיני. כך הגיעה לביתנו.
כשטייאן סיפר לי את סיפורה, נדהמתי. הבנתי כי מידי יום, האישה יוצאת - לאחר יום עבודה מפרך - למרחק רב, על מנת להיות כמה שעות עם תינוקה.
הטרגדיה שלה נגעה מאוד לליבי. והיא עדיין לא הסתיימה. הסתבר לי כי היא ומשפחתה גרים בבור נורא (באותם ימים נמלטו רבים מן הכפרים אל הערים הגדולות, לא נותרו מקומות לגור בהם והם - כמו אנשים חלשים אחרים - נאלצו להסתפק בבור בתנאים איומים), וגם מקום זה נלקח מהן על ידי אנשים אחרים שהוסיפו וזרמו אל העיר. לא היה מי שיגונן עליהן והן סולקו גם משם. הכול התרחש בחודש ינואר בקור נורא, באמצע הלילה כשבחוץ משתוללות רוחות עזות. כך, מחוסר ברירה, הופיעו שתי הנשים עם התינוק בבניין החברה עליו שמר טאיין (ובו התגורר עם הוריו).
למחרת, סיפרו לנו את הסיפור. טייאן - שהיה הטוב והישר שבבני האדם - ביקש את רשותו ואת עזרתו של מארק כדי לקלוט את משפחתה של המשרתת ולאפשר לה לגור בבניין. לשם כך היה על מארק להשיג אישור מטעם השלטונות. רק הוא יכול היה לעשות זאת. שוב לקח מארק את האחריות.
ובסופו של דבר, הוא זה שהחליט את ההחלטה הסופית לגבי גורלם.
השקט חזר לביתנו. כל אחד שב לתפקידו. המשרתת השנייה שלנו הייתה אשתו של טבח שעבד אצל שכנינו. הייתה אישה שקטה מאוד (אני חושדת שסבלה מאלימות של בעלה). שתי האומנות, אהבו מאוד את ילדינו. הסינים, מטבעם, הם אנשים טובי לב.
בחלוף הזמן, נשא עימו את סיפור חיינו, הבנתי כי רגע הפרידה מאותם אנשים יקרים - היה בלתי נמנע. סין היא ארץ המצטיינת ביכולתה להכיל בתוכה ולקבל אליה - בקבלה עמוקה ואמיתית - את אנשי כל הדתות. קשה למצוא לכך אח ורע בעולם כולו (להוציא אולי את הדת הבהאית).
כמה קשורה הייתי לארץ הזאת ובמיוחד לאנשיה, לטוב לבם, ליושרם, לתרבותם העתיקה, לאומנותם, ובמיוחד לסובלנות שלהם כלפי הדתות האחרות.
לפעמים בחודש ספטמבר, הייתי מציעה למארק כי נצא לפקין - שהייתה במרחק של כ-3.5 שעות נסיעה מטיינסיין - עיר מגורינו. היינו משאירים את הילדים בידיהם של טייאן ושתי האומנות ונוסעים (סבא יעקב וסבתא ברכה נשארו תמיד כשני מלאכים השומרים על כולנו). נסענו על מנת להיפרד ממקום של יופי נדיר, במיוחד בעונת הסתיו. בסין - ויותר מכל בפקין - עונת הסתיו מדהימה ביופייה. צבעי השלכת והאור שננסך על העיר כולה מיוחדים במינם.
כשיצאנו, מארק ואני ידענו כי זהו טיול של פרידה וככל הנראה לעולם לא נשוב למקומות אלה. בילינו את מרבית זמננו ברובע בו היו הקונסוליות הזרות, ובארמון הקיץ של בית המלוכה (שהיה בלב האזור בו התגוררו הקיסרים). גודלו של המקום ויופיו היו בלתי נתפשים. אי אפשר היה להקיפם ביום אחד. החלטנו להתמקד בארמון. דוק של עצב היה נסוך על הטיול. ידענו כי מסע הייסורים של האנשים סביבנו רק החל (מה שאיש מאיתנו לא ידע הוא גודלו של האסון הצפוי להם).
לצערנו תחושתנו לא הייתה מוטעית...
כאשר התקרב מועד יציאתנו מסין, פנה טייאן, בדרכו העדינה, אל מארק ושאל האם יוכל להשיג אישור מיוחד, כדי שגם הוא יצטרף אלינו כחלק מן המשפחה. אלא שכידוע, האוניה - שסופקה על ידי הסוכנות היהודית - הייתה מיועדת לעולים יהודים בלבד. לעולם לא אשכח את הצער העמוק בעיניו של טייאן כאשר קיבל את תשובתו השלילית של מארק.
הפרידה מסין הייתה פרידה עצובה מאוד. אלא שלמרות הפרידה עצמה, מן הארץ ומאנשיה, שהיו כה טובים אלינו, ידענו כי יש לנו תקווה למשהו טוב יותר, לחיים אחרים במקום אחר. גם בתהפוכות חיינו, בשעת כאב ובשעת אכזבה, ידענו כי יש למה לצפות, אי שם בעתיד, מחכים לנו חיים אחרים במקום אחר - לא כך היה לגבי הסינים. להם לא ציפה עתיד אחר, טוב יותר...
מיד עם תום מלחמת העולם השנייה, כבשו הקומוניסטיים בראשותו של מאו-טסה-טונג את סין. אומנם, הם לא פגעו באוכלוסייה האזרחית, אך הסינים המסכנים לא ידעו כיצד לקבלם. חשנו, יותר ויותר, כי אבדנו את האינדיבידואליות שלנו ואין לנו יותר מקום שם. את דרגם של הקומוניסטים - הדרך הסטליניסטית הרוסית - כבר חווינו על בשרנו... היה לנו די ממנה!!
בתחילה היו הסינים נבוכים, לא הבינו מה בדיוק רוצים מהם. בהיותם עם אינדיבידואליסטי, מוכשר, בעל יכולת מסחרית מצוינת, עם מסורת ותרבות עתיקה, התקשו לעכל את דרישותיהם של הקומוניסטים שהיו מנוגדות לחלוטין לאופיים.

הרב הראשי והמנהיג הרוחני של קהילת יהודי חרבין: הרב אהרון משה קיסילוב

יועד דביר

סמינר בפקולטה למדעי הרוח - אוניברסיטת תל-אביב

מבוא

במשך שנים רבות עמד הרב אהרון משה קיסילוב על המשמר להפיץ בין אחיו היהודים בעיר חרבין ובמזרח הרחוק אהבה לעמנו, ארץ אבותינו והקדוש לנו. במשך כל הזמן הזה נשאר נאמן לדגלו ולמטרה אשר הציב לעצמו בראשית התמנה לרבה הראשי של קהילת היהודים שבעיר חרבין שבצפון מזרחה של סין. הרב לא שינה את דעותיו ולא סר מן הדרך אשר התווה לעצמו ולקהילתו. הקדיש את כל כוחותיו לעבודת הלאום, להחייאת רגשות דתיים ולאומיים בלב בני ישראל יושבי קצווי ארץ - רגשות שכבר נתאבנו אצל רבים ועלתה עליהם חלודה מפני טרדות הזמן וריחוק המקום ממרכזי היהדות. הרב קיסילוב חינך דור חדש, דור נאמן לעמנו ולמסורת אבותינו. כל איש הנאמן למסורת ישראל, לציונות ולתקומת עם ישראל בארצו יידע להכיר ולהוקיר את עבודת הקודש, את עבודתו הפורייה ואת מסירות נפשו לרעיון הציוני - את מירב שנותיו וכשרונותיו הקדיש לשירות הציבור. ניתן רק להצטער שלא זכה מנהיג רוחני ולאומי זה לחזות במו עיניו בשיבת עם ישראל לציון ותקומת המדינה באמצעות התנועה הציונית.

אנסה לעמוד בעבודה מחקרית זו על הדרך הייחודית שבה הנהיג הרב את הקהילה היהודית בעיר חרבין כמו גם לאפיין את מרכיבי השקפת עולמו המתקדמת. אין ספק שהרב היה איש אשכולות, אוצר בלום של כישרונות רבים הראויים לציון, שאותם הביא לידי ביטוי בשליחותו הציבורית בתור מנהיג הקהילה היהודית בחרבין.

פרק 1 - רקע היסטורי על חייו של הרב קיסילוב

אהרון משה קיסילוב נולד בעיר סורוז'ין שבאוקראינה, ב-18 לספטמבר שנת 1866. כמו רבים מיהודי תחום המושב גם הוא השתייך לחסידי חב"ד. עוד בילדותו נחשב לילד מחונן ולגאון צעיר ובמהירות וללא עזרת מורים למד לקרוא ולכתוב בעברית. עד שמלאו לו 13 שנים המשיך את לימודיו בבית ספר במחוז גומל בדרום מזרח רוסיה הלבנה (Гомельская вобласц), לשם לקח אותו סבו. בבית הספר הוא נודע בהבנתו הפילוסופית תלמודית והיה לשם דבר, תוך שהוא מקבל שם של עילוי וגאון, "דער וויעטקער עילוי".

את לימודיו המשיך בישיבה במינסק ושנתיים מאוחר יותר, בגיל 18, התקבל לישיבת "וולוז'ין סקאיה". הישיבה, שכונתה "אם הישיבות" ונחשבה ליוקרתית ביותר, שימשה כמרכז יהודי חשוב ללימודי יהדות ותלמוד ונחשבה לישיבה המשפיעה ביותר בעולם האורתודוקסי, כאשר השפעתה חורגת מעבר לגבולות אירופה. הישיבה נוסדה בשנת 1803, בזכות פעולותיו של הגאון וילינסקי ורבי חיים מוולוז'ין. על בוגרי הישיבה המפורסמים נמנים: הרב קוק, הסופר והמשורר חיים נחמן ביאליק, הרב מזא"ה, מר אברהם מנחם אוסישקין ורוב רבניה של רוסיה באותה התקופה. ראש הישיבה באותה התקופה (1892-1881) היה מר חיים סולובייצ'יק, שבניגוד לאופי הלימודים הדתי בישיבה, היה דווקא חוקר מודרני בעל מוניטין. למורת רוחם של תלמידי הישיבה, לא התקיימו כלל לימודים מודרניים-כלליים מדעיים והלימוד עסק בתלמוד וגמרא תוך שינון ובקיאות ברמה גבוהה. על אף רצונו של ועד הרבנים, לא למדו תלמידי הישיבה מקצועות מודרניים, אלא לימודי דת בלבד; הם שאפו להשכלה חילונית אבל הדבר לא התממש במסגרת מאורגנת. מתוך ניסיון לכפר על הפער בלימודים כלליים, התלמידים התארגנו בקבוצות עצמאיות ולמדו מקצועות מודרניים כמו רוסית ומתמטיקה, בשעות הפנאי המעטות שלהם, בעיקר בלילה. הרב קיסילוב, ששפת אמו הייתה יידיש ורכש ידע נרחב גם בעברית, רוסית וגרמנית, תרם לקבוצה בלימודי מתמטיקה, פיזיקה וגיאומטריה.

בזיכרונותיו האישיים, הרב קיסילוב כותב על ח.נ. ביאליק, חברו הוותיק מהישיבה - שזה משך אותו לאולפן שבו היה חבר ושם למדו בצוותא על ציונות וחלמו להקים את ארץ ישראל. אולפן זה, נודע גם בכינוי "אגודת סתר ציונית", העונה לשם "נצח ישראל". סיפור מעניין שנקשר אל הרב קיסילוב ואל ביאליק, הוא כי שירו הציוני המפורסם של ביאליק, 'אל הציפור', נכתב בשנת 1891 בחדרו של הרב קיסילוב בישיבה. בישיבת וולוז'ין, למרות רצון הממסד לחנך את התלמידים חינוך מסורתי על מנת שיהפכו לתלמידי חכמים בעלי השקפת עולם מסורתית, נעשו כמה ניסיונות מצד התלמידים להקים "אגודות סתר ציוניות", שהושפעו מתנועות נוער וארגונים ציוניים שפעלו באותה העת בליטא וברוסיה. ראשי ישיבת וולוז'ין התנגדו לפעילותן של אגודות אלה בעיקר מטעמים של ביטול תורה והסחת דעת תלמידי הישיבה מהלימוד וכן פחדו מהשלטונות הרוסיים שיסגרו את הישיבה במידה ויגלו בה ארגונים ציוניים. אגודת הסתר הציונית "נצח ישראל", פעלה ככל הנראה בין השנים1892-1890 (שנת סגירת הישיבה) ומעט לאחר מכן. בין מקימיה היה ח. נ. ביאליק ובתחילתה מנתה שמונה חברים. עם ייסודה של האגודה הוטלה על ביאליק משימה לכתוב מאמר לעיתון "המליץ", אשר יציג את עמדת האגודה בנוגע ליישוב ארץ ישראל. המאמר נקרא "רעיון היישוב" והיה זה המאמר הראשון שפרסם ביאליק. המאמר הכיל מקורות חז"ליים רבים ושילב פסוקים מהתנ"ך - שלא כהרגלו של ביאליק - וזאת בלחץ חברי האגודה.

"המליץ" היה כתב עת עברי שיצא לאור באודסה ובסנט פטרבורג בין השנים -1860 1904, בדרך כלל כשבועון או דו-שבועון ולעיתים אף כיומון. העיתון שימש שופר לדעותיהם של רבים ממשכילי רוסיה וראה את תפקידו הן בתיווך בין עם ישראל והממשלה הרוסית והן בין האמונה וההשכלה על ידי הפצת החכמה בין היהודים. כמו כן קיווה העיתון לקדם את

אידיאל היהודי המשכיל, כלומר, היהודי הבקיא הן בתרבות היהודית והן בהשכלה חיצונית. בכתב העת התפרסמו חדשות בענייני דיומא וידיעות רבות על מדעים, יצירות ספרותיות וביקורות ספרות. כמו כן כלל העיתון חיבורים היסטוריים, ידיעות על הקהילות היהודיות ברוסיה ובארצות אחרות, דיווחים על האנטישמיות ומאמרים נגד הספרות האנטישמית, ועל יישוב ארץ ישראל. רבים מהפולמוסים שהתנהלו בין משכילי רוסיה באו לידי ביטוי על-גבי דפי העיתון, כגון הפולמוס על התיקונים בדת, על היידיש וספרותה, על הניסיונות ליישוב יהודים ברוסיה וסביב ביקורתו של אחד העם על מפעל ההתיישבות בארץ ישראל.

אגודת הסתר "נצח ישראל" נשאה אופי מסורתי-אורתודוקסי ובין מטרותיה: להפיץ בין ההמונים ספרות הכתובה ברוחה של יהדות התורה, חדוות ואהבת ארץ ישראל. נראה כי הזרם המרכזי של החברים ב"נצח ישראל" לא נטה להשכלה אלא רק לציונות, תוך ניסיון לפעול למען התנועה הציונית בדרכים מסורתיות. ניתן לראות כי הרב קיסילוב שנטל חלק בפעילות הענפה של הקבוצה, סיגל לעצמו ערכים ציוניים נרחבים וראיית עולם המעודדת יישוב מחדש של יהודים בארץ ישראל. ניתן להגדיל ולומר כי באווירה ציונית זו, התקיימה החשיפה המשמעותית הראשונה של קיסילוב לתנועה מאורגנת הפועלת ליישום מדיניות ציונית. הרב קיסילוב השתתף ביחד עם ד"ר פינסקר וחבריו בפעילות תנועת 'חובבי ציון' והיה מחלוצי התנועה הציונית.

כאשר סיים א.מ. קיסילוב את לימודיו בישיבה, כבר רכש ידע נרחב בפילוסופיה ובספרות רוסית. הוא התגייס לשורות הצבא הרוסי ושירת כשנה וחצי במוסקבה בחיל הרגלים. במהלך שירותו הצבאי הכיר יהודים מפורסמים רבים, ביניהם את אברהם מנחם אוסישקין. בשנת 1892 סיים את שירותו הצבאי ולאחר תקופה קצרה נשא לאישה את רעייתו פייגה. בהמשך, לאחר שירותו הצבאי, הוא נכנס לעולם העסקים וכלל לא התכוון לשמש כרב. בד בבד, המשיך ללמוד לימודי דת ותלמוד בצורה עצמאית ופיתח חשיבה אנליטית. ניתן לומר, שהחשיבה האנליטית שהרב סיגל לעצמו, שימשה אותו כדי לפתח ראייה דתית מעמיקה יותר ואוריינטציה בעולם הדת.

עם חלוף המאה ה-19, בשנת 1900, א.מ. קיסילוב הגיע למסקנה שעולם העסקים אינו פסגת שאיפותיו, חזר למסלול הדתי והתמנה לרב בעיר בוריסוב שברוסיה הלבנה, שהייתה עיירה יהודית טיפוסית באותה התקופה. במשך 13 שנות כהונתו בתור רב העיר בוריסוב, הוא זכה לכבוד גדול מהתושבים, היה מקובל הן בתור רב והן בתור איש מוסר וערכים ושמו נישא למרחקים. עדות למעמדו העולה של הרב ניתן לראות בפגישה רשמית וחשובה של ראשי קהילות יהודיות - שהתקיימה בשנת 1910 בסנט פטרבורג - כאשר על 42 הנציגים המשתתפים נמנה גם הרב קיסילוב.

עשייתו בבוריסוב לא הוגבלה רק לאינטרסים דתיים והתפרסה גם לנושאי פילוסופיה, מוסר וערכים. הרב היה נואם בחסד, ציוני נלהב והרצאותיו כבשו את קהל שומעיו, תוך שהוא מפגין ידיעות עמוקות בדת ובמדע. הרב נהג להרצות בבית הכנסת על נושאים כמו נצחיותו של העם היהודי, משמעות החגים היהודיים, פילוסופית הרמב"ם ויצירות האומנות של יהודה הלוי ואברבנאל. הרב היה בקיא בפילוסופיה מודרנית, החל מעמדותיהם של הפילוסופים הגרמניים שופנהאואר וניטשה וכלה בפילוסופים מאוחרים יותר כמו הפילוסוף הצרפתי-יהודי ברגסון. מעניין מאוד לראות כי הרב החזיק בהשקפות עולם פוליטיות מרחיקות לכת והרבה להתבטא בנושאי דת ולאום והחיבור שבין הדת היהודית ללאום היהודי - דבר שאינו בהכרח אופייני לרבני התקופה. להלן מספר דוגמאות מהרצאותיו:

בנושא דת ולאומיות: "מרבית העמים אימצו את אמונתם מאחרים. הנוצרים מהיהודים, המוסלמים מהערבים, הבודהיסטים מההינדואיסטים... הנביאים והספרות הדתית שלנו הינם תוצר של העם היהודי. עפ"י כל הסימנים הללו, האמונה שלנו הינה לאומית במלוא מובן המילה".

לגבי השפה העברית, שפת האבות גרס: "אם הצלחנו לשמור את השפה הלאומית שלנו ולא שכחנו אותה לאורך 2,000 שנים - מהזמן שהפסיקה להיות מדוברת - זה הודות לכך שהדת מחייבת כל יהודי ללמוד את התורה, את הנביאים והודות לכך שתפילותנו מורכבות משפה זו".

לגבי ערכים יהודיים שבין אדם לחברו האמין כי: "מתן עזרה לזולת זה לא רק לפעול לפי כללי המוסר, אלא זו גם חובה המוטלת על כל יהודי. "שולחן ערוך" - זה לא רק ספר של הלכות, אלא גם קובץ של חוקים שהם גם חובה על כל יהודי. החוקים הללו הוקפדו במשך אלפי שנים, ופיתחו אצל העם היהודי רחמים, היענות לצרכי הסביבה ומערכת של צדקה".

הרב קיסילוב הרבה להרצות ולהתבטא בנושא חינוך והשכלת הנוער והעניק לכך משנה חשיבות. הוא הדגיש כי חובה על החינוך היהודי לא לפגר אחר ההתפתחויות בתחום ולהישאר עדכני לרוח התקופה. במאמר "על חינוך יהודי אז ועכשיו", הרב כותב: "יש לציין, שחוץ ממקרים יוצאי דופן, החינוך, לא אז ולא היום, לא היה ממוקם ברמה הראויה". הרב אינו חוסך שבטו מהחינוך היהודי ומבקר את בתי הספר היהודיים להשכלה גבוהה, שאמנם לימדו תלמוד וספרות רבנית, אך לא לימדו מקצועות חילוניים מדעיים. לרב הייתה דוגמא בגוף ראשון לעובדה כאובה זו - עוד מימיו כתלמיד בישיבת וולוז'ין, כאשר תלמידי הישיבה השתוקקו ללמוד לימודים מודרניים בנוסף ללימודי הדת והממסד הדתי טרפד יוזמות פרוגרסיביות אלו. הרב אף מרחיב בנושא זה, ואומר: "כמובן, לפי תפיסותנו כיום, חינוך מסוג זה אי אפשר לכנות נורמאלי. על כל יהודי לדעת את מה שיודע כל אדם תרבותי-מודרני ואת הידע הזה עליו לרכוש באווירה מוכרת, כלומר, בבית הספר שלו".

בזמנו הפנוי ממחויבויותיו לקהילה, הרב קיסילוב התעמק בלימודי יהדות ופיתח בסיס למחקר מדעי בעקרונות הדת. את מחקרו זה יסיים בעודו בעיר חרבין שבסין, תחת השם "תשובה לשאלות התלמוד".

פרק 2 - החיים בחרבין שבסין

ראשוני היהודים הגיעו למנצ'וריה ולחרבין מרוסיה וממזרח אירופה בשנת 1898, עם תחילת בנייתה של מסילת הרכבת הטרנס-סיבירית, שנועדה לחבר את מוסקבה, בייג'ין וולדיווסטוק. היהודים נמלטו מהפרעות ומהאנטישמיות היומיומית ומצאו בחרבין מקלט קיומי כמו גם הזדמנות כלכלית. מסילת הרכבת החלה לפעול בנובמבר 1903 ובאותה שנה מספר משפחות יהודיות-רוסיות נוספות עברו לחרבין. בשנת 1903 חיי הקהילה בעיר החלו להתנהל על-פי הלכות הדת. הקהילה התאפיינה באורח חיים בעל אופי דתי ואף כונתה בשם "הקהילה היהודית הרוחנית בחרבין". בחרבין התגוררו כ-500 יהודים ובבתי הכנסת היו מספר "מניינים". היהודים הסיבירים היו הראשונים להקים בית כנסת בחרבין ואחרי גירושם על ידי השלטון הצארי הם עברו למנצ'וריה, שם לא שררה גזענות ואפליה כלפיהם, בניגוד למתרחש ברוסיה. מגבלות דתיות לא הורגשו בחרבין וניתן לומר כי התקיים חופש דת יחסי. בהמשך, בעקבות היהודים הסיבירים עברו לחרבין גם יהודים רוסים והחלה להיווצר מתיחות, בשל אי הסכמות ביניהם - בעיקר בנושאי דת. כל פלג בקהילה התכנס בבית הכנסת שלו.

פרק 2.1 - בחירתו של הרב קיסילוב לתפקיד הרב הראשי בחרבין

בשנת 1913, כשהחליטה קהילת יהודי חרבין לבחור רב ראשי, הבחירה התקיימה בצורת מכרז ומספר רבנים מרוסיה הציגו את מועמדותם. בכדי להבין את הדגש שהושם על חיי הדת באזור מרוחק זה של המזרח הרחוק, נציין כי לאחר שנתיים ללא כהונתו של רב יהודי, 12 רבנים הגישו את מועמדותם לתפקיד הרב הראשי של קהילת חרבין. ועדה מיוחדת, שכללה את ראשי הקהילה, בחרה בשני מועמדים סופיים: הרב קיסילוב מהעיר בוריסוב - לו היו המלצות מצוינות והרב לוין, אשר כיהן כרב בחרבין בשנים 1903-1906.

את הרב לוין הכירו רבים, שכן נהג לנסוע בין הערים שבאזור דרום מזרח סיביר וצפון מזרח סין מתוקף תפקידו. הרב לוין אף עסק בעבודה ציונית וניהל את בית הספר "תלמוד תורה" שבעיר. בתחילה, השתייך ל'אגודת ישראל' האורתודוקסית והחמיר עם הקהילה, אך לאחר זמן מה נעשה ציוני ומאוחר יותר עבר להיות רבה של קהילת יהודי טיאנג'ין.

בחודש יולי 1913, ועדת הבחירה המיוחדת שלחה נציג לפגוש את הרב קיסילוב בכדי להכירו. השליח התרשם מאישיותו של הרב ומחכמתו הגדולה וחזר לקהילה כדי לספר אודות הרב. כתוצאה, החלה תחרות רווית יצרים וגלויה בין תומכי מי מהרבנים. בית הכנסת שימש כזירת המחלוקת המרכזית, כאשר לאחר התפילות החלו בויכוחים סוערים. בחודש ספטמבר 1913, נערכה אסיפה גדולה של יהודי הקהילה ובמעמד זה אמורה הייתה להיערך בחירתו של הרב. ד"ר אברהם קאופמן, ששימש כרופא בכיר בקהילה באותה התקופה, חשש מפילוג בקהילה ומשום העובדה שרוב היהודים תמכו בבחירת הרב קיסילוב לתפקיד, שכנע ד"ר קאופמן את הרב לוין להסיר את מועמדותו. לאחר מכן, על-פי המלצת חב"ד וברכתו של הרב מליובביץ, התקיימה הצבעה פתוחה - ואהרון משה קיסילוב נבחר לרב קהילת יהודי חרבין. הוא זכה לדירה ומשכורת מהקהילה.

פרק 2.2 - תקופה ראשונה לאחר היבחרו של הרב קיסילוב לתפקיד הרב הראשי בחרבין

הרוחות הסוערות בקהילה לא נרגעו במהרה, מה שכמעט גרם לרב קיסילוב לפרוש מתפקידו. להלן ציטוט מעניין מרשומות דוקטור א. קאופמן: "הרב קיסילוב אמר לי: אני רואה שחרבין אינה בשבילי ואינני בשביל חרבין". ד"ר קאופמן בתגובתו לרב באותו הנושא: "הסתכלתי לתוך עיניו וראיתי ניצוץ אמיתי, אמרתי לו: הרב, אתה מלומד גדול, אדם בעל אידיאלים גבוהים שצריך להפיץ אור, לך בדרך האמת שלך".

לאחר שוך הסערות, הקהילה קיבלה את הרב קיסילוב והכירה בו כפרשן תלמוד דגול וחדור אידיאלים - שיוכל להבין ולספק את הצרכים הדתיים של הקהילה. בנוסף, יהודים מהמעמד הגבוה, להפתעתם מצאו את הרב קיסילוב כמי שמתמצא בפילוסופיה, היסטוריה ותחומים הומאניים שונים, עובדה אשר הקלה עליהם את קבלתו לתפקיד הרב הראשי. הרב, שנהג להתכתב עם הרבנים הראשיים של ארץ ישראל הרב קוק והרב הרצוג, יצק תוכן רב להרצאותיו, אשר נכתבו בשפה פשוטה וברורה ונגעו בשאלות דתיות ולאומיות מורכבות. הרב נתן מענה לשאלות מורכבות והסביר על משמעותן הפרקטית בחיים.

עבור הרב קיסילוב, המעבר ממשרת הרב בעיירה יהודית מסורתית (בוריסוב) לתפקיד הרב הראשי בחרבין לא היה דבר של מה בכך. מעולמה המוכר של עיירה יהודית - על חצרות החסידים שבה, על ישיבותיה, בתי המדרש, בתי הכנסת והמקוואות המצויים בה - מצא עצמו הרב בעיר מודרנית רחוקה כרחוק מזרח ממערב מהעולם הישן, החביב והמוכר שהותיר מאחוריו. חיש מהר הבין הרב קיסילוב שעליו להנהיג את הקהילה כך שתישמר בה מסורת ישראל ושאנשיה יבואו בשמחה וברצון אל בתי הכנסת. בעיקר ניצב בפניו האתגר למשוך את הצעירים אל חיק הדת. הרב קיסילוב נהג להתייחס בדרשותיו לנושאים פופולריים ועדכניים, לצטט מדברי חכמים וברבים מנאומיו דיבר על ציונות ועל ארץ ישראל.

הרב השלים עם העובדה שמרבית היהודים התהלכו ללא כיסוי ראש, אולם השתמש במעמדו כדי לחזק את הישענות הקהילה על מסורת ישראל. בעודו מספק תשובות לשאלות האקטואליות של הקהילה, הרב קיסילוב פנה לאנשי הקהילה בבקשה לשמור את חוקי הדת. על אף העובדה שהרב הקפיד לשמור על הלכות הדת ודאג שאנשי הקהילה יתנהלו באופן דומה, הוא אינו הכביד על הקהילה היכן שלא היה צורך עקרוני. דוגמא לכך ניתן למצוא בסיפורו של מר תדי קאופמן, בנו של ד"ר אברהם קאופמן, מנהיגה הרשמי של הקהילה: "... באשר לי, מאחר שמשרדי הקהילה היו בבית הכנסת, נהגתי לחבוש כיפה עם כניסתי אל המשרדים שבקומה השנייה. החזקתי אותה דרך קבע בכיסי. גם בעת ביקורי היומי בביתו של הרב נהגתי לחבוש כיפה. פעם פנה אליי הרב כשהיינו רק שנינו לבד ושאל: תדי, למה אתה חובש כיפה?! לו היית חובש כיפה דרך קבע הייתי מבין. אצל היהודים נהוג לחבוש כיפה במקום שבו יש ספר תורה, או בבית הקברות. אבל בשבילי, בביקורך בביתי, אינך צריך לחבוש כיפה".

פרק 2.3 - קהילת חרבין תחת שרביטו הרוחני של הרב קיסילוב

ככלל, הרב קיסילוב נחשב לליברלי מאוד מבחינה דתית, אולם הקפיד הקפדה יתרה על מספר ערכי יסוד דתיים ושם דגש על התחנות החשובות במעגל חייו של כל יהודי: ברית המילה, חתונה יהודית הקפדה על מסורות חגי ישראל וקבורה יהודית מסורתית. בין פעולותיו הראשונות של הרב קיסילוב בחרבין ניתן לציין את מיסוד השחיטה הכשרה - מרגע שהפכה השחיטה למבוקרת קל היה לפקח על מכירת בשר כשר. לקראת פסח נכתב על המוצרים "כשר לפסח" והייתה עליהם חותמת של רבנות חרבין. אחד המוצרים של בית החרושת "מארס" - בית חרושת לממתקים - היה משעשע במיוחד: היו אלה סוכריות שעל עטיפתן נכתב מצד אחד "אני אוהב אותך" ומהצד האחר "בהכשר הרב". בעלי החנות הכשרה "תל אביב" - שהייתה בבעלות יהודית - ניסו להתחכם ועטפו סוכריות לא כשרות בעטיפה נושאת החותמת: "כשר לפסח". הדבר נודע לרב קיסילוב והוא שלל מבעל החנות את ההכשר. על אף תחנוני הבעלים הדירו כל שומרי הכשרות בחרבין את רגליהם מחנותו. כמו כן, מסופר על יהודי שהלך לעולמו וביקש שיערכו לו לוויה אזרחית המלווה במוסיקה. הרב קיסילוב אישר שעד שער בית הקברות תיערך לוויה כפי שציווה, אולם משער בית הקברות ואילך תילקח גופתו על ידי חברה קדישא והוא יקבר בהלוויה יהודית כדת וכדין.

הרב קיסילוב, פסק בדרך כלל "על פי בית הלל" ולא "על פי בית שמאי" ולפיכך פסיקותיו לא היו לחומרה. לעומת זאת, בעניינים מהותיים, לא התפשר הרב ופסק לחומרה. לדוגמא, במקרה של יושב ראש תנועת מכבי, שהיה נשוי לאישה נוצרייה והרב לחץ למנות אדם אחר תחתיו וטען: "לא ייתכן שיושב ראש התנועה יהיה נשוי לנוצרייה". עקב דעתו הנחרצת של הרב, הוחלף יושב הראש. ניתן לראות במקרה זה סממן נוסף להחלטיות של הרב ולתוקף לו זכו החלטותיו. מקרה נוסף שבו נקט הרב "על פי בית שמאי" היה ביחסו אל אדם שניהל בתחילת המאה העשרים בית בושת ונעשה אמיד מאוד. לימים מכר היהודי את בית הבושת ופנה לעסקים אחרים, אולם בשל עסקיו הקודמים הורה הרב שלא לאפשר לו לקנות מושב בבית הכנסת. מתוך נסיון לעקוף את הנחיית הרב, הזמין היהודי כתיבת ספר תורה בליטא. ספר התורה הגיע עטוף ומוגן והובא ברוב פאר והדר כנהוג, אולם הרב קיסילוב פסק: "לא! אתה תמסור את ספר התורה לבית הכנסת, אך לא תתקיים שום חגיגה! כי עסקת בטומאה!". בהתאמה להחלטתו של הרב, ספר התורה הוכנס לבית הכנסת, אולם ללא כל טקס. ברחוב הראשי בחרבין, שבו כשמונים אחוז מהעסקים היו בבעלות יהודית, כמעט וכל העסקים היו סגורים בשבת, פרט לביתי הקפה: "מארס", "ויקטוריה" ו"מודרן". גם מקומות בילוי אלו היו סגורים ביום כיפור, בראש השנה, בסוכות, בפסח ובשבועות. יהודי שפתח את עסקיו בחג זכה לנזיפה חמורה מהרב, אולם כמעט ולא היו מקרים שכאלה, שכן, כולם נהגו להישמע להוראות הרב וסמכותו.

השפעתו של הרב קיסילוב ניכרה בכל תחומי החיים. הוא עמד על כך שפעילויות בני הנוער בבית"ר ובמכבי לא תתקיימנה בלילות שבת, אלא במוצאי שבת בלבד. הוא השלים עם כך שתלמידים יהודיים בבית הספר הרוסיים נאלצו ללמוד גם בשבת, אבל פנה אל כל בתי הספר בחרבין וביקשם לשחרר את התלמידים היהודיים בראש השנה, ביום כיפור ובמועדים נוספים - כל

מוסדות החינוך נענו לבקשתו. כמו כן הרב היה פעיל גם בעניינים שאינם דתיים ועודד את העלייה לארץ ישראל בצורה נמרצת, כמו גם השקיע מאמצים רבים בעזרה לילדים-פליטים שהשלטון הצארי גירש בזמן מלחמת העולם הראשונה. בזמן המלחמה, כשצעירים יהודים מחרבין רצו להשתתף במלחמה, הורי הצעירים הלכו להיוועץ עם הרב. לאחר התייעצות עם ד"ר קאופמן, הרב הסכים ליוזמת הצעירים. בזמן הדיון בנושא זה, הרב היה בין הראשונים שעודד וסייע לתנועה הלגיונרית. בזמן שבקהילה דנו בשאלה האם להעניק לנשים זכות בחירה, למרות התנגדות האורתודוכסים הרב הצביע בעד זכות הנשים להצביע. הרב קיסילוב היה שותף מתמיד בכל הדיונים של הקהילה היהודית והיה פעיל מאוד. הוא השתתף בישיבה החגיגית לכבוד פתיחת האוניברסיטה בירושלים, נתן הרצאות לזכרם של ביאליק, אוסישקין, הרב מזא"ה, אחד העם וגרוזנברג – שאותם הכיר בעודו בחרבין. הוא חשף את הקהל שלו לאישים כמו בלפור ומסריק, תמך בתנועת החסידות ופירש את השיעורים שהעבירו אנשי תנועת חב"ד. מעניין אף לראות כי הרב קיסילוב והד"ר א. קאופמן, חברו ושותפו לדעה ולדרך, הקימו ביחד תנועה לעידוד חינוך הנוער היהודי ברוח האהבה לעם היהודי ודתו. לפיכך, ניתן לראות כי מעשיו של הרב קיסילוב נגעו כמעט בכל תחומי החיים של הקהילה אותה הנהיג ודעותיו היו בעלות חשיבות עבור הקהילה.

בשנת 1915 התרחשה תקרית עצובה בחרבין ובעקבותיה נעצרו הרב קיסילוב וגבאי בית הכנסת באשמת הסתרת מרגל גרמני. במהלכה של מלחמת העולם הראשונה, גורשו פליטים יהודים רבים מרוסיה באשמת ריגול לטובת האויב ורובם המוחלט הגיע לחרבין. יום אחד הופיע אדם בבית הכנסת וטען שהוא פליט יהודי. הרב קיסילוב והגבאי שנכחו במקום קיבלו אותו בסבר פנים יפות והציעו לו להישאר במגורי הקהילה. כארבעה ימים לאחר מכן נעצרו הרב קיסילוב והגבאי – באישורו של התובע האזורי, שנודע בדעותיו האנטישמיות והאשמו במתן מחסה לפליט שנחשד כמרגל גרמני. אותו פליט, כך מספר, עזב את המגורים ביום השלישי לשהייתו ולא חזר יותר. בשבועיים שלאחר המעצרים, היה חשש גדול בקהילה שיבוצעו מעצרים ואישים נוספים ייעצרו. לאחר עדותו של ד"ר קאופמן בפני התובע, שוחררו הרב והגבאי (לינסקי). ייתכן ואותו פליט כביכול, השתמש במסמכים מזויפים ואף ייתכן כי לא היה יהודי.

תקופת השיא של הקהילה הייתה בשנות ה-20, כאשר בעיר היו שני בתי כנסת, גימנסיה יהודית, ביה"ס לתלמוד-תורה, מקווה ומאפייה למצות. בהובלתו של הרב, הוסמכו בקהילה בעלי תפקידים והמוסדות הבאים: שוחט, מוהל, אנשי חברה קדישא, חדר אוכל יהודי חינם (בית תמחוי), בתי מחסה לזקנים ונכים, בית חולים ומוסד שנתן אשראי והלוואות ללא ריבית. בשני בתי הכנסת (הראשי והחדש) היו משרדים ומקהלה שהופיעה בחגים, שכמובן נחגגו כהלכתם. בכלליות, חרבין נחשבה לעיר בעלת אופי מיוחד, שונה לחלוטין מערים מרכזיות ברוסיה, שבהן היו קהילות יהודיות. הפעילות היהודית התרכזה סביב בתי הכנסת, בית הספר היהודי והמועדון היהודי. כמו כן מסופר כי באגודה היהודית לסיוע לנזקקים, הייתה פעילה ביותר הרבנית פייגה, אשת הרב. כאמור, לקהילת חרבין הייתה מאפייה חשמלית מודרנית ששימשה לאפיית מצות. היא הוקמה במרתף שבו קיימה תנועת בית"ר את פעילותה. לפיכך, כחודש לפני חג הפסח כשהחלה מלאכת אפיית המצות, היו אנשי בית"ר נאלצים לחפש מקום אחר לפעילותם. את המצה השמורה היו מכינים תחת השגחתו האישית של הרב קיסילוב. כל הקהילות סין (למעט קהילות טיאן-ג'ין ושנחאי), ואף קהילות יפן – טוקיו וקובה, קיבלו מצות מחרבין.

בשנת 1924, כאשר חגג הרב הפופולארי של חרבין עשור של שירות פעיל בתור המנהיג הרוחני של הקהילה היהודית שבחרבין, כבר מנתה הקהילה כ-10,000 חברים. במהלך שני העשורים שקדמו, הקהילה הפכה למרכז לאומי יהודי במזרח הרחוק ובסיביר והרב זכה להצלחה חסרת תקדים. תקופת כהונתו בת העשור נחגגה בבית-הכנסת בחרבין בטקס מיוחד בניהולו של ד"ר ש. רביקוביץ ובהשתתפותה של מקהלה שמנתה 30 גברים ולאחר מכן נערך קידוש חגיגי, כאשר הרב היה מושא הברכות.

פרק 2.4 – מעשי הרב לפני ובמהלך מלחמת העולם השנייה ובמסגרת הכיבוש היפני

בחודש דצמבר שנת 1937, כשהתכנסה לראשונה הוועידה הלאומית של הקהילות היהודיות שבמזרח הרחוק - שכללה את יהודי מנצ'וריה, סין ויפן - נבחר הרב קיסילוב לשמש כרב הראשי של יהודי המזרח הרחוק. שתי ועידות נוספות התכנסו בחרבין ב-1938 וב-1939. בשנת 1938, בסמיכות לתחילתה של מלחמת העולם השנייה, ציינה הקהילה היהודית בחרבין חצי יובל לכניסתו של א.מ קיסילוב לתפקיד הרב הראשי והתקיימה אסיפה חגיגית תוך מתן איחולים לרב שיזכה להגיע לארץ ישראל ולבנות את ירושלים.

ככל שגבר זרם הפליטים היהודים שהגיעו למזרח הרחוק לפני מלחמת העולם השנייה ובמהלכה, יהודים רבים מצאו עצמם מתלבטים בשאלות הלכתיות שונות, למשל: זמני כניסת השבת וסוגיות שחיטה כשרה. הרב קיסילוב התכתב והתייעץ עם הרב קוק - חברו לספסל הלימודים בישיבה - בשאלות הלכה שונות ומשנפטר הרב קוק בשנת 1935 הפנה הרב קיסילוב את השאלות לרב הרצוג, הרב הראשי האשכנזי של ארץ ישראל. בשנת 1940 הייתה אמורה להתכנס הוועידה הרביעית בעיר דיירן (כיום דליאן, Dalian) בה שלטו היפנים משנת 1905. אולם שבועיים לפני מועד הוועידה, אסרו היפנים על קיומה. כחצי שנה לאחר מכן, ביוני 1941, פלשו הגרמנים לרוסיה והברית בין היפנים לגרמנים הלכה והתהדקה. ככל שהתקדמו הגרמנים מזרחה כשהם גורפים ניצחונות, כך הלכה והוקשחה עמדת היפנים כלפי הרוסים ובתוך כך גם כלפי היהודים. לקראת תום הכיבוש היפני, בשנת 1944, הוזמנו הרב קיסילוב וראש הכנסייה הפרבוסלבית, המטרופוליט מילטי, לשלטונות הכיבוש היפניים. ראש הכנסייה היה הנציג הבכיר של כשלושים כנסיות בחרבין שבהן התפללו כמאה אלף איש. היפנים הודיעו שהם רוצים לשים בכל בית כנסת ובכל כנסייה את פסלה של אלת השמש אמטרסו, הנחשבת לאלה החשובה ביותר בדת השינטו. הרב קיסילוב הודיע להם באופן חד-משמעי: "על גופתי המתה! אשכב על מפתן בית הכנסת ולא אתן שיכניסו אליו פסל! זה נגד כל אושיות הדת שלנו!". ראש הכנסייה הפרבוסלבית הצטרף אל הרב קיסילוב בהתנגדותו לגזרה. לאור ההתנגדות הנחרצת של שני המנהיגים הדתיים היפנים ויתרו על דרישתם. מר תדי קאופמן מספר: "אמנם נהגנו לקוד בבית הספר לכבוד קיסר יפן, לכבוד מנצ'וקואו ולכבוד האלה אמטרסו, אבל בבית הכנסת?! רחמנא לצלן".

סיפור נוסף על מעשי הרב בתקופת הכיבוש היפני של חרבין הוא על יהודי ששמו המר, שהואשם על-ידי היפנים בריגול לטובת ברית המועצות. היפנים תפסו אותו, מצאו משדר בביתו והוציאוהו להורג. את גופתו הם היו מוכנים למסור בתנאי שיבואו בני המשפחה לזהותה. הרב נאלץ לעשות את המלאכה הזו בעצמו. היפנים אף ביקשו לקבור אותו מחוץ לבית הקברות, אולם הרב אמר: "הוא יהודי והוא ייקבר בבית הקברות היהודי". כך נקבר המר לא מחוץ לגדר בית הקברות אלא בפנים, בקצה בית העלמין.

פרק 3 – משנתו ומדיניותו של הרב קיסילוב

הרב הראשי קיסילוב נודע כמלומד דגול, למדן ידוע 'וחריף', ומומחה בתחומי ההגות הדתית והמחשבה הפילוסופית המודרנית, בין המצטיינים בתחומו ברחבי המזרח. הרב קיסילוב כתב מספר ספרים בעברית וברוסית ועסק רבות בסוגיות שבין הדת ללאומיות והאם ניתנות הן להפרדה. הרב שם דגש על נושא החינוך ומדבר על כך שיש לחנך את הילדים כבר מגיל קטן ללימודי תורה, כדי שיתרגלו לקיום המצוות ודרך כך ילמדו על אהבת העם ועל ציונות. ספר אחד שכתב הרב, "שאלת הלאומיות והיהדות", נכתב ברוסית ועסק בדילמות שבין הדת ללאום.

בספרו הרב נותן מענה לשאלות רבות העוסקות בנושא זה ומסביר את משמעותם של החגים היהודיים, לדוגמא: "מה חוגגים בראש השנה, ביום השישי של חודש תשרי, מה יום זה מסמל - את העובדה שאלוהים יצר את האדם... אנו מתפללים ביום זה להשלמת הנפש". הספר האחרון שעבד עליו, "אמרי שפר" נכתב בעברית ויצא לאור בתל אביב על ידי אלמנתו, הרבנית פייגה. הספר עוסק בחגים היהודיים ומשמעותם ובנוסף מכיל קובץ רחב של מאמרים ונאומים שנשא הרב בנושאים חילוניים, אקטואליים ומדיניים הנוגעים למצבו של העם היהודי. כאשר הרב נדרש לסוגיות הדת והלאומיות, להן נהג להקדיש זמן ומרץ רבים, הוא כתב במאמרו "על דת ולאומיות": "בכל המדינות אפשר להפריד דת ומדינה, אבל לא במדינת היהודים". אצל היהודים אי אפשר להפריד בין הדת לבין המדינה, בניגוד לארצות הגויים. ספר נוסף שכתב הרב בשפה העברית עסק בסוגיות תלמודיות ובסוגיות ודיני גטין ונקרא בשם "משברי ים". למרות מסך הברזל במדינה, הצליח הספר לבקע דרך מחוץ לגבולות ונתקבל בחיבה מיוחדת אצל חובבי התורה.

פרק 3.1 - על הספר "משברי ים" ומחברו

שם הספר בא להביע את הרעיון הבא: בדומה לגלי הים - מחשבות האדם משתנות הן כל הזמן. הן משקפות את עומק האוקיינוס האינסופי של אפשרויות המחשבה האנושית. הספר זכה לתהודה ופרסום וזכה לביקורות אוהדות. הרב הראשי זוכה לשבחים על מחויבותו לפרשנות החוק היהודי ונכונותו להאדיר את התורה. באותה התקופה, הספרות היהודית בסין הינה מעטה ואיננה עקבית, פרסומים בכל היקף שהוא, רק לעיתים רחוקות רואים אור, אולם ברגע שיוצאים לאור - בדרך כלל זוכים לתשבחות רבות. בביקורת ספרותית שנכתבה במגזין הציוני שראה אור בסין 'מבשר ישראל' (Messenger), בירכו את הרב בחום על הוצאת ספרו 'משברי ים' (Waves of the Sea) ואף הגדילו ואמרו כי כדאי שבכל בית יהודי, בכל ספרייה יהודית ובישיבות הלומדות את החוק היהודי, יימצא הספר 'משברי ים'. הביקורת על הספר היא טכנית בעיקרה - ביקורת על הנייר שהספר נדפס בו ועל הכריכה ה'לא איכותית'. אולם, המגזין מציין לחיוב את העובדה כי הוצאות הספר שולמו על ידי קהילת יהודי חרבין ויש לשבחה על תרומתה הציבורית. 'משברי ים' נכתב במבנה של שאלות ותשובות ומתרכז ברובו בסוגיות גירושין ודיני גטין. פסיקותיו של הרב בספר נוטות לחמלה מאשר לחומרה בעודו דן בסוגיות מורכבות. ידיעותיו בתחום הידע הרבני, פסיקות ודינים שונים - רבות ונרחבות, אם לשפוט לפי כישוריו העולים מספרו 'משברי ים'. הספר משמש כקישור חיוני להגות העבר וזו שופכת אור על בעיות וסוגיות ההווה.

פרק 3.2 - על הד"ר הרצל וחשיבות הפעילות הציונית

שנת 1914 - שנה אחת בלבד לאחר מינויו של הרב לרב הראשי בחרבין - היתה שנת העשור למותו של ד"ר הרצל. הרב, שהיה תומך ומעריץ מושבע של הרצל ופועלו, נאם בפני הקהילה על עשייתו והישגיו של הרצל. הנאום עורר את אי הסכמתם של האורתודוקסים שבקהילה, משום שהרב לא דיבר על אספקטים דתיים אלא חילוניים בלבד. עשור מאוחר יותר, בשנת 1924, נשא הרב נאום חגיגי לציון שני עשורים למותו של ד"ר הרצל. מאותו נאום מפורסם זה, שאותו הקפיד הרב לתעד בספרו "אמרי שפר", ניתן ללמוד על הערצתו של הרב את הרצל וכיצד השקפת עולמו של הרצל השפיעה עמוקות על עיצוב מדיניותו של הרב קיסילוב כמנהיגה הרוחני של קהילת יהודי חרבין.

הרב קיסילוב, שהרבה לעסוק ברעיון השילוב האפשרי בין דת ולאומיות במדינת היהודים, משתמש בהרצל כדי לספק דוגמא להכרחיות השילוב שבין הדת והלאום. הרב גורס כי תיאודור הרצל וחבר מרעיו במערב אירופה, טרם שהיו לציונים, היו רחוקים מכל דבר שנושא עליו חותם דתי. מיום שנקלט בליבם הרעיון הציוני - הנולד מרגש לאומי עמוק, התקרבו במקצת ליסודות התורה, החלו לפקוד לעיתים קרובות את בתי הקודש והחלו להתייחס ברגשי כבוד לרבני ישראל נושאי דגל הדת.

לדידו של הרב, הרצל היה היוצר של התנועה הציונית. התנועה הציונית הקיפה חלק גדול מן העם ובתוך כך גם את מבחר האינטליגנציה היהודית, מובילי הציבור והקהילות. הרב, שהתנגד בתוקף להתבוללות יהודית והיטמעות בגויים ותמך בנבדלות לאומית ודתית יהודית ציידד בהרצל כמי שעלה בידיו לקרב בחזרה אל חיק העם את אותם אלו שכבר כמעט "ועברו את הגדר", מבחינת היטמעות והתבוללות מוחלטת בגויים. אותם מתבוללים האמינו שבכך תגיע גאולתו של העם היהודי, על ידי היטמעות מוחלטת ולא מתוך גאולה לאומית עצמית. מתוך נאום הרב: "...אותם מתבוללים חדלו מלעבוד עבודה הזרה לרוח עמם ולחבק חיק נכרי ונעשו ללאומיים אמיתיים ורבים מהם אף הקדישו כל מרצם לעבודת העם והציבור...". זאת כאמור, בזכות עשייתו של הרצל. את אנשי התקופה שלפני הד"ר הרצל, מתאר הרב קיסילוב באמצעות האנאלוגיה הבאה: "איש ששיבה זרקה בו, כבר אפסו כוחותיו ואבדה האנרגיה שלו, הוא מצפה מאחרים שישיעוהו או על סייעתא דשמיא. אנשים אלו לא נקפו אצבע לפעול לטובת עמם, אלו משום שלא התעניינו כלל בצרכי עמם ואלו משום שחשבו שאין ביכולתם לפעול". הרצל לא השלים עם המועקה שבגלות ורצה לראות את עם ישראל חי בארצו ככל העמים וקרא לאיחוד של כל פלגי העם - אלו הנאורים "שאכלו זרים כוחו" ואלו "ששיבה זרקה בהם", תש כוחם ותשה אמונתם ביכולתם לשנות את המצב הנתון. הרב מצטט מדברי הרצל: "קומו ועבדו בעד עמכם, צרכינו צריכים להיות לנו קרובים מצרכי אחרים". הרב, אשר היה מאמין גדול בעשיית הפרט למען הכלל, גורס כי בענייני הכלל והציבור אין אדם רשאי לפטור עצמו מן העבודה בתואנה שאין בכוחו לפעול ואין האדם יכול להסתמך על אחרים, שכן אם כל אחד יסתמך על אחרים - לא ייעשה מאומה לטובת הכלל. אולם, הרב מקל וגורס כי בעניינים פרטיים רשאי כל אדם לחשב דרכו ומעשיו ולבקש עזרה מאחרים.

הרב הפך את הרצל לדוגמא ומופת כאשר ייחס לו תכונות של גואל ומושיע העם. לדעת הרב, שהיה ריאליסט ובעל ראייה היסטורית רחבה, בכל תקופה שבה רוחות הקיפאון והקרירות החלו להתפשט בעם, אז נמצא האיש הכביר ורב הפעלים אשר יפיח רוח חיים "בעצמות היבשות" ורוח העם שבה לחיק דת ישראל. לפני תקופתו של הרצל, האמונה והדת היו רופפות בלב רוב בני ישראל, שכן, "ברק ההשכלה המודרנית עיוור את האנשים והם שכחו תורתם ושפתם והתכחשו לצור מחצבתם". כתוצאה מכך, יהודים בארצות שונות נפרדו לגמרי אלו מאלו. אלו היו לאשכנזים בני דת משה ואלו לצרפתים בני דת משה. נותרו אשכנזים, צרפתים ופולנים אך לא יהודים - זהו "פח הגלות", לדברי הרב. "מי שסומך על שולחן אחרים עליו לשנות צורתו ולהסתגל לצורת האנשים השונים שסומך על שולחנם", כל עם המצפה לחסדי אחרים פניו משתנות לפי מצב ורצון העמים שחייו תלויים בו. חלק גדול מן האנשים שכבר חשבנו שהפכו למתבוללים ואבודים - שבו לחיק העם על ידי כוחו העצום של ד"ר הרצל ואת השם "יהודי" נושאים בגאון. הרב מסיים את נאומו בדברים הבאים, אשר ממחישים רצונו לתקומת עם ישראל בארץ ישראל בהתאמה למשנתו של הד"ר הרצל: "מעטים המה מאוד אנשים שהשאירו רושם כ"כ גדול כד"ר הרצל... ורוח לאומיותו לא ימות... ויהי רצון שמשאת נפש הד"ר הרצל - תחיית עמנו ושובנו לארצנו נזכה לראות...".

פרק 3.3 - חיבורו של הרב בנושא "דת ולאומיות" בארץ היהודים

הרב קיסילוב דן בסוגייה האם בארץ היהודים העתידית, יכול להינתק הקשר שבין הדת השלטת לבין הלאום והרגשות הלאומיים, או שמא הדת והמדינה אחד הם. במאמרו, הרב מספק דוגמאות כיצד מתנהלים עמי הגויים, המסוגלים להפריד

לחלוטין את לאומיותם ואת דתם. הרב מסייג את דבריו ואומר כי בארץ היהודים, לא תיתכן כלל הפרדה שכזו, שכן הדת היא זו ששמרה על ציביון עם ישראל במשך 2,000 שנים בגלות והתרחקות ממנה עשויה להטיל כלייה לאומית. בנוסף, דת היהודים היא ייחודית ונבדלת, משום שאנו יצרנו את דתנו בעצמנו ולא שאלנו אותה מזרים, על כן, הדת הינה לאומית במהותה. הרב אינו רואה כל צורך בהפרדה בין דת ללאומיות, אלא גורס כי הדת הינה חיונית לשמירה על הלאום היהודי.

רוב המלומדים שהחוו דעתם בדבר היחס ההדדי של דת ולאומיות, גרסו שניתן להיות לאומי נלהב המסור בכל נפשו לעמו ולארצו, אולם להתייחס בשלילה לדת השלטת בקרב עמו. גם אם אותו אדם ימיר אמונת עמו בדת אחרת - לא ינתק הקשר בינו ובין ארצו. בנוגע לכל העמים היושבים לבטח על אדמתם ונשלטים שלטון עצמי, ניתן לאמור כי כך הדבר וכי הצדק עימם בהחלטה זו. עמים אלו דתם ולאומיותם הם דברים נפרדים לגמרי, קיומם אינו תלוי בדתם, גורמים אחרים הם המקשרים את אנשי האומה ועושים אותם לממלכה אחת. בעם אחד יכולים להיות בעלי אמונות שונות וכולם קשורים בעבותות אהבה לארץ מולדתם בשווה.

משמתייחס הרב אל הדת ואל הלאומיות בקרב עם ישראל, הוא מדגיש כי לא ניתן יהיה להפריד בין דת ולאומיות כמו בעמים אחרים. הרב משיב בביטחון כי היהדות והלאום היהודי קשורים זה בזה 'כשלהבת בגחלת' ואי אפשר לנתקן. הרב אף מגדיל ואומר כי כל המבקש להפריד בין הדת והלאומיות בקרב בני ישראל, מסתכן כבביצוע ניתוח מסוכן בנשמת האומה ומעמיד את חיי העם בסכנה. הודות לדבקות עם ישראל באמונתו המבדילה אותו מיתר העמים, עודנו חי הוא, למרות כל התלאות שעבר בזמן נדודיו בינות הגויים. הקשר היחיד המאחד את אישי האומה בכל הפזורות הוא התורה והדת. בשבת עם ישראל בארצו, בתור ממלכה העומדת ברשות עצמה, לא ניתן יהיה להפריד בין הדת ללאומיות כמו בעמים אחרים. רוב העמים במשך זמן קיומם ההיסטורי החליפו אמונתם, כל עמי אירופה היו עובדי אלילים ולאחר מכן קיבלו את הדת הנוצרית, העם היהודי על אף התמורות הגדולות שחלו בו, לא המיר אמונתו באחרת. הדת מקיפה את כל חיי העם, הפרטיים והן המשפחתיים והציבוריים וכוללת בתוכה לא רק חוקים דתיים אלא גם חוקים משפטיים. חגי העם אינם רק דתיים כי אם גם לאומיים ונשענים על אירועים היסטוריים.

לסיכום משנתו של הרב בנושא, הוא נותן כדוגמא יהודי מן היישוב החופשי בדעותיו, שאם ורק זיק לאומי בוער בקרבו, ישמור את החגים מפני נימוקים לאומיים. בנוסף, כל יהודי הממיר את דתו נחשב לבוגד, כאשר הוא מנתק את הקשר האמיץ המקשר אותו אל עמו. כל יהודי שהרגש הלאומי חזק בקרבו, מתקרב לא רק לעמו אלא גם לדתו. הרב מוסיף וטוען בפני החרדים כי על כל חרדי לחבב את הציונים המפיצים את הרגש הלאומי בין שדרות העם, משום שרגש זה יביא את החילונים להתקרב ואף במעט לדת. "...ואף כי לב חרדי יאבד בראותו רבים מהציונים מפירים הרבה מהמצוות, עליו לשבח אותם שאינם חלק מהמתבוללים - המחקים כקופים מנהגי עמים אחרים ומתכחשים לצור מחצבתם...".

פרק 3.4 - תמיכתו של הרב קיסילוב בקרנות הלאומיות ליישוב ארץ ישראל

רעיון יישוב ארץ ישראל על ידי בני ישראל הוא בראש ובראשונה כדי לשמור על הגחלת הבוערת וההמשכיות של העם היהודי וכדי לשמור את בני העם הצעירים בחיק עם ישראל ללא חשש מהתבוללות בינות הגוים, לדברי הרב. חשיבות הציונות וחשיבותה של קרן היסוד - שמטרתה להחזיק ולחזק את היישוב בארץ ישראל - רבה היא לאין שיעור. על כל יהודי לתמוך ביד רחבה בקרנות הלאומיות, שמטרתן התיישבות בני ישראל בארץ ישראל. סמוך ובטוח הוא כי המתיישבים היהודים ובניהם בארץ ישראל יישארו יהודים נאמנים לעמם ובמידה גם לתורתם, בעוד שבארצות הגולה אין ערובה לכך. הרב מרחיב את סיפורו לקהילה ומשאיל מדברי יהודי סיבירי: "שני דברים ברורים לי ובשלישי אני מסופק. ברור לי שאנכי אמות יהודי, גם ברור לי שנכדי ימותו גויים, רק לגבי בני מסופק אני".

הרב מצטט ומספר כמה היתה חביבה על חז"ל מצוות יישוב ארץ ישראל, עד שאפילו התירו אסורים קלים בשביל היישוב. לדעת הרב, חינוך הצעירים בבתי ספר זרים, נישואי תערובת ודיבור בשפה זרה - הם כולם שלבים בדרך להתבוללות ורק פסע מעזיבת היהדות לרשות זרים. בגולה התורה אמנם נשכחת מלב הצעירים, אך לא כך הדבר בארץ ישראל. שם מתחנכים הצעירים בשפת אבותינו וזיכרונות העבר מקיפים אותם ומאגדים אותם אל עמם ואל התורה, מבחינת "תורתנו והלאומיות שלנו שתיים שהן אחת". לכן, יש להרבות את מספר המתיישבים היהודים בארץ ישראל ולתמוך ביד רחבה בקופות הלאומיות, הקרן הקיימת וקרן היסוד שמטרתן חיזוק היישוב היהודי בארץ ישראל.

פרק 3.5 - יישוב ארץ ישראל תוך תמיכה בהצהרת בלפור

הדברים מובאים מתוך נאום שנשא הרב קיסילוב בפני הקהילה, שמטרתו לחזק את הרגש הציוני בלבבות אנשי הקהילה, לעודד את תחושת הנבדלות הלאומית והדתית היהודית ולמנוע התבוללות. הרב מבקש לנטוע תקווה בלב אנשי קהילת חרבין שהגאולה הולכת וקרבה, שכן הצהרת הלורד בלפור והתמיכה הרחבה לה זכתה ההצהרה - מעידים על פרק מסעיר וקרוב בתולדות עם ישראל בארץ ישראל. הרב מספר כי עמים רבים הוגלו מארצם, התיישבו בארצות אחרות וחלקם התבולל בקרב העמים שהתיישבו בקרבם. אלו שלא התבוללו מצאו מנוחה בארצם החדשה ובמשך הזמן שכחו את ארצם, לא התאבלו עליה עוד ולא העלו אותה בזיכרונם. עם ישראל במשך כל שנות הגלות הארוכה לא שכח את ארצו, הזכיר אותה בתפילות והעלה אותה על ראש שמחתו. התורה שמרה את בני ישראל מלבוא לידי ייאוש והתקווה שנשוב ונהיה ככל העמים היושבים על אדמתם היא שנתנה את הכוח לשאת את תלאות הגולה. בלפור בהצהרתו, הפיח רוח חיים והציל את העם מייאוש, כאשר אושר המנדט בידי אנגליה לבניית ארץ ישראל עבור היהודים. יש לראות במתן המנדט על ארץ ישראל כ"אתחלתא דגאולה", שכן כל המדינות החשובות הכירו בזכות היהודים על ארץ ישראל, לא בתור פליטים, אלא בתור אזרחי הארץ. אפילו שארץ ישראל במשך 19 מאות שנים עברה בין מושלים שונים ועם ישראל עבר בגלות בין בעלים שונים, בני ישראל מעולם לא חדלו לקוות לחזור אל ארץ ישראל. עוד מימי צמיחתה של התנועה הציונית יצאה דרישה לתת לעם היהודי האפשרות להיאחז בארץ ישראל ולחיות על פי דרכו ותורתו, כדי שתהיה לו פינה אחת ליישב בכל כדור הארץ. הצהרת העמים והצהרת בלפור בהכרתם את זכויות העם היהודי על ארץ ישראל, מחדשת את תקוות העם היהודי לשוב לארצו, ארץ ישראל במהרה.

פרק 3.6 - מתוך הספד הרב קיסילוב את מותו של נחום סוקולוב

הרב מספר בהספדו כי מותו של נחום סוקולוב הוא אסון גדול לעם היהודי. סוקולוב היה אחד מבכירי עם ישראל, בעל כישרון רב, סופר ומטיף, עסקן ציבורי מהמדרגה הראשונה, שהקדיש את כל כוחותיו, מרצו ואת כישרונותיו הגדולים לטובת עמו ובנין ארצו. הודות לכישרונו הדיפלומטי וידיעת שפות על בוריין, הצליח לפעול רבות עבור העם היהודי. בבקיאותו בספרות העתיקה והחדשה וכשרון נאומו, השפיע על רבים כדי שיעבדו לטובת שיבת הבנים אל ארץ אבותיהם. סוקולוב לא היה רק עסקן ציבור ופועל למען הגשמת הרעיון הציוני, אלא חיבר ספרים רבים בנושאי חכמת ישראל ועד רגעי חייו האחרונים מאמריו התפרסמו בעיתונים בשפות אירופיות שונות. עוד בילדותו נתפרסם כעילוי, רכש ידע רב בתלמוד ובהיותו אוטודידאקט התמסר

למדעים ובלי עזרת מורים השתלם בשמונה שפות אירופיות. סוקולוב לא פסק מלהגות בספרותינו העתיקה עד ימיו האחרונים, בניגוד לרבים מבני הדור, שלאחר שטעמו מן הצוף של ההשכלה המודרנית - עזבו את הספרות העתיקה. הרב קיסילוב מספר סיפור נוסף על נ. סוקולוב, "כי במסעותיו בין ערי בירה להשתדל על אישור הצהרת בלפור, הגיע לפריז למיניסטר חשוב. כאשר נוכח לדעת כי המיניסטר מתנגד להצהרה זו, נסער מאוד ובחפצו להרגיע את רוחו הנסערת הוציא מתרמילו גמרא והתעמק בה ובכך הרגיע את רוחו". סוקולוב סבב בכל ארצות אירופה, אמריקה, אפריקה ואסיה, לשם תעמולה לטובת העם היהודי. מאמציו של סוקולוב תמיד נשאו פרי והוא היה חביב על כל פלגי העם ושימש שנים רבות יושב ראש הסוכנות הציונית העולמית.

הרב קיסילוב מלא בהערכה לסוקולוב וניתן לראות סממנים של הערצה לפועלו. ניתן למצוא דמיון רב בין הספדו של סוקולוב לבין אורחות חייו האישיים של קיסילוב, מעצם היות שניהם אוטודידאקטים בעלי ידיעות נרחבות בשפות ובמדעים, בעלי הבנה עמוקה בתורת העם היהודי ועיסוק בפעילות ציונית נרחבת לשם כיבוש הלבבות והכשרת הקרקע ליישוב ארץ ישראל ביהודים. קיסילוב מדגיש את סיפור ביקורו של סוקולוב את המיניסטר הצרפתי, שכן אנו למדים ממנו, שאין דבר טוב יותר, לדעת הרב, כדי להשקיט נפש יהודית סוערת, אשר מיטלטלת בגלות, מאשר עיון במקורות העתיקים של העם. הרב מלא הערכה לסוקולוב, שלא נסתנוור מההשכלה המודרנית ולא נטש את התורה.

פרק 4 – סיכום

פרק 4.1 – מותו של הרב קיסילוב והמשכיות דרכו

בשנת 1948, בהיותו בחברין, שמע הרב קיסילוב על הקמתה של מדינת ישראל ופרץ בבכי. הוא אינו זכה לראות את המדינה שכה ייחל להקמתה ובשנת 1949 נפטר, בן 83 היה במותו. אמנם הרב לא זכה להגיע לארץ ישראל, אבל מרבית בני משפחתו מתגוררים בישראל וגם רבים מאותם בני הנוער שגדלו והתחנכו לאור האידיאלים שהאמין בהם: אמונה באלוהים, בתורה, בעם ישראל, בדרך ארץ ובהגינות. עד יום מותו השפיע הרב קיסילוב על הקהילה ועל אורחות חייה וכאשר נפטר, נבחר סגנו וממלא מקומו, הרב סעדיה (שעיה) ליטוין לכהן כראש הוועד לענייני דת והרב בפועל של הקהילה. מעל קברו של הרב קיסילוב הוקמה מצבה מרשימה שנותרה בשלמותה כשם שהייתה, בניגוד למצבות אחרות שחובלו. הרב קיסילוב, הרב סעדיה ליטוין ואחרים שימרו את חייה הלאומיים, הרוחניים והחברתיים של הקהילה היהודית שבחברין, בעיר רחוקה שנמצאה בקצה מפת הגולה של עם ישראל.

פרק 4.2 – רקע ושושלת משפחתית

לרב קיסילוב היו שישה ילדים כאשר שניים נוספים נפטרו בגיל צעיר, מתוכם שני בנים וארבע בנות וכיום גרים בישראל נכדיו של הרב. אשת הרב, הרבנית פייגה שעלתה לישראל מיד לאחר מותו של הרב בשנת 1949 וכאן נפטרה, דאגה לכל צרכי הבית וניהולו ודאגה ללימודים האקדמיים של הילדים. מעניין לראות כי אף לא אחד מהילדים המשיך באורח חיים דתי וחמישה מתוך ששת הילדים למדו באוניברסיטאות אירופיות - בבלגיה ובצרפת, דבר שהצריך משאבים לא מבוטלים בתקופה ההיא. ילדה אחת לא יצאה ללימודים ונשארה בבית המשפחה בחברין. מסופר כי אחד הבנים ואחת הבנות שלמדו באוניברסיטת סורבון שבצרפת, הפכו לקומוניסטים, עברו לרוסיה והקימו שם משפחות. מאוחר יותר ניתק הקשר עימם ועלה החשש כי חוסלו על ידי השלטונות. לאחר העלייה הגדולה לישראל מברית המועצות בשנות ה-90, נערך מחקר על יהדות העיר בוריסוב והתגלה בסנט פרטבורג נכד של הרב קיסילוב, איליה שמו. התעלומה נפתרה, לאחר שהנכד איליה סיפר כי אביו הוצא להורג בשנת 1937, שכן כל מי שהגיע מחוץ לרוסיה נחשב למרגל ולאויב העם. שתיים מבנותיו של הרב, עברו להתגורר בבלגיה והתרחקו מהיהדות. בן נוסף, זלמן, אביו של קרוב משפחתי מר שמואל כסלו, למד כימיה בעיר ליאז' שבבלגיה, שב לאחר מכן לחברין, פגש את אישתו - בת של סוחר פרוות והם חגגו את ירח הדבש שלהם בבייג'ין. כששמואל כסלו היה בן חצי שנה, אביו זלמן עבר לתקופה של שלוש שנים לשנחאי ומאוחר יותר עבר לטיאן-ג'ין כאשר הקים מפעל לייצור שמן. בשנת 1949, בהיותו בן 17, עזב שמואל כסלו את סין ועלה לארץ ישראל כאשר הוריו עלו מאוחר יותר בשנת 1956. זלמן נפטר בשנת 1964. מר שמואל כסלו שירת בצה"ל בתור טייס וקצין בכיר ובמלחמת ששת הימים שימש בתפקיד ראשי בחיל האוויר וכיום מתגורר ברמת גן. נכד נוסף של הרב קיסילוב ואחיו של שמואל - אייבי כסלו - מתגורר אף הוא בישראל וכמו-כן הגברת גילה נויאס בת דודתם של הנכדים. נכדיו של הרב גאים מאוד בפועלו של הסב ומוקירים את מעשיו.

כאשר ביקרה המשפחה המורחבת בחברין לפני כ-6 שנים, נערך סימפוזיון מכובד באוניברסיטה המקומית והמשפחה התקבלה בכבוד רב.

פרק 4.3 – אחרית דבר

מטרתי בעבודה זו הייתה לנסות ולהתחקות אחר פועלו של הרב קיסילוב בתור המנהיג הרוחני של הקהילה היהודית שבחברין ולהבין מהסיפורים אודותיו ומהספרים שכתב ושנכתבו על קורותיו, את השקפת עולמו הייחודית ואת האופן שבו רעה את צאן מאמיניו במהלך כהונתו רבת השנים כרבה הראשי של העיר חברין. לרב קיסילוב, כפי שתיארתי לאורכה של העבודה, הייתה משנה סדורה בכל הנוגע לחיי הדת של הקהילה שעליהם היה מופקד והן השקפה מודרנית-מדינית אשר עודדה בגלוי את מטרותיה של התנועה הציונית שתמכה בעלייה ויישוב של יהודים את ארץ ישראל. הרב קיסילוב אהב לנאום בפני אנשי הקהילה ועיקר נאומיו עסקו בנושאי מסורות החגים היהודיים ומשמעותם, מניעת התבוללות ועידוד חשיבה ופעולה ציונית. הוא הרבה להגות בעולמות המשיקים של דת ולאומיות והסיק כי בארץ היהודים שתקום, לא ניתן יהיה להפריד בין שני העולמות. השקפת עולמו של הרב הושפעה מדעותיהם של רבנים מוכרים ובכירים, כדוגמת הרבנים הראשיים של ארץ ישראל – הרב קוק והרב הרצוג שאיתם נהג להתכתב באופן רציף והרב מזא"ה. כמו כן, הרב הושפע מפועלם של אישים חילוניים יהודים בכירים בתנועה הציונית, כגון תיאודור הרצל ונחום סוקולוב. בבית הכנסת בחברין נהג הרב לשאת הספדים על מותם של אישים היקרים לעם היהודי, לתורת ישראל ולרוח הציונית, תוך שהוא סוקר את חשיבות פועלם של אישים מובילים אלו. הרב קיסילוב, ששילב כישרון לימודי עצום וידיעות נרחבות בתחומי התלמוד והגמרא, עם ידיעות מעולמות החומר, המדע והפילוסופיה המערבית המודרנית, הצליח להשפיע עמוקות על חסידיו ואנשי קהילתו כאשר שילב בנאומיו תחומים עדכניים לבין מסורת ישראל.

באשר לי באופן אישי, עבודת מחקר זו, סבבה סביב קורותיה של משפחתי המורחבת ועירבה את הרקע המשפחתי שלי, שכן, אחותה של סבתי נשואה לנכדו של הרב קיסילוב, מר שמואל כסלו (כסלו, השם העברי לקיסילוב). אני מוכרח לציין כי נהניתי בכל שלבי הכנת העבודה ולא אגזים אם אומר כי הרגשתי תחושת שליחות. אסיים בציטוט מהספד שנשא הרב א.מ. קיסילוב על מותו של מר נחום סוקולוב. ברצוני לייחס אמירה זו הפעם אל הרב קיסילוב עצמו: "ככוחו ומרצו בימי עלומיו ככה גם לעת זקנתו לא כהתה עינו ולא נס ליחה. בלי שום גוזמה נוכל להגיד עליו שלא הניח כמותו, אבידה גדולה היא לעם ישראל, אבידה שאינה חוזרת. החינוך החדש, אף ויהיה חינוך עברי, לא יוציא מקרבו אשכולות שכאלו".

תרבות סין - ספרות

ע. פרת

שלא כבספרות קלאסית מערבית, אשר בה היה הנושא הדתי הגורם הדומיננטי, הרי הספרות הקלאסית הסינית היתה חדורה עמוקות בנושאים היסטוריים וסוגיות חברתיות. היה לה מגוון עשיר של סגנונות ומגמות אשר התפתחו והביאו עמם רעיונות חדשים בקונטקסט של תקופות היסטוריות שונות. כך, השירה והפרוזה הקלאסיות הגיעו לשיא התפתחותן בתקופת שושלות טאן וסון (618 - 1276 לספה"נ), אמנות התיאטרון ראתה את שעת הזוהר שלה בתקופת שושלת יואן (1271 - 1368), ואילו הנובלה שגשגה ופרחה בתקופת שושלות מין וג'ין (1368 -- 1911). בעוד הספרות הסינית המודרנית נשארה נאמנה למסורתה הקלאסית, היא גם הפנימה את הרעיונות והטכניקה של כתיבה מתרבויות המערב.

כתיבת היסטוריה

עוד במאה העשירית לפנהס"הנ, הונהגה בסין משרת היסטוריון רשמי אשר תפקידו היה לנהל רישום מאורעות היסטוריים שהתרחשו במדינה. "תולדות האביב והסתיו" מפרי עטו של קונפוציוס היה ספר ראשון של תולדות סין מן הסוג הזה. מאז והלאה דבקו ההיסטוריונים הסיניים בשימוש בחומר היסטורי אותנטי. התגליות הארכיאולוגיות המודרניות הוכיחו את רמת הדיוק הגבוהה של הרישומים הקדומים הללו. סי מה-צ'יאן (145-90 לפנהסה"נ), ההיסטוריון המהולל מתקופת שושלת חאן המערבית, היה הראשון לכלול בספריו את הביוגראפיות של הדמויות ההיסטוריות.

הספרות ההיסטורית הסינית המודרנית יחד עם היותה נאמנה למסורת העבר, שואבת גם מתוך המחשבה המערבית כדי לחקור בנסיון ההיסטורי של סין בת זמננו מזוויות ראייה שונות ומגוונות.

השירה

כדי להפנים את המהות והרוח של הספרות הסינית הקלאסית, יש בראש וראשונה לפנות אל השירה הקלאסית שלה, בגין היותה המייצגת האופיינית ביותר של ליריות המסורת הספרותית הסינית. מתחילת התפתחותה היתה השירה כלי בידי המשוררים הסיניים כדי לבטא את ה שאיפותיהם הנעלות.

האנתלוגיה הקדומה ביותר של השירה הסינית, שי ג'ינג (ספר השירים), לוקטה ונערכה בתקופת "האביב והסתיו". היא מורכבת משני חלקים - שירים עממיים ושירי חג וטקסים של האצולה. בדורות מאוחרים יותר התפתח ה"שי ג'ינג" למגמות רומנטית וריאליסטית. שני המגמות הללו יצרו קבוצה של משוררים דגולים אשר המפורסמים בהם היו המשוררים הרומנטיים לי-בו, או לי תאי-בו (702 - 762 לספה"נ) ו-דו-פו (712 770-). בתקופת שושלת סונג שינו הזעזועים החברתיים החריפים אשר פקדו אז את המדינה את המגמות הרומנטיות של שירה סינית לכיוון ריאליסטי-בדרני, אשר הגיעה לשיאה בתקופת שושלת יואן.

השירה הסינית בת זמננו שואבת את נושאיה וסיגנונה בעיקר מחיי יום-יום של העם הפשוט, אם כי ממשיכה לדבוק בליריות המסורתית של השירה העתיקה.

כתיבת מאסות סאן-ון (Essay writing)

קונפוציוס האמין כי סגנון ה-מאסה הוא סגנון כתיבה המתאים ביותר לבטא את מהותן של אתיקה ואידיאולוגיה. הסופרים אשר נהגו לכתוב בסגנון זה עסקו בעיקר בפיתוח טכניקה של הכתיבה וגרמו לכך שסגנון סאן-ון הפך לפורמליסטי וחסר גמישות והמאמרים שחוברו בסגנון זה איבדו את חיוניותם.

למרות שסגנון המאסה הסינית בת זמננו איננו משתמש בשפה וצורתה העתיקות, עדיין נשארו בו אפיונים המאפשרים ליהנות מן האסתטיקה המהודרת של אותה תקופה.

הרומן

בעוד השירה הסינית והמאסה סאן-ון, פותחו על ידי חוגי הליטרטי, ז.א. אנשי מדע וספרות, הרומן הסיני נולד וגדל בקרב העם הפשוט. הסיפורים המוקדמים של תקופת טאנג (618 - 907 לספה"נ), הידועים כ-צ'ואן-צ'י (רומנים), שאבו את נושאיהם מתוך האגדות העתיקות והיו בעלי דימיון וחנויות עדינה. בתקופת השושלת מינג (1368 - 1644 לספה"נ), היו כבר נכתבים רומנים אלה ע"י חוגי ה-ליטקאטי. בין הרומנים המוכרים ביותר אשר גם תורגמו לשפות מערביות רבות והמייצגים תקופה זו הינם "הקוף או המסע מערבה" המבוסס על מסעו האגדתי של הנזיר הבודהיסטי המפורסם סיואן-זאנג להודו כדי להביא משם לסין את כתבי הקודש הבודהיסטיים, ו"חלומו של החדר האדום", הסאגה הדרמטית המתארת את הגורלות הטראגיות של ארבע משפחות.

בשנות ה-1920 החלו הסופרים הסיניים משתמשים בשפה של יום-יום מודרנית. מגמה זו היתה לתחילתו של הדו-שיח בין הנובלה הסינית המודרנית והספרות העולמית. היום אפשר למצוא על מדפי חנויות ספרים בפקין, את הנובלות הקלאסיות הסיניות צד בצד עם הרומנים פרי עטם של הסופרים בני זמננו.

פיסול

"פיסול הוא מקור כל האמנויות", אמרה זו מיוחסת לקונפוציוס. עדיין לא בדוק אם אמנם הוא אמר זאת, אבל אם אמר, הרי פגע "בול" במטרה - לפחות לגבי ההתפתחות של האמנות בסין. כפי שכבר צויין מוקדם יותר בסידרת מאמרים זו (ראה את הפרק "אבן ירקן"). רמת הפיסול באבן ירקן הגיעה לרמה גבוהה ביותר כבר בתקופה תרום היסטורית והמשיכה להתפתח יחד עם התפתחותה של סין בתכומים אחרים.

גילוי צבא הטראקוטה הענק של הקיסר הראשון, הרי הוא צ'ין שי חואן-די, והפסלים עטורי ההוד של מערות לון-מן ("שערי דרקון"), שמו את הפיסול הסיני כתף אל כתף עם הפיסול של גדולי האמנים בתרבויות העתיקות. אחדים אף נוטים להוסיף אותו בתור פלא שמיני ל"שבעת פלאי העולם".

צבא הטראקוטה של צ'ין יכול בצדק להיחשב לשיא של ההישגים בפיסול הסיני, הן על פי היקפו הענק והן על פי הביצוע האמנותי שלו, בהילקח בחשבון שכל לוחם בצבא זה הרי הוא אישיות אינדיבידואלית בפני עצמו, בעל תוי פנים, הבעתו, גבוהו ותנועת גוף משלו. אין כל ספק כי רבגוניות כזאת של עיבוד

המשימה מעידה על מספר רב של פסלים וטכנאים בעלי כשרון רב ועבודה שנמשכה תקופה לא קצרה.
לא פחות מרשימים פסלי המערות ומנזרי האגן המרכזי של הנהר הצהוב. בקרבם אפשר למצוא דיוקני אלילים וגיבורי המיתולוגיה הסינית המרשימים להפליא.

ציור סיני

קליגרפיה וציור, הינם מן הסתם הנציגים הנאמנים ביותר של מהותה וביטויה של תרבות סינית עתיקה. בהיותם אחים תאומים, הם נולדו באותה תקופת הנעורים של העם הסיני - לפני כ-4,500 שנים.
כלי חימר של אותה תקופה שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות ברחבי סין מלמדים אותנו כי ההתפתחות של אמנות הציור והקליגרפיה בסין, אפשר לדמותה לתחרות ריצה, כאשר המתחרים מקדימים איש את רעהו לאורך כל המסלול ובו בזמן משקפים את השינויים הפוליטיים והחברתיים החלים במדינה ללא הרף.
בתחילתה האמבריוני היתה התפתחותו של הציור הקדם היסטורי הסיני, דומה לזו של האמנויות האחרות: פיסול בחימר, חריתה בברונזה, אבן ירקן ואבנים רכות אחרות שאינן דורשות התערבותם של כלי פלדה מחושלים לביצוע המשימה.
המלחמות והמהפכות הבלתי פוסקות כמעט, וחילופי השושלות התכופות השחיזו היטב את חוש ההישרדות של האמנים שהיו תלויים בחסדי השליטים המחליפים זה את זה לעתים קרובות כל כך ואשר טיב עבודתם היה לאחריות קיומם הטובה ביותר.
ואמנם, לתקופה סוערת זו שייכת הקישוטיות הסובטילית של ציורי המערות והקירות של אולמות הקבורה התת-קרקעיים של הקיסרים והאצולה הסיניים.
יש לציין כי הקיסרים עצמם הפגינו את נטייתם ומחויבותם העמוקים לאמנות הציור והקליגרפיה לאורך כל תולדות סין, ורבים מהם היו ציירים וקליגרפים מן השורה הראשונה. בתחילת "חמשת השושלות" (907 - 960), הוקמו האקדמיות הראשונות לציור, אשר מוריהם קיבלו משכורת של פקידים ממשלתיים ולבשו מדים ודרגות. עליהם, נוסף להוראת תלמידים, היה לצייר ולחרוט על פני משי וברונזה את דיוקני הקיסרים, הנסיכים, אנשי חצר המלוכה הבכירים ומאורעות היסטוריים של ההווה והעבר. בעת שושלת סונג (906 - 1127), התמזגו אקדמיות אלה ל"אקדמיה קיסרית" אחת ויחידה אשר התקיימה עד לנפילת המשטר הקיסרי (1912). אז הוחלף שמה ל"אקדמיה לאמנות של הרפובליקה הסינית".
ב-תקופת המודרניזציה של סין, במחציתה הראשונה של המאה ה-20,רוב הפעילות האינטלקטואלית והאמנותית עברה מפקין דרומה, לעיר שהתפתחה לממדי ענק במהירות מסחררת - שנחאי, עיקר הקונים וממנני האמנות לא היו כבר הקיסרים והאצולה, אלא העליתא החדשה - בעלי הון. גם בארצות המערב הלכה והשתרשה "מודה" לציור, פיסול, קליגרפיה וריהוט סיניים אשר הקפיצו שמיימה את המחירים של סחורה זו.
בתקופה זו קמה והתפתחה (גם היא בצורת בזק) אסכולת שנחאי, אשר תרמה רבות להפיכתו של הציור הסיני קלאסי למודרני. כל השינויים החדים והפזיזים האלה לא יכלו אלא להביא למיזוג (צורם, לעתים) של הציור הסיני והמערבי.
אולם הג'אנר העממי הסיני לא נשכח. יחד עם הקפיצה הגדולה בכיוון המערב עבר על סין גל ענק של חזרה לפולקלור הסיני. שוב מודבקים ציורים ססגוניים של "תמונות שנה טובה" בעלי דמויות נאיביות המבקשות להעניק לנמענים ומשפחותיהם מזון רב והגנה מפני הרוחות הרעות. ואל תתפלאו אם בין גיבורי תמונות מסורתיות אלה תמצאו אחדים מגיבוריהן לבושי בגדים בנוסח מערבי.ה

בולטת ביניהם אלילת הרחמים והחסד, גואן-יין, היכולה להתחרות ביופיה עם מריה אם ישוע של מיכאל אנג'לו בוואתיקן, או מלכת מצרים נפרטיטי מאמרנא, היפה בנשי העולם העתיק.
עם זאת, שלא כקליגרפיה, לא עבר הפיסול הסיני שינויים רבים במשך תולדותיו הארוכים. הוא נשאר נאמן בעיקרו לאסכולת הפיסול הסינית המסורתית. ורק בחציה השני של המאה העשרים, עם בואו של המשטר הקומוניסטי לסין, עשה הפיסול הסיני קפיצת ענק בכיוון ה"ריאליזם הסוציאליסטי" - בהצלחה מסופקת למדי של טעם מומחי תולדות.

אדריכלות סינית

התיזה המרכזית והבסיסית של האדריכלות הסינית המסורתית, היא יצירת הרמוניה והתאמה בין המבנה לבין סביבתו. יהיה זה ארמון מפואר, מקדש, כיכר רחב ידיים או סמטאות צרות של בקתות חימר צנועות. מטרת הבניה תמיד היתה אחת: יצירת אווירה נינוחה וידידותית לגרים והפועלים בתוכם. על פי הטעם האסתטי הסיני, האדריכלות האירופאית בסגנון גותי לא זו בלבד שאיננה יוצרת אווירת הרמוניה בין אדם וטבע, אלא להיפך - הורסת אותה.
אם לצטט את האדריכל הסיני המוביל, בן זמננו, ליאנג סו-צ'נג, הרי "....העובדה שהאדריכלות הסינית המסורתית היתה מסוגלת להשתרש למשך 4,000 שנים על הטריטוריה העצומה בין טורקיסטאן הסיני לבין איי יפן, ובין מנצ'וריה לוייט-נאם בואך הודו, וזאת למרות התערבויות צבאיות אין ספור, אינטלקטואליות ודתיות של השכנים, הינה תופעה הראויה לציביליזציה האדירה אשר האדריכלות הזאת היא חלק בלתי נפרד ממנה."
ספק רב הוא אם הישג אדיר זה היה אפשרי אילולא הבסיס של האדריכלות הסינית העתיקה היתה מושתתת מלתחילתה על יסוד איתן לא פחות מצירוף המשולש של שיווי משקל, פרופורציה ופרספקטיבה, אשר את דוגמתו הראויה אנו מוציאים בתכנית "העיר האסורה" של פקין - מרכז הקיסרות הסינית - המהווה ציר מרכזי מצפון לדרום, מתוך הכיכר המרכזית טיין אן מן עד לטיין טן - מקדש השמים. הניגוד החד של צבעים (האדום של כתלי הבניינים והעמודים, הצהוב המבהיק של רעפי הגגות והלובן המסנוור של שיש הריצוף בככרות ובגשרים) רק הוסיפו להוד של הקומפלקס אדיר הממדים הזה.
בעולם כולו מקובל להחשיב את החומה הסינית, היצירה היחידה של ידי אנוש הנראית בעין בלתי מזויינת מן הירח, לשיא האדריכלות הסינית העתיקה. לכאורה עובדה זו איננה זקוקה להוכחות. אולם שאלה אחת נשארת: האם מבצע זה היה אפשרי בהעדר העיקרון האיחוד של אדם וטבע הלא הוא העיקרון המרכזי עליו

מושתתת כל הבניה בסין מקדם ההיסטוריה עד עכשיו?
חציה השני של המאה העשרים הביא לסין שינויים רבי משמעות רבים, ביניהם גם שינויים באדריכלות. נכנסו לשימוש הבניה לא רק החומרים ושיטות הבניה החדשים, אלא גם תפיסות ועקרונות המקובלים במערב. נהרסו שטחים נרחבים של חוטונגים ופאנזות צנועות כאשר את מקומם תפסו בניינים רבי קומות עשויי פלדה וזכוכית. למזכרת היחידה מסיגנון הבניה המסורתית נשארו רק כרכובי הגגות החדים, מכוסי הרעפים. אולם בפרופורציה לגובה העצום של הבניינים החדשים הם נראו חסרי טעם. פרצו ויכוחים חריפים בעד ונגד הבניה לגובה. אך הם היו מיותרים. כי היה כבר ברור שבמלחמה זו בין העבר והעתיד ניצחו דרישות הכלכלה המודרנית חסרת הרחמים והחמדנות ללא גבול של קבלני הבנין (הסינים והזרים) וחבל. השלוה נבלעה ברעש קריוקה. וחבל.

אומנויות עממיות בסין

אומנויות עממיות, יכולות במובן רחב ליראות לעתים קרובות בחיים יום-יומיים - בחגיגות, פולחן ופעילויות דתיות. קיימים מינים רבים ושונים של אמנויות עממיות סיניות, כולל אקרובטיקה, בובות-כפפה, או בובות על חוט, אומנויות פלסטיות, ריקודים עממיים, מוסיקה עממית ואחרון-אחרון חביב, ספרות עממית (אגדות, מעשיות הלצות).
אקרובטיקה היא צורה מיוחדת של הצגה המאופיינת ע"י יכולת פיסית יוצאת דופן. מקורה בקרב העם הפשוט. עם הזמן אקרובטיקה הפכה להיות מין בידור ארמון של הקיסרים והאצולה. קיימים מסמכים רבים המתארים בפירוט מאות הצגות אקרובטיות.
ההופעה האקרובטית הראשונה התקיימה בתקופת שושלת חאן במפגש תרבותי, כאשר הקיסר וו-די כינס קבוצת אקרובטים סיניים בהופעה מפוארת במשתה בארמונו לכבוד אורחים מפרס.
היום, האקרובטים הסיניים מפורסמים בעולם כולו כשהם כובשים מדליות זהב לאין ספור במפגשי ספורט יוקרתיים בינלאומיים. אמנות הסיפורת מורכבת מבלדות עממיות כשמקורן בזכרון ההיסטורי של העם. בלדות מעין אלה הפכו להיות חלק אינטגרלי מן הבידור העממי והולידו סגנון של shuo chang–(מן שיר בצורת סיפור) אשר בסופו של דבר מצאו את מקומם על הבמה של אופרות ותיאטרון.
הפופולרי ביותר בסגנון זה של בידור הוא xiang sheng (דיאלוג קומי מאולתר במקום) כאשר איש מנסה לנצח את רעהו בשנינותו. קרבות לשון כאלה יכלו להימשך להנעתם של הצופים זמן בלתי מוגבל עד לנצחונו של הטוב בשניים.האמנות של בובות הצללים הסינית היא העתיקה ביותר בעולם מסוגה. רבות מהדוגמאות המעולות ביותר נקנו ע"י המוזיאונים המוסיונים היוקרתיים ביותר בעולם. היסטוריון בקולנוע הצרפתי המפורסם, ג'ורג' סאדול, קובע בספרו, "היסטוריה כללית של קולנוע": "אמנות בובות הצללים הסיניות היא המבשרת של הקולנוע".
צורות אומנות הפולקלור הנוספות כוללות חיתוך נייר בעל דוגמאות מסובכות ומתוחכמות, יצור בובות חימר וכן רקמה מחוטים צבעוניים, ואין לסיים את הרשימת מבלי לציין את המקום החשוב הנתפס באומנות העממית הסינית על ידי בניית העפיפונים - ספורט פופולרי בין הסינים מגיל ילדות עד לזיקנה המופלגת.

אופרה ותיאטרון

האופרה הסינית הקלאסית, הופיעה לראשונה בתקופת שושלת חאן (202 לפנהסה"נ - 220 הסה"נ) והתפתחה בצורה משמעותית כבר בתקופת שושלת יואן (1271 - 1368 הסה"נ). שלא כאופרה המערבית, המתבססת בעיקר על צורה אחת של ביטוי (שירה), מהווה האופרה הסינית הקלאסית מכלול של ביטויים, כולל ריקוד, מוסיקה, שירה, דיאלוג, אקרובטיקה ואמנות קרבית - כדי ליצור צורה אינטגרלית של אמנות תיאטרלית.
החוקים והצורות של ליברטו סינית הינם חופשיים בהרבה מאלה של שירה סינית קלאסית, המאפשרים ביטוי הרגשות בצורה גלויה הרבה יותר. עם מרוצת הזמן הפכה האופרה הסינית לצורה חשובה של בידור עממי. הקיסר סיון-צונג משושלת טאנג (907-618 הסה"נ), אוהד נלהב של אופרה סינית, הקים בארמונו בית ספר מיוחד לאופרה (לי-יואן - בוסתן עצי אגס) אשר הפך לשם דבר.
גודל השטח וריבוי הקבוצות האתניות במדינה גרמו להיווצרות של ריבוי צורות האופרה הסינית. הבולטת בהן היתה אופרה קונצ'ו שמקורה בשטח דלתא של הנהר יאנטזה. פזמוניה היפהפים, פיוטיה העדינים ומשחקה המתוחכם העניקו לה חשיבות גדולה, ערך היסטורי, תרבותי ואמנותי גדול. בשנת 2001 צויינה קונצ'ו ע"י UNESCO כמורשה תרבותית של האנושות.
האופרה של פקין המפורסמת נוצרה יחסית לא מכבר - בתקופת השושלת האחרונה היא שושלת צ'ינג (1636- 1911). נאמר עליה שהיא מגלמת את עיקרה של התרבות הסינית ואת הסימבוליות שבה. היא גם מדגישה את היצוג הסגנוני של חלל-זמן. כך למשל, צבעים שונים של איפור פני השחקנים מייצגים את אופיים ותכונותיהם הנפשיות - הצבע האדום מייצג נאמנות, צבע לבן מייצג בוגדנות, ואילו הצבע השחור - כבוד ושלמות מוסרית. כאשר השחקן מחזיק בשוט וקופץ על פני הבמה פירושו של דבר שהוא הגיע ממרחקים רכוב על סוס. חיילים וקצינים אחדים יכולים לייצג צבא אדיר ממדים, ואילו התנגשות בין שני אנשים יכולה לגלם קרב צבאות עקוב מדם. סגנון זה של תיאטרון מאפשר הפעלת דמיונם של הצופים במידה מירבית. המפורסם בשחקני האופרה הפקינית במאה ה-20 היה מיי לן-פן (1894-1961). הוא היה השחקן הסיני הראשון שהופיע לפני קהל צופים מערבי בינלאומי ואימץ סגנון משחק רוסי-ריאליסטי של סטניסלבסקי.
עם הופעתו של התיאטרון המערבי בסין, השחקנים הסיניים למדו והתאימו את הטכניקה המערבית לטעם הסיני. בשנים המאוחרות של שנות ה- 80 הכוריאוגרפים הסיניים אף התחילו לעשות נסיונות עצמאיים. הוקמו אקדמיות למשחק ואופרה רבות ואפילו ממשלת סין יסדה פרס מיוחד שנתי המוענק ע"י חבר מומחים לשחקנים וזמרים מצטיינים.

תמונות ישנות ביומן הובילו לפקיד היפאני שהציל יהודים

ניסיון לאתר את המצולמים שחבים לדיפלומט מטוקיו את חייהם

שבע תמונות ישנות של יהודים שנמצאו באחרונה ביפאן שופכות אור חדש על אחד מהיבטיה הפחות מוכרים של מלחמת העולם השנייה. בתקופה שבה גרמניה הנאצית ניסתה למנוע יציאה של יהודים מאירופה, דווקא קבוצה קטנה של דיפלומטים מיפאן - בעלת בריתה של גרמניה - סייעה לאלפי יהודים להימלט.

התמונות התגלו ביומן ישן של פקיד בשם טאטסואו אוסאקו, שעבד באותה תקופה במשרד התיירות היפאני ומת ב-2003. ככל הנראה העניקו המצולמים את תמונותיהם לאוסאקו לאות תודה, לאחר שסייע להם להגיע למקום מבטחים בימיה הראשונים של המלחמה. אקירה קיטאדה, שהיה אחד מעובדיו, עורך בימים אלה מחקר לשם כתיבת ספר על אוסאקו, ולשם כך פנה לבכירים ישראלים ואף ביקר במוזיאון השואה בוושינגטון.

באחת התמונות נראה גבר צעיר, לבושו אופנתי ושערו מסורק למשעי. הוא היה גם בר מזל, כי הצליח להימלט מאירופה בימים הראשונים של מלחמת העולם השנייה. "ברכותיי לידידי טאטסואו אוסאקו", נכתב בצרפתית מאחורי התמונה. הצעיר חתם בשם "י. סגאלוף" ב-4 במארס 1941. לא ידוע מה עלה בגורלו.

בימים אלה נעשים מאמצים לאתר את המצולמים או את צאצאיהם, כולם ככל הנראה יהודים. תמונות כאלה, של אנשים שהצליחו להימלט - בדרך כלל עם מעט מאוד רכוש - הן נדירות ביותר.

בכירים במוזיאון בוושינגטון אמרו שקיטארה מסר להם כ-30 תמונות שאת המצולמים בהן הוא מנסה לאתר, ושמות של יותר מ-2,000 יהודים שקיבלו תעודות מסע שאפשרו להן להגיע ליפאן. נסים בן שטרית, שגריר ישראל ביפאן, מסר שהעביר את המידע ליד ושם, וכי הוא מקווה שניתן יהיה לאתר אחדים מהפליטים.

סיפור התמונות מהווה נדבך בנוסף בסיפורו של צ'יונה סוגיהארה, הדיפלומט היפאני שהיה מוצב בליטא והעניק אשרות כניסה ליפאן לאלפי יהודים בתחילת המלחמה בניגוד להוראות מטוקיו. הוא סתר בכך הוראות מפורשות מטוקיו שלפיהן מקבלי הויזות צריכים להיות בעלי אמצעים ושיהיה להם יעד ברור שאליו ימשיכו אחרי יפאן. סוגיהארה, המכונה "שינדלר היפאני", קיבל ב-1985 תואר "חסיד אומות העולם".

בעוד סוגיהארה הנפיק אלפי אשרות כניסה ליפאן, מאמץ מאורגן יותר נערך למען הפליטים היהודים עם הגיעם אליה, וכאן נכנס לתמונה אוסאקו. משרד התיירות היפאני הסכים ב-1940 לחלק כספי תרומות אמריקאים ליהודים שנמלטו מאירופה, שיכלו כך לעמוד בדרישות ממשלת טוקיו. בהתאם לתעודות, ההחלטה התקבלה למרות קשריהן ההדוקים של גרמניה ויפאן, ברשותם של בכירים במשרד החוץ היפאני ובמשרדים אחרים.

משרד התיירות הקצה עובדים שיסייעו לפליטים בשלבים שונים של מסעם, ואוסאקו. שזו היתה שנת עבודתו השנייה. עבד כמלווה וכפקיד בספינות שהביאו אותם ליפאן. רובם נדדו אחר כך לערי הנמל קובה וליוקוהמה, במטרה להמשיך משם במסעם.

המסרים על התמונות שניתנו לאוסאקו כתובים בשפות שמשקפות את התקדמות הנאצים באירופה: גרמנית, פולנית, נורווגית וצרפתית, קיטאדה אומר שהתמונות הותירו בו רושם עז. "כולם יודעים על מפעלו של סוגיהארה ומעריצים אותו, אך הוא נעזר באחרים כמו אוסאקו, ואני רוצה שכעת יתפרסמו מעשיו".

תרבות סין (המדרך) מוסיקה סינית

אל המוסיקה במיתולוגיה הסינית הינו לין-ליון. הוא גם המציא את הכלי המוסיקלי הראשון כאשר קדח חורים בקנה סוף וכוונו על פי קול ציפור. מסמכים וחפצים שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות במקומות שונים בשטחה הנרחב של סין, מוכיחים כי כבר בתקופה הקדם היסטורית, המערכת המוסיקלית הסינית הייתה מפותחת למדי.

הריפורמטור הגדול, הקיסר צין שי עואן-די, אשר האמין כי כל ביטוי של יצירה במדינה חייב להיות תחת שליטה של מוסדות השלטון, לא הוציא את מוסיקה מכלל זה. הוא ייסד לשכה קיסרית לענייני מוסיקה אשר מתפקידה היה לפקח על המלחינים בארמון ובצבא. היצירה העתיקה ביותר בתולדות המוסיקה הסינית הינה האלגיה "יו-לאן" ("האורכידיאה העריריה"), שקונפוציוס נחשב למחברה. אשר לכלי המוסיקה המערבית, הראשון אשר הגיע לסין בשנת 1601 היה הפסנתר, מתנה לקיסר מאת המיסיונר הקתולי והסינולוג מבריק, מתיאו ריצ'י (מי שגילה, בין היתר, את הקהילה היהודית בקאיפנג).

בד בבד עם המוסיקה התפתחה בסין אמנות הריקוד, כאשר "ריקוד הדרקון" הפך להיות אחד מהמופעים המפורסמים בעולם. איננו יודעים מתי ריקוד הופיע ריקוד זה לראשונה, אך מוסיקולוגים סבורים ששרשיו והסימבוליות שלו, מקורותיהם בתקופה טרום היסטורית.

שלא כאמנויות אחרות, המוסיקה הסינית לא השתנתה בהרבה מצורתה במשך אלפי השנים של קיומה. רק עם נפילת שלטון הקיסרות ב-1912 החלו המלחינים הסיניים להתעניין באופן רציני במוסיקה המערבית - הקלאסית והחדישה. למרות המתיחות הפוליטית ההולכת ומתגברת, ניסה מנהיג הקוו-מינג-טאנג, צ'אן קאי שי, לקדם את המוסיקה בת זמננו על ידי החדרתה בקונסרבטוריון בשנחאי.

מצד שני, המפלגה הקומוניסטית עשתה מאמצים לא פחות קטנים כדי ליצור "מוסיקה מהפכנית" המבוססת על מוסיקה עממית בהתאם לצרכי המפלגה. כך, למשל, השיר אשר המילים שלו מיוחסות למאו טזק-דונג, הפך להיות המנון לאומי סיני. בעת "המהפכה התרבותית", כל מלחין שכתב מוסיקה בסגנון הנחשב ל"מיושן", או "אנטי-מהפכני", נרדף עד חורמה. עם זאת, לאחר ההתקוממות הקצרה של טיין אן מן, כבש את סין סגנון מוסיקה סוער המכונה "הרוח הצפון מערבית". היתה זו מחאה אנטי ממשלתית סמויה אשר גם היא נכשלה: מוסיקה בסין ממשיכה להיות תחת פיקוח המפלגה. לא לשווא ניבא הקיסר צין שי חואנג-די: "הקיסרות שלי תחיה עשרת אלפי שנה".

חרשים אילמים בחרבין

בתחילת שנות השלושים של המאה העשרים, שרר שבר כלכלי גדול בעולם.
חמי, משה ליכטיג ז"ל החליט בהחלטה אמיצה לעזוב את משפחתו בוורשה, ולחפש מקורות חדשים לפרנסה טובה יותר. אמר ועשה!
יום אחד התגנב לו לרכבת שיצאה לה מוורשה מזרחה (כטרמפיסט ונוסע סמוי). הוא נסע ברכבת עד למקום המרוחק ביותר אליה הגיעה הרכבת הזו. וכך דרך וולדיבוסטוק הגיע לבדו לחרבין שבמנצ'וריה.
ירד לו היהודי (דהיינו חמי) ויצא לשוטט בעיר החדשה. כמו כל יהודי טוב הוא בא והתגלגל לו לבית- הכנסת. הוא נפגש שם עם עוד יהודים מבני הקהילה ובקש לשאול בעצתם.
"באתי מוורשה והייתי רוצה לשקם בחרבין את העסק שלי. יש לי בית מלאכה ומכונות סריגה ואני מייצר סריגים מעולים, הבו לי עצה, את מי יכול אני להעסיק לעבודה בבית מלאכתי."
התייעצו ביניהם היהודים הטובים של חרבין ואכן - עצתם התגלתה בדיעבד כעצה. "ר' מוישה ־ אל תעסיק פועלים רוסיים, כי הללו אוהבה משקה המה ולעיתים קרובות הם שותים לשכרה ואז אינם באים לעבודה".
"כמו כן בל לך לקחת עובדים סיניים כי למרות שהם אנשים חרוצים ושקטים הם ילמדו עד מהרה את סודותיך המקצועיים ומיד יקימו מולך סדנה משלהם אשר תייצר את אותה סחורה ואצלם זה יהיה הרבה יותר זול".
אז את מי אני יכול בכל אופן להעסיק, תהה לו חמי.
"ובכן- בחרבין קיימת קהילה לא קטנה של

מפעל לסריגים בחרבין של משה ליכטיג

מבוגרים רוסיים חרשים ואילמים.
הם אנשים חרוצים שרעש מכונות לא מפריע לריכוזם ואלו יוכלו לשמש לך כעובדים".
וכך היה:
אותם פועלים היו חרוצים ומאושרים בעבודתם. חמי העביר את בית המלאכה והביא את המכונות מוורשה לחרבין.
הוא הקים בית בחרבין עם אשתו צילה לבית המר ושלושת ילדיהם: שולם, לולה ויוזיק ליכטיג.
לימים הוא התאלמן ולאחר תקופת מה הוא נישא לברטה מבית יזרסקי מחרבין. הם הולידו בן אחד הרי הוא אבי (אברהם) ז"ל שנולד בינואר -1944 המיילד היה ד"ר קאופמן ז"ל.
הבית ובית המלאכה נמצאו באותו בית.
הוא הסתדר עם פועליו של אביו וגם למד לדבר ולהבין את שפת האצבעות של אותם אנשים.
מידי חודש היה אחד מהעובדים הולך לצפות בסרט קולנוע. כאשר הוא חזר התאספו כל חבריו מסביבו ו"הקשיבו" לעלילת הסרט שסופרה בשפת הסימנים. כאשר הסרט היה עצוב ־ כולם הזילו דמעה. ומסרט מצחיק- כולם צחקו.
המפעל המשיך עם אותם הפועלים לעבוד בהצלחה רבה עד לשנות החמישים של המאה העשרים. כי אז הגיעו הקומוניסטים הרוסיים לחרבין והכול השתנה. מאז החליטה משפחתי, משפחת ליכטיג לעלות לארץ ישראל.
נ.ב.,
בעלי ז"ל נולד וגדל עד גיל 11 בחרבין וזהו רק אחד מהסיפורים הרבים שהילכו וסופרו אצלנו בבית.
יהיה זכרו ברוך!

שרה ליכטיג

איגוד יוצאי סין בישראל

הזמנה

באדיבות עיריית תל- אביב-יפו

ההנהלה של איגוד יוצאי סין בישראל
מתכבדת להזמינך למפגש חנוכה המסורתי של יוצאי סין,
שבמרכזו טקס חלוקת מלגות לסטודנטים.

האירוע יתקיים ביום שלישי, ל' בטבת תשע"א
7 בדצמבר 2010, במרכז ענב לתרבות,
רח' אבן גבירול 71, על גג "גן העיר" תל-אביב.

הדלתות תפתחנה בשעה 17:00 למפגש חברים וכיבוד קל.
דלתות האולם תנעלנה בשעה 18:00 לפתיחת הטקס.

צ'יינה דאון

רחל בית אריה, בייג'ינג

כתבת "כלכליסט" בילתה יום שלם בנסיעות ברכבת התחתית של בייג'ינג, הדי-טיה, שכבר עכשיו יש בה 9 קווים, 220 ק"מ ו-5 מיליון נוסעים ביום, ובקרוב היא תכפיל את גודלה.

בוקר

היה צפוף שכם אל שכם, פועלים ובנקאים ממהרים לעבודה

07:00

אני מגיעה לתחנה המזרחית בקו מספר 1 של הרכבת התחתית של בייג'ינג, מעבירה את הכרטיס האלקטרוני שלי בקורא הכרטיסים הממוחשב, והשער נפתח. עד לפני שלוש שנים עוד עמדו בשערי התחנות מפקחות במדים שכונו "דודות", מכרו כרטיסים מנייר ובדקו אותם ידנית, עד שאלה הוחלפו בכרטיסים אלקטרוניים שנטענים במכונות. התחנה אפורה, דהויה ומלאת עובדים קשי יום - בדיוק מה שהייתם מצפים מבירה קומוניסטית.

אני נדחקת בין אשה מבוגרת שנוסעת לנקות בתי עשירים במרכז העיר לבין פועל בניין שמקפיד לחבוש את הקסדה הצהובה שלו גם בתוך התחנה, עוברת על פני מפקחת שמודיעה בצעקות על רכבת מתקרבת ועולה על הקרון הריק למחצה של ה"די-טיה" - מערכת הסעת ההמונים של העיר הענקית. 35 דקות בדיוק אחר כך אני יורדת בתחנת מרכז הסחר העולמי. העמלים ממהרים לעמל יומם, ואני אל הסטארבקס הקרוב.

08:05

אחרי הקפה של הבוקר, אני חוזרת לתחנה. רק חצי שעה חלפה מאז יצאתי ממנה, והיא נראית אחרת לגמרי - בדיוק ההפך ממה שהייתם מצפים מבירה קומוניסטית: מצוחצחת, חדשה ושקטה. את הרעש מפרים רק צלצולי סלולריים ונקישות העקבים של עובדות הצווארון הלבן. התחנה צפופה מאוד ואני עומדת בתור מסודר למופת בין מהנדסים, עורכי דין ועובדי תעשיית הפיננסים - הפועלים הלבנים של הנס הכלכלי הסיני. כולם בדרכם לעוד יום עבודה בקו 10, זה שתושבי בייג'ינג מכנים "האייפון של התחתית", קו חדיש, נוח ומלא פרסומות מרצדות.

"אני נוסע לעבודה ברכבת בכל יום. היא מאוד אמינה וזה הרבה יותר נוח ממה שהיה קודם, כשנסעתי במכונית", מספר לי וואנג, מהנדס תוכנה, אחד מחמשת המיליונים שגודשים את הדי-טיה מדי יום. בתחילת העשור, עם צמיחתו של מעמד בינוני חדש בבייג'ינג והשתלטות הרכב הפרטי על המרחב העירוני, נחשבה התחבורה הציבורית לאלטרנטיבה לעניים בלבד. אבל התחנות החדשות, הכרטיסים האלקטרוניים והאווירה האורבנית-הייטקית שינו את כל זה והפכו את הדי-טיה לכלי התחבורה המועדף על עובדי הצווארון הלבן בעיר. למעשה, תחנות הרכבת והקרונות הם אולי האזורים הכי שוויוניים בעיר שמפתחת פערים כלכליים מפחידים: פועלים, עובדות משק בית וסבתות עם נכדים עומדים כאן לצד בנקאים, סטודנטים ונשות עסקים מטופחות. לכולם צפוף. כולם משתדלים להפגין סבלנות, וכולם משלמים את אותו מחיר מגוחך.

"כשחזרתי לבייג'ינג נדהמתי מהתחנות החדשות", מספרת גרייס ליו שעבדה במשך שנתיים בשגרירות הסינית בתל אביב וחזרה בשנה שעברה. "לא רק המתקנים, אלא גם ההתנהגות של האנשים השתנתה לגמרי. לא היו יותר דחיפות ויריקות. לא האמנתי שאראה בסין אנשים עומדים בתור מסודר". הפרופגנדה, מתברר, עובדת, והמאמץ האובססיבי לחנך את הבייג'ינגאים להתנהג יפה לקראת האולימפיאדה הניב תוצאות שנמשכות גם אחרי שהאורות באצטדיון האולימפי כבו.

08:35

אני מגיעה ליעדי, הרחק בצפון העיר, ועולה בחזרה למפלס הרחוב. אף אמצעי תחבורה אחר לא היה מביא אותי ליעדי במהירות וביעילות כזאת בכרך העצום, שלא לדבר על המחיר הזול - רק שני יואן (1.1 שקל) לנסיעה בכל אורך שהוא.

לא תמיד זה היה כך. התחתית של בייג'ינג אמנם הוקמה כבר ב-1965, אבל 46 הקילומטרים שהונחו אז שימשו בלעדית לצורכי הצבא, ושני הקווים הראשונים הושלמו רק 20 שנה מאוחר יותר.

גם אחר כך, למעשה עד תחילת העשור הנוכחי, זו היתה מערכת מסורבלת, מיושנת ועייפה, ששירתה רק את מרכז העיר, אף שבייג'ינג גדלה בינתיים והתפשטה על פני שטח עצום של שכונות פרבר חדשות. רק ב-2001 הונח קו רכבת שלישי, ונראה היה שגורלה של בייג'ינג נחרץ להיות הלוס אנג'לס של סין ולהפוך לעיר חנוקה בפיח מכוניות וסתומה בפקקי תנועה. אלא שאז, בעיקר בהשפעת זכייתה של סין ב-2001 באירוח האולימפיאדה, צמחה הרכבת ליותר מ-200 ק"מ של מסילות, 9 קווים ו-147 תחנות. מחיר הנסיעה, שהיה נמוך מלכתחילה, הורד ב-2008 כדי לעודד שימוש בתחבורה ציבורית. המאמץ הצליח, וכיום נוסעים במערכת כ-5 מיליון איש מדי יום. עד 2015 מתוכננת הרשת לגדול ל-565 ק"מ של מסילות ו-19 קווים, ולקלוט 8 מיליון נוסעים ביום, כמו המערכת בטוקיו. ההרחבה תצריך עוד חפירות, עוד עשרות מיליארדי דולרים ועוד פינוי של תושבים מבתיהם - אבל בבייג'ינג סירוב להתפנות הוא הרי לא אופציה.

צהריים

התלמידים נוסעים להפסקה בבית, חמושים באוזניות

14:00

בתום פגישה בסמוך לאצטדיון האולימפי, בן שיחי ואני ממהרים לעבר סמל ה-D הכחול, שמסמן את תחנות התחתית בעיר, ויורדים אל התחנה המפוארת מכל 147 התחנות הקיימות היום בעיר, שנפתחה במיוחד לכבוד המשחקים האולימפיים. הקו מסתיים אחרי שתי תחנות בלבד; המשכו ייפתח רק בשנה הבאה, עם עוד שלושה קווים.

במפתיע, אמצע היום הוא שוב שעת עומס, כשאלפי תלמידים משתמשים ברכבת התחתית בדרך להפסקת הצהריים בבית, ועובדים מנצלים את זמן הפסקת הצהריים לקניות ולסידורים. אני מצטרפת שוב לנחיל הנוסעים ויורדת לרציף. כשהרכבת מגיעה אני נדחקת פנימה. כמעט כל הנוסעים בקרון חמושים באוזניות ובמכשירי MP4. אחרים מרותקים לטלפון הסלולרי. האובססיה של הסינים לשליחת הודעות טקסט קיבלה מענה בתכנון המערכת, וכמעט בכל נקודה יש קליטה סלולרית, גם מתחת לקרקע וגם בתוך הקרונות.

למעט הקליטה הסלולרית המרשימה, יש להודות כי המערכת הקיימת אמנם פונקציונלית מאוד, אבל ספרטנית למדי בהשוואה למקבילותיה במערב. אין בתחנות שום פעילות מסחרית מלבד מכירת עיתונים ומכונות אוטומטיות לכרטיסים, ואפילו

מכונות למכירת אוכל ושתייה נעדרות. המדרגות הנעות צרות מאוד לעומת גרמי המדרגות הרגילים, מה שגורם לתורים גדולים להיווצר לידן, ובכמה מהתחנות אין כלל מדרגות נעות או מעליות.

אבל הבעיה העיקרית של הרכבת התחתית היא עדיין הצפיפות העצומה, שבחלק מהקווים מגיעה עד סיכון בטיחותי של ממש. בניית התחנות והקווים הנוספים אמורה לפתור את הבעיה הזו, אבל בינתיים הדוחק לעתים מבהיל. מאז שהוחלט לראשונה להקים רכבת תחתית בבייג'ינג, אוכלוסיית העיר כמעט ושולשה - ל-20 מיליון תושבים שמתפרשים על פני עשרות שכונות ורבעים. השטח העצום של בייג'ינג - שטחה המוניציפלי הוא כ-16 אלף קמ"ר, כשני שלישים משטח מדינת ישראל - מקשה על תכנון מערכת יעילה שתעזור לכל האנשים האלה להגיע לכל מקום ומהר, ולמרות זאת דומה כי הסינים עמדו היטב במשימה.

ערב

הביתה לפרברים,צפופים אך מרוצים

18:00

עם סיום יום העבודה הרשמי בבייג'ינג אין מקום טוב יותר לחוות בו את הצפיפות מאשר קו 5, שמוביל לשכונת הפרברים טיאנטונגיואן בצפון בייג'ינג. "שכונה" הוא כינוי מטעה לפרבר הזה, שבו מתגוררים 300 אלף תושבים בבנייני דירות צפופים, וסביבם ממשיכים להיבנות עוד ועוד מגדלי מגורים בעיר השינה הגדולה בבייג'ינג. משפחות צעירות, ובעיקר עובדי צווארון לבן, מצאו בשכונה התאמה לצרכיהם, במיוחד מאז פיתוח הרכבת התחתית, והם רוכשים או שוכרים בה דירות מודרניות ונוחות בכמחצית ממחירן במרכז העיר.

אבל עלייה לקו 5 בשעת העומס היא מבצע מסובך. שלוש רכבות מלאות עוצרות בתחנה ועוזבות בלעדיי לפני שגם אני מצליחה להידחק לאחד הקרונות העמוסים עד אפס מקום. "נסיעה הביתה מרובע העסקים המרכזי לוקחת כ-50 דקות, אבל צריך להוסיף לזה את זמן ההמתנה", מסבירה סון ליבי, עובדת בחברת פרסום, שנוסעת הביתה אחרי יום עבודה ארוך. היא צועקת לי הסברים מעל לקולות ההמון בזמן שהיא ושכנה שלה עומדות לחוצות בתוך המסה האנושית שממלאת את הקרון: "גם בבוקר וגם בערב צריך לחכות, אבל זה עדיין זול ומהיר יותר מנהיגה".

לפני שנפתח קו הרכבת לכאן בסוף 2007, קו שמתחיל מתחת לאדמה ונהפך למסילת רכבת קלה, נסיעה בתחבורה ציבורית למרכז העיר לקחה לפחות שעה וחצי, והמקום היה מבוקש הרבה פחות למגורים. "המחירים פה כבר מתחילים לעלות", סון אומרת. כשהרכבת עוצרת בתחנה שלהן, הן נורות החוצה, נדחפות על ידי לחץ של גופות אנושיים בדרך הביתה. יתר הנוסעים, ואני ביניהם, מתרווחים בהקלה.

לילה

הנוסעים האחרונים מתבקשים להזדרז

22:30

ארבע שעות מאוחר יותר, בדרכי בחזרה מהפרברים למרכז, הקרונות ריקים כמעט לגמרי. אין זכר לצפיפות וכל הנוסעים יושבים. מדי פעם עוברים בינינו רוכלים שמציעים למכירה מפות של העיר, וגם קבצנים. תקנה חדשה ומעוררת מחלוקת מבקשת כעת לאסור את נוכחות הקבצנים ברכבת, אבל גם בלי התקנה לא נראה שהם נוחלים הצלחה רבה. רוב הנוסעים פשוט מתעלמים מהזמר העיוור שמובל על ידי אשה נושאת קופסת קרטון לתרומות, ומתרכזים בסלולריים שלהם.

23:15

אני מגיעה הביתה, לתחנה של קו 4 במרכז העיר. את המבקשים להיכנס לתחנה עוצרת עובדת עוד במפלס הרחוב: אין יותר רכבות לכיוון דרום, היא מבהירה. שירות הדי-טיה מסתיים ב-23:30, אז יוצאת הרכבת האחרונה מכל אחת מתחנות הקצה. בחצות התחנות ננעלות, והן נפתחות שוב רק ב-05:30 בבוקר. "זה לא נוח למי שמסיים לעבוד מאוחר או למי שרוצה לצאת לבלות", מתלוננת לי ארחונג, בעלת בית קפה באזור העיר האסורה. היא מתגוררת בפרבר מזרחי ונאלצת לסגור את העסק ב-23:00 כדי להגיע הביתה ברכבת. "לקוחות רוצים להישאר מאוחר יותר, אבל אין לי ברירה", היא אומרת.

"היה לנו טוב יותר אם היו סוגרים את הרכבת קצת יותר מאוחר", מוסיפה ג'אנג יינג, בעלת בית קפה אחר באזור, אבל המפקחת בתחנה שלה מגיבה בפליאה לשאלתי אם לא כדאי להמשיך את השירות גם בלילה. "הדי-טיה מיועדת לאנשים שנוסעים לעבודה, לא לבילויים", היא חורצת. בסמוך לפתח התחנה שהיא נועלת נפרסת גדר כחולה, ומאחוריה, במקום שבו עמדה עד לפני שבוע שורת חנויות קטנות, נוצקים יסודות לתחנה נוספת של קו חדש.

בדרכי הידידות עם סין

83 שנים ליסוד הצבא העממי המשחרר של סין

ב-28 ביולי בהרצליה, במלון ה"שרון", התקיימה קבלת פנים לרגל מלאת 83 שנים להקמת הצבא העממי-המשחרר של סין.

בקבלת הפנים שנערכה על ידי הנספח הצבאי של הרפובליקה הסינית העממית מר מו צ'נלין, נכחו נציגים מצה"ל, ממשרד החוץ הישראלי וממשלת ישראל, נספחים צבאים משגרירויות זרות,

וכן נציגים מהחוגים הרחבים של הקהילה הישראלית.

את אגודת הידידות ישראל-סין ייצג אברהם פרדקין.

61 שנה ליסוד הרפובליקה הסינית העממית

ב-28 בספטמבר, בבית שאן, התקיימה קבלת פנים עם הופעה רבת משתתפים לרגל 61 שנה ליסוד הרפובליקה הסינית העממית.

בקבלת פנים שנערכה על ידי שגריר סין בישראל מר צ'ז'אן צזון, נכחו נשיא ישראל שמעון פרס, אשר נשא דברים בפני קהל הנוכחים, חברי הסגל הדיפלומטי ונציגים מהחוגים הרחבים של החברה הישראלית.

את אגודת הידידות ישראל-סין ייצגו: ר. ויינרמן, מ. וד. פרידמן, א. פרדקין, א. פודולסקי, ו. פריבר-זוסמן, ע. ור. רשינסקי, י. ו. סנדל, מ. ליכומנוב וג. כץ.

בת שבע שריף

איך אסע לסין?
גם אם הכל על מכונו,
הגוף לא יאפשר,
וארץ הבמבוק,
ונהר היאנג-צה,
ובעלי שיחי הרבה שנים,
ורוח השירים שלהם
אשר הביאה לי
אינסוף שירים.
שלום,
תודה,
אני חולמת עליכם כל-כך הרבה.

המשיגנע של מאו

רחל בית אריה, בלב "כלכליסט" - בייג'ינג

במלחמת העולם השנייה שלח צבא ארצות הברית את טוראי סידני שפירא ללמוד סינית - ומאז השתנו חייו לעד. ב-1947 הפליג מברוקלין לשנגחאי, הצטרף לכוחות המהפכנים של מאו, נשא אשה סינית ושינה את שמו לשה בולי. כיום הוא מבכה את הקפיטליזם המשתולל בסין, אבל עדיין משוכנע שאין ליהודי זקן מקום טוב יותר לסיים בו את חייו

בביתו בסמטה בלב הרובע ההיסטורי של בייג'ינג, שה בולי משחזר את אחד מזיכרונות הילדות הראשונים שלו: כיצד כילד בן ארבע נהג להשתחל בין סורגי השער הנעול של בית הכנסת הסמוך ולבדוק מקרוב את ארון הקודש והמושבים, וכיצד הוא וחבריו הפכו את מקדש המעט למגרש המשחקים שלהם, עד שהשמש באה וגירשה אותם בחזרה לרחוב.

זיכרון ילדות מעין זה הוא כנראה נדיר למדי בקרב שכניו של שה בולי, שעמם הוא מתרגל מדי בוקר טאי צ'י בפארק הסמוך, אבל שה הוא בעצמו אדם יוצא דופן למדי. הוא נולד ב-1915 בניו יורק בשם סידני שפירא, ובית הכנסת שהוא מתאר שוכן ברובע בורו פארק בברוקלין, שם גר עם משפחתו 0 פליטים יהודים ממזרח אירופה שנמלטו לארצות הברית מאימת הפוגרומים. הוא אף הספיק לשרת בצבא האמריקאי ולעבוד כעורך דין במנהטן לפני שהחליט לקחת פסק זמן מחיי הבורגנות המערבית כדי לחוות קצת מקסמי המזרח. זה היה ב-1947. מאז הוא כאן, התושב הזר הוותיק ביותר בסין.

היום, בגיל 95, שפירא/שה מתקשה בהליכה, אבל עדיין מתגאה בזיכרון משובח ובדיבור חד. הוא אינו מרבה לצאת מביתו, ששופץ לאחרונה, חוץ מאשר לביקורים אצל נכדתו. בארון מיוחד הוא שומר תמונות שלו עם כמה ממנהיגי סין: ראש הממשלה וון ג'יה-באו וראש הממשלה הקודם ג'ו רונגג'י מתועדים כשהם לוחצים את ידו של הקשיש, שמכהן כחבר במועצה המייעצת שלצד הפרלמנט הסיני - גוף חסר שיניים אך מכובד של אקדמאים, סלבריטאים ואנשי עסקים שאמור להגיש הצעות לממשלה. לצד התמונות האלה מתנוסס גם תצלום בשחור-לבן של מאו דזה דונג במבט מהורהר. "אני חושב שזה העותק היחיד של התמונה הזאת", אומר שפירא, שצילם אותה בכנס אגודת הסופרים הסינית ב-1950. "זה מראה צד אחר לגמרי של מאו - הצד של ההוגה והמשורר. הרבה אנשים ראו בו הרבה דברים שונים, אבל לא את זה", הוא אומר בראיון ל"מוסף כלכליסט".

מהאחים מרקס לקארל מרקס

אכן, רוצח ההמונים נראה בתמונה כמו משורר חולמני - ושפירא עדיין מתעקש לראות בו את הצד הזה ולהעריך את המנהיג השנוי במחלוקת. "כמובן, הוא היה משיגנע", הוא אומר באנגלית שמעולם לא איבדה את הניחוח היידישאי שלה. "הוא עשה טעויות קשות מאוד שהובילו לטרגדיות איומות, אבל עד היום הוא היחיד שבאמת דיבר אל המוני העם הסינים בשפה שלהם, שבאמת הבין מה הם צריכים", אומר שפירא. "אני חושב שאם יוצאים מהערים הגדולות בסין, רוב האוכלוסייה עדיין מעריצה את מאו. הוא היה זה שבאמת ניתח את הבעיות של סין בשפה פשוטה ומחוברת למציאות, ובניגוד לשחיתות בהנהגה של היום, אני חושב שהרבה מתגעגעים אליו". מההנהגה של היום שפירא אינו מרוצה, למרות התצלומים עם ראשי השלטון. דנג שיאופינג, הוא אומר, חשב בזמנו ששאלות של אתיקה, מוסר ואידיאולוגיה צריכות לחכות, והדבר החשוב הוא להאכיל את האוכלוסייה העצומה של סין, "אבל השאלות האלה לא יכולות לחכות יותר", הוא אומר. "אתה יכול להיות קפיטליסט או סוציאליסט, אבל צריך איזשהו סט של עקרונות וערכים שמנחים אותך, ולהנהגה הסינית היום אין כאלה. הם משלמים אולי מס שפתיים בכך שהם אומרים שהם פועלים בקונטקסט סוציאליסטי גם כשהם מאמצים דרכי פעולה קפיטליסטיות, אבל הם נכשלו בכך. הם טשטשו לגמרי את העובדה שיש, אחרי הכל, קונפליקט בין העשירים לעניים, ושהסוציאליזם נמצא בצד מסוים של המאבק הזה. מה שנקרא כאן פעם 'מחשבת מאו דזה דונג' נמחק לגמרי, ואין משהו אחר שיבוא במקומה". הדברים נאמרים במרחק עשרות מטרים ספורים מאחד ממוקדי התיירות הגדולים של בייג'ינג, העיר שנטשה את מאו לטובת קפיטליזם פרוע. מחוץ לסמטה השקטה אפשר לשמוע את רעש המקדחים ופטישי האוויר, שנהפך לסימן ההיכר של העיר המשתנה במהירות. ההצהרות אולי מתאימות לתלמיד נאמן של המפלגה הקומוניסטית, שנטש את ניו יורק למען אידיאל השוויון, אבל שפירא ממהר להבהיר שלא האידיאולוגיה הביאה אותו לסין. "מרקסיזם זה משהו שלא הייתי מאוד מודע לו. אהבתי את צ'יקו, גראוצ'ו והארפו (האחים מרקס) הרבה לפני ששמעתי בכלל על קארל", הוא מפגין את מה שמתברר כשריד העיקרי של היהדות שלו - ההומור הברוקליני. הדרך של שפירא הצעיר לבייג'ינג התחילה ממקום אחר לגמרי, מביצה בניו ג'רזי.

מפציצים מעל ניו ג'רזי

"שירתי במלחמת העולם השנייה בצבא האמריקאי, והיתה אז דאגה שמפציצים גרמנים ינסו להפציץ את האזור, שהיה מלא במפעלים חיוניים למאמץ המלחמתי, אז הוצבנו שם. הייתי מסופח ליחידה של טילי נ"מ והיינו אמורים להוריד את המפציצים הגרמנים - שלמרבה המזל מעולם לא הופיעו, כי לא היתה לנו שום הכשרה לטפל בהם. הוצבנו בביצה שהיה אפשר לראות ממנה את קו הרקיע של מנהטן, אבל זה היה מקום מגעיל באמת, מלא יתושים ועכברים, ורק רציתי לצאת משם". ההזדמנות הגיעה בדמות מבחני שפה: הצבא האמריקאי חיפש מתנדבים שיעבדו כמתורגמנים לשפות שונות ויישלחו עם הכוחות הלוחמים לאירופה ולאסיה. שפירא, שלמד מעט צרפתית בקולג', מיהר לעיר כדי לעבור את הבחינות לתוכנית המיוחדת. "הודיעו לי שעברתי, אבל יש יותר מדי לומדי צרפתית, ושאלו מה דעתי ללמוד סינית. המלחמה ביפנים היתה בעיצומה, ודיברו אז על אפשרות של פלישה יבשתית לסין שבשליטת היפנים", הוא מספר. "היססתי. זה היה מוזר למדי, ולא ידעתי כלום על סין. כדי לשכנע אותי אחד הקצינים אמר שהלימודים יהיו בניו יורק ואוכל לבקר בבית מדי פעם, וכשהיססתי עוד קצת הוא גם הסגיר שהקולג' שבו נלמד יהיה 'קו-אד' (משותף לנשים וגברים). מובן שהסכמתי. זה היה הרבה יותר טוב מהביצה". בקורס מרוכז של תשעה חודשים למד שפירא סינית בסיסית, אבל המלחמה שינתה בינתיים כיוון, והתוכניות לפלוש לסין בוטלו. אחד המפקדים החליט שלומדי הסינית הטריים יועילו למאמץ המלחמתי באמצעות פענוח שדרים ביפנית דווקא, בהנחה שהשפות דומות מספיק, ושפירא בילה את שארית המלחמה בבסיס פיקוד האוקיינוס השקט בהוואי, שם הצליח להשתתף בעוד שיעורים בסינית. הוא התאהב בשפה וניצל מענק שחרור כדי להמשיך בלימודי סינית קלאסית בקולומביה ובייל. "בשלב זה כבר הייתי בן יותר מ-30, לא רציתי לחזור להיות עורך דין ולא יכולתי להישאר סטודנט לנצח", הוא משחזר. "בייל היו אז לא מעט סטודנטים זרים מסין והתחברתי איתם. הם הציעו שאסע לשנגחאי ואנסה להשתלב שם במשהו. לא ראיתי אופציה טובה יותר, אז אמרתי: 'למה לא? נלך להעיף מבט'". וכך ב-1947, עם 200 דולר בכיס, שפירא עלה לאונייה שהובילה אותו לשנגחאי ולחיים אחרים לגמרי. שנגחאי שאחרי מלחמת העולם היתה עיר מלהיבה ומלאה סתירות. היא נשלטה תיאורטית על ידי הגואומינדאנג, הממשלה הלאומנית בראשות צ'יאנג קאי-שק, שהיתה שקועה במלחמת אזרחים נגד הכוחות הקומוניסטיים של מאו. בפועל, בעלי עסקים זרים ואינטרסים של מדינות מערביות התחרו על שליטה בנתחים מ"פריז של המזרח". שפירא השתלב, מצא מגורים

תמורת שיעורי אנגלית בבית המשפחה של אחד מחבריו מייל, ואחר כך התחיל לעבוד בחברה אמריקאית. "הייתי די הרוס מזה", הוא מספר. "נסעתי אלפי קילומטרים כי לא רציתי להיות עורך דין, והנה שוב אני מוצא את עצמי עוסק בעניינים המסחריים האלה. אבל הייתי צריך כסף".

האמא היהודייה לא התנגדה

בעיר רחשו כוחות מהפכניים שונים, ושפירא ביקש לקחת חלק בשינוי. ההזדמנות שלו באה בדמותה של פנג-זי, שחקנית תיאטרון וקומוניסטית נלהבת, שעשתה איתו עסקת חליפין: שיעורי סינית תמורת שיעורי אנגלית. ההסדר ביניהם התפתח עד מהרה לשותפות עמוקה יותר, ולנישואים שנמשכו כמעט 50 שנה, עד מותה של פנג-זי ב-1996. "היא היתה משהו מיוחד, הבחורה הזאת", הוא נאנח בנוסטלגיה, ומספר שהאמא היהודייה שלו הפתיעה כשלא התנגדה כלל לנישואים. "היא ראתה תמונות ששלחתי, ואמרה מיד: 'אם היא בחורה נחמדה, לך על זה. תתחתן איתה'". מאוחר הרבה יותר, לאחר ששפירא כבר נהפך לאזרח סיני, הגיעה האם לביקור כדי לראות את נכדתה, שנקראה יה-מיי – שילוב המילים "אסיה" ו"אמריקה" בסינית. זה היה ביצומה של המלחמה הקרה, והסינים כופפו כמה חוקים כדי לאפשר את כניסתה למדינה. בצד האמריקאי נגמר העניין בחקירה קצרה של ה-CIA ובשלילת הדרכון שלה לכמה שנים.

הזוג התחתן בשנגחאי ב-1948 ונאלץ לעזוב זמן קצר אחר כך, מכיוון שהפעילות של פנג-זי - שהוציאה עיתון מחתרתי שהתנגד לממשלה - סיבכה אותה עם השלטונות. הם התחבאו בצ'ונג'ינג וחיכו ל"שחרור", שהגיע לבסוף בתחילת 1949, עם כניסת הכוחות הקומוניסטיים לבירה הקיסרית. באוקטובר של אותה שנה, מעל שער טיינאנמן במרכז בייג'ינג, הכריז מאו על הקמת הרפובליקה העממית של סין. למרות הזוועות שבאו אחר כך, שהשפיעו עליו גם באופן אישי, שפירא זוכר את הימים האלה בנוסטלגיה, כעידן מלהיב של אפשרויות בלתי מוגבלות.

"היתה אופוריה שלא דעכה", הוא מספר. "זה הלך ונעשה מסובך יותר, אבל גם מלהיב יותר. הקומוניסטים היו במצב לא פשוט. הם הביסו את הגואומינדאנג, אבל לא היה להם כלום: לא כסף, לא ניסיון ניהולי, לא טכנולוגיה. העוני והפיגור היו נוראים, אבל היתה הרגשה ברורה שמכאן אין לאן להמשיך אלא למעלה, שהדברים רק ישתפרו מעכשיו". הדברים אכן השתפרו באופן משמעותי - גם עבור שפירא, שקיבל עבודה בהוצאת הספרים הממשלתית כעורך וכמתרגם. אלא שאז חוו היחסים בין בני הזוג משבר, כאשר בראשית שנות החמישים הופיעה פנג-זי בפני הכוחות הסיניים הלוחמים בקוריאה וכמעט נהרגה בהתקפה אווירית אמריקאית. "היא האשימה אותי במידה מסוימת, אף שדווקא הממונים עליה במפלגה הקומוניסטית אמרו לה שהיא מתנהגת בחוסר היגיון". שפירא היה אז עדיין אזרח אמריקאי, והאפיזודה היתה אחד התמריצים שלו לוותר לבסוף על הדרכון ולאמץ ב-1963 אזרחות סינית. בכך נהפך שפירא לאחד מקומץ זעיר של זרים שהחליטו לא רק לגור בסין אלא לוותר על אזרחות זרה (סין אינה מאפשרת אזרחות כפולה) ולקשור את גורלם עם המדינה לתמיד.

מה גרם להחלטה הזאת?

"הייתי בסין כבר 15 שנה, נשוי לסינית ואב לילדה, אינטלקטואל ומתרגם, וחשבתי שהגיע הזמן להחליט אם אני נשאר פה לתמיד או לוקח את המשפחה ומנסה להתחיל מחדש בארצות הברית. לא ממש רציתי לחזור לארצות הברית. היה לי טוב פה; במיוחד האנשים היו טובים אליי. מאוד נדיבים, מאוד יהודים".

עשר השנים הקשות

שפירא טוען שמעולם לא התחרט על ההחלטה, אף שבשנים שבאו אחרי ההתאזרחות שלו בוודאי היו רגעים של לבטים. ב-1966 השיק מאו את מהפכת התרבות, וסין שקעה לעשר שנים של כאוס, טירוף ואלימות כמעט בלתי נתפסת. אשתו של שפירא, שבאותו זמן כבר היתה מרצה באוניברסיטה ומבקרת תיאטרון מפורסמת, נשלחה לחינוך מחדש ולעבודת פרך בכפר למשך שש שנים, שבמהלכן לא הורשה לבקרה. הוא נשאר בבייג'ינג עם בתם היחידה, והיה עד למאבקים עקובים מדם בין פלגים שונים שכל אחד מהם, לפי תיאורו, ניסה להוכיח שהוא "קדוש יותר ממאו" ונאמן יותר לקומוניזם. בשיא המהפכה נורו למוות מול עיניו כמה קולגות שלו בהוצאה לאור בידי קולגות אחרים. שפירא מספר שמה שהציל אותו אז ממצב מסוכן כילד של מעצמה זרה ובן זוגה של מי שהוכרזה "ריאקציונרית" היה ספר – קלאסיקה סינית מהמאה ה-17 בשם "שווי חו ג'ואן" (שולי הביצות). שפירא תרגם לאנגלית את הספר (בשם "Outlaws of the Marsh"), שמתאר מאבק דמוי רובין הוד נגד עשירים ומושחתים. כל הפלגים היריבים רצו לקבל קרדיט על התרגום - ולכן שמרו על המתרגם מפני פגיעה.

אחרי מותו של מאו, כשהטירוף המהפכני נרגע והזוג שב והתאחד בבייג'ינג, שוב עמדה בפניהם הבחירה אם להישאר או לעזוב. כמעט כל האזרחים הזרים שעדיין נותרו בסין עזבו בשלב זה, ברגע שיכלו, אבל שפירא החליט להישאר. עידן הרפורמה והפתיחות הציב בפניו הזדמנויות חדשות - לספר את סיפורו לעולם, לבקר במולדתו הישנה, לתרגם יותר ולארח זרים בביתו. הוא כתב אוטוביוגרפיה שיצאה בארצות הברית בשם "I chose China", ובמידה מסוימת התחבר מחדש ליהדותו כשכתב את המחקר המקיף ביותר על הקהילה העתיקה של יהודי סין, שהתפרסם בעברית בשם "בני ישראל בסין העתיקה" (הוצאת שיחור). בעקבות תרגום הספר נהפכו שפירא ופנג-זי ב-1989 לאזרחים הסינים הראשונים שביקרו בישראל, עוד לפני כינון היחסים הדיפלומטיים בין שתי המדינות.

"אני יהודי גסטרונומי"

"למעשה נאלצתי לכתוב את הספר. כשהתחלנו להיפתח והתחילו להגיע לכאן אנשים, כל מי שידע שאני יהודי התחיל לשאול אותי על הקהילה העתיקה, ואני לא ידעתי עליה שום דבר. האמת היא שאפילו לא התעניינתי בזה בהתחלה, אבל התחלתי לחקור את הסיפור ומצאתי כמה היסטוריונים סינים שעסקו בזה. הם הובילו אותי לעוד אנשים שהיו בידיהם מסמכים שתיעדו את הקהילה. חרשתי את סין ברכבות ובאוטובוסים והתחננתי למידע בכל מיני מקומות. אנשים היו נחמדים אליי, ואני חושב שגם שמחו שמישהו מתעניין, וככה הספר נולד". למרות העבודה היסודית, שפירא לא גילה עניין בשמירה על קשר עם שרידי הקהילה שעדיין חיים בעיר קאי-פנג במרכז סין. הוא גם לא מגלה סנטימנטים גדולים ליהדות בכלל, כיאה למי שמצהיר עד היום שהדת היא אופיום להמונים. "אני יהודי גסטרונומי", הוא מצהיר, מודה שהוא עדיין מתגעגע לגפילטע פיש ומוכיח שהוא עדיין מסוגל לספק במבטא ברוקליני כבד תיאורים מרטיטים של בייגלס, בורשט ודגים מלוחים.

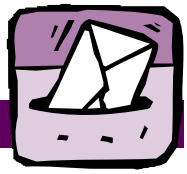
יש משהו שאתה מתגעגע אליו באמריקה?

"אני אוהב את ניו יורק כמו שילד תמיד ממשיך לאהוב את אמא. אני גם אוהב את הרוח העצמאית האמריקאית. זאת היתה בעיה בשבילי בתקופות מסוימות כאן, כי כאמריקאי מחנכים אותך להיות גלוי מאוד בדיבור שלך, לומר את דעתך וגם לדחוף את עצמך ולהציג לראווה את כישרונותיך. בסין זה בדיוק הפוך. אתה צריך להפגין צניעות וביטול עצמי. זה משהו שאני נאבק איתו עד היום, אבל טוב שהיום אנחנו יכולים ליהנות משני העולמות. היום כבר לא נוח לי לנסוע לארצות הברית, זה יותר מדי 'שלעפ', והאמת שהחיים שם נראים לי משעממים. החיים בסין תמיד היו ועדיין מסעירים. קורים כאן דברים גדולים.

אתה ביקורתי מאוד כלפי ההנהגה הנוכחית, כלפי דברים שקורים בסין. אתה חושב שיש סיכוי לשיפור כאן?

"לפחות מבחינה חומרית אלה זמנים טובים בהרבה, ולו רק מפני שיש די מזון. אבל חוץ מזה, אני חושב שהדור החדש שגדל היום בסין הוא נהדר: הם הרבה יותר חשופים למידע, הם ביקורתיים ומעזים לומר את דעתם. הם יזרימו דם חדש למערכת.

"מלבד זה", הוא מוסיף בחיוך ממזרי, "להיות יהודי זקן בסין זה נהדר. הם חושבים שיהודים הם חכמים, ויש להם רעיון מוטעה שככל שאתה מזדקן אתה נהיה חכם יותר - אז אנשים מעריכים אותי. זה מקום טוב לסיים בו את חיי".

ת.ד. – 29786

שלום רב,
ברצוני לומר תודה מקרב לב על השי והברכות החמות ששלחתם אלי בראש השנה.
בתור חיל בצבא הגנה לישראל, מאד מחזק ומחמם את הלב לקבל הכרה שכזו.

בברכה,
גיא ברזני (נכד של אריקה שלזינגר)

לכבוד חברי איגוד יוצאי סין
ברצוני לאחל לכולכם שנה טובה ומתוקה!
שתהיה זו שנת שגשוג, שמחה, אושר ובריאות.
שתהיה לכולנו שנה מוצלחת ופורייה...

בברכה,
יוליה סטוליאר, נכדתו כל מיכאל סטולר ז"ל

שלום,
בני החייל, יונתן גורפונג, נכדו של עמנואל אינגרמן יליד חרבין, קיבל מכם גם בראש השנה הזה ברכות ושי מרגשים.
תודה רבה לכם!
אנו מעריכים מאוד את הברכות והשי ששלחתם, ואת פועלכם לשמירת הקשר עם צאצאי יוצאי סין.

שנה טובה וכל טוב,
עדה גורפונג

תדי שלום,
רוני אלנבלום בעלי, ואני, שבנו מחרבין ומסכמים חוויה מפתיעה ונעימה ביותר.
המכתב שלך אמנם לא הגיע בשל חופשת קיץ של חודש וחצי, ולכן לא פגשו אותנו בשדה התעופה.
לקחנו מונית אל המלון שהמלצת, מודרן, שממוקם מצוין והיה נהדר.
למחרת התקשרתי לטלפון שנתת לי ומיד הגיעו למלון מר האו (ביקש למסור לך דרישת שלום ולומר ששמו ז'ניה) וגברת פו, הממונה על קשריהחוץ.
מר האו ליווה אותנו בסיור רגלי במשך היום, איש אינטליגנטי ודובר אנגלית טובה - והיה מאלף.
נהנינו מאד ושוב תודה רבה.

לינור
אדריכלית לינור לנקין

איגוד יוצאי סין שלום,
שנה חדשה התחילה, שנה שבה הכל יכול לקרות אם רק נרצה מספיק, אך חשוב לזכור שמעבר לציפיות שיש לנו מעצמנו ומעבר למטרות שהצבנו לשנה החדשה הכי חשוב זה לעטוף את עצמכם באהבתם של האנשים שבאמת יהיו שם בשבילכם כשם שתהיו שם בשבילם....
בסופ"ש הקרוב יום הכיפורים, הוא זה שיחתום סופית את השנה שהייתה ויהווה את תחילתה הרשמית של השנה החדשה.
יום כיפור הוא יום של טוהר מחשבה וטוהר גופני, יום פיוס, יום סליחה ומחילה, יום של התעלות, יום בו עושים חשבון נפש ומוצאים דרכים טובות יותר בהן יהיה ניתן ללכת בשנה החדשה, לכן הוא יום שפותח דף חדש להתחלה מחודשת...
זו לא בושה לבקש סליחה!!
הבושה היא לא לבקש את הסליחה אם פגענו! גמר חתימה טובה לאיגוד יוצאי סין הנהדר!
מי ייתן ותמשיכו את פעילותכם עוד שנים רבות כקבוצה מאוחדת ששומרת על ההיסטוריה ותשמור עוד שנים רבות.

תודה על המענק הכספי,
ליטל ונופר סולטן

זאת הייתה חוויה מיוחדת ומרגשת לחזור לסין (טיינזין וחרבין) לאחר 60 שנה עם שני הבנים שלי. זאת הייתה מתנה של המשפחה עבורי לכבוד יום הולדתי ה-70.
המקומות והפגישות ולחוות את סין מחדש זה ממש מדהים.

יוסי יעקבסון

שמי רון-לי אזרן, נכדתה של דיגטרוב זינה.
לא מזמן השתחררתי מצה"ל.
ברצוני להודות לכם על שנתיים שלמות של עזרה ותמיכה.
אשמח להמשך שיתוף פעולה בקרוב כאשר אחליט לפתח את השכלתי וללמוד.

במידה והתנדבות או עזרה נחוצות. אשמח לעזור,
בתודה אזרן רון-לי

תדי שלום,
מאד נהניתי מהתערוכה, חלק מהתמונות של הוריי (רוזה וליאוניד יעקבסון ז"ל).
ומצאתי גם תמונה שלי בתור ילד קטן עם האומנת הסינית שלי.
ולפגוש את אנה סונג - פגשנו אותה בטיינזין בטיול שורשים שלי עם שני בניי.
היה משהו מיוחד ומרגש להתערבב בערב זה עם האנשים הסיניים שדיברו אנגלית חופשי.
כל הכבוד על ארגון התערוכה.
בהזדמנות זאת אני שולח לך תמונה של יום הולדתי ה-70 שהבנים והכלות שלי ארגנו לי השבת בחיק המשפחה וידידיי הקרובים.

בברכה
יוסי יעקבסון

ביקור בשנחאי

פלורי כהן לידת שנחאי ביקרה עם משפחתה בשנחאי ביולי 2010

על בונד ליד הנהר

ליד ביתה ברחוב סיימור 430

ליד בית הכנסת "אוהל רחל"

פלורי עם אחותה אסתר ומר צ'נג נציג משרד החוץ

לוכרם

ממה יקרה שלנו...

לובה ברונר ז"ל

ואנחנו חשבנו שלנצח תהיי איתנו...
בתאריך ה-27.12.09 הכתה בנו שוב המציאות המרה, המציאות שאותה חווים כאשר נאלצים להיפרד מיקירים שהגיעו לגבורות.
ממה שלנו היקרה והאהובה, הלכת מאיתנו כשאת משאירה טעם של עוד ועוד..
איזו סבתא ואמא תומכת ואוהבת היית לנו.
נחמתי היחידה היא שזכינו להיות איתך עד הגיעך לשיבה טובה ולטעום את טעם האהבה ממך שנים רבות. דאגתך התמידית לבני המשפחה
ראוייה לציון מיוחד. את כה חסרה לנו... ממה שלנו המתוקה, לא נשכח אותך לעולם.

קצרה היריעה מלהכיל את אצילות נפשך, את עדינותך ואת האמפטיה שגרפת מסביבתך בזכות אופייך הנוח והמיוחד.
היית אישה בעלת כישרונות נדירים וציוריך המדהימים מפארים את קירות בתינו וכן שאר עבודותייך הנפלאות בתחום האמנות.
נזכור אותך תמיד, אוהבת, תומכת, חכמה ומפנקת, יצירתית ובעלת כישרונות על, כן ירבו כמותך!!!
את חסרה לכולנו ממה שלנו, רצף הגעגועים היומיומי לא ניתן לתיאור...
היינו בטוחים שבמלחמה הזאת האחרונה שלך תנצחי כפי שניצחת בפעמים הקודמות כשגופך ניסה לבגוד בך, אך הפעם לא הצלחת... ומ-4.12.09 אותו יום שישי הארור שבו אושפזת כנראה אלוהים החליט שהגיע הזמן שבו תדאגי לפפה שלנו ולאחותך היקרה שכה דאגת לה. וב-27 לאותו חודש נאספת אליהם... כשאנו מסביבך.
ובאותו לילה שבו עזבת אותנו לא נשכח לעולם איך התנגנה לה שם בבית החולים זמירת "אל מלא רחמים" כאילו לפי הזמנה...
רק זכרי ממה שלי, שזכות גדולה הייתה לי להיות נכדתך. לי ולכול שאר בני המשפחה האוהבים אותך כל כך. תהא נשמתך הטובה והאהובה צרורה בצרור החיים...
אוהבים אותך ונושמים אותך כל יום,
לירון הרשקוביץ, נכדתך ושאר בני המשפחה האוהבים.

מודיעים בצער רב על פטירתה של דודתנו האהובה

סופי (דוניה) פוקס (פרסוב)

ביום ה-23 באוקטובר 2009

מתגעגעים האחיינים
יהודית (ג'ודי) מרום (פרסוב)
ינון (פליק) פרי (פרסוב)
וכל המשפחה

לקוראינו הכותבים

בזה הרינו להביא לתשומת לב חברינו כי החל מן המהדורה הנוכחית של "בולטין" נכנס לתוקף הכללים הבאים:

1. כל חומר הנשלח ל"בולטין" לשם פרסום חייב להיות מודפס. מאמרים ומכתבים בכתב יש לא יתקבלו לטיפול.
2. כל מאמר - זיכרון פרטי חייב להיות חתום ע"י הכותב. המאמר יפורסם ללא עריכה מערכת (כלשונו), ואין מערכת "בולטין" מקבל על עצמה כל אחריות על תוכנו.
3. חומר שנשלחו למערכת "בולטים לא יוחזרו לשולח.
4. כבעבר, שמחה מערכת "בולטין" לקבל מקוראינו מכתבים ומאמרים, ומזמינה אתכם להמשיך ולהשתתף השתתפות פעילה בחיי בטאוננו.

לאה ליברמן

בארה"ב, לאחר מחלה ממושכת הלכה לעולמה ידידתנו משנחאי לאה ליברמן. עד רגעיה האחרונים הייתה מוקפת באהבת בעלה יאנה ליברמן, בתה, בניה ובני משפחתה.
בפעם האחרונה נפגשנו עם לאה בחרבין בסמינר שנערך ב-2006. כבר אז הייתה לאה מאד חולה, אך למרות הקושי, עשתה את הדרך הארוכה בין קליפורניה לחרבין.
לאה הייתה בת לוויה נאמנה לבעלה יאנה לאורך עבודתו במסחר ועבודתו הקהילתית, אם אוהבת לשלושת ילדיה. היא הייתה אישה יפהפייה ולה ידידים רבים בשנחאי, ישראל, יפן, טייוואן וארה"ב. זכרה יישאר עמנו לעד.
יהי זכרה ברוך!

פרופסור סמואיל קוץ

ב-16 במרץ 2010, הלך לעולמו בוושינגטון, לאחר מחלה ממושכת ידידנו מחרבין סמואיל קוץ.
סמואיל קוץ נולד בחרבין. הוא היה בנו של ב.מ. קוץ, ששימש בתפקיד יו"ר איגוד יוצאי סין במשך שנים ארוכות, וכן נכד לאחד מהפעילים בקהילה היהודית בחרבין מ.מ. קוץ. אמו, גוטה סולומונובנה קוץ (כהנא), הייתה בת לרב של וורשה, ומאוחר יותר רבה של ירושלים העתיקה, הרב ש. כהנא.
סמואיל קוץ היה פרופסור מוביל בקרב האוניברסיטאות בארה"ב. הוא היה איש מדעים בשטח המתמטיקה והסטטיסטיקה והיה ידוע בארה"ב, אנגליה וסין.
איגוד יוצאי סין אבל עם מותו של פרופסור סמואיל קוץ ושולח את ניחומיו הכנים למשפחת המנוח.
יהי זכרו ברוך!

הנרייטה אוסינובסקיה

ב-3 במאי 2010 בשווייץ, בעיר לוזן, בגיל 96 הלכה לעולמה ידידתנו מחרבין הנרייטה אוסינובסקיה (קון), אלמנתו של ידידנו מחרבין אנטולי (טולי) סבסטינוביץ' אוסינובסקי.
שנים רבות שמרה הנרייטה על קשר עם איגוד יוצאי סין.
יהי זכרה ברוך!

דוקטור מרק ירוגה

ב-23 במאי 2010, בלונדון, בגיל 95 הלך לעולמו ידידנו מחרבין דוקטור מרק ירוגה. הוא הלך לעולמו ככל הצדיקים - בביתו, בשנתו.
ד"ר מרק ירוגה השתייך למשפחת רופאי שיניים ידועה בחרבין ירוגסקובה-ירוגה, בעלת שתי מרפאות שיניים בעיר.
עם ד"ר מרק ירוגה נפגשנו בחרבין בסמינר שנערך בעיר ב-2004. ד"ר ירוגה ובנו מרקוס לקחו חלק פעיל בסמינר. שנים רבות שמר האיש על קשר עם האיגוד שלנו.
איגוד יוצאי סין אבל על מותו של ד"ר ירוגה ומביע את ניחומיו לבנו מרקוס ירוגה ולכל משפחתו.
יהי זכרו ברוך!

צבי פרגה

ב-13 ביוני 2010, בתל-אביב, הלך לעולמו, צבי פרגה, גבאי בית הכנסת לזכר הקהילות היהודיות בסין.
במשך 20 שנה שימש צבי פרגה גבאי בבית הכנסת השוכן בתל-אביב, ברח' גולן 31. היה זה אדם נעים הליכות, אהוד על כולם. על עבודתו לא דרש מעולם פרס, עשה הכל בהתנדבות. כל עבודתו כוונה למען המשך חיי בית הכנסת. הוא לא רק דאג לצד הטכני והתקני של המבנה ולקיום הטכסים הדתיים, אלא גם משך לתפילה את תושבי המקום. בשבתות מגיעים בזכותו קבוצות חסידים, אשר מהווים כיום חלק ניכר מהנוכחים.
ההלוויה התקיימה ב-14 ביוני בבית העלמין ירקון. בדרכו האחרונה ליוו אותו בני משפחה רבים: רעייתו, שלושה בנים ונשותיהם, תשעה נכדים ועשרה נינים.
ת. קאופמן נשא דברים ליד קברו וציין את גדולתו של המנוח בשימור בית הכנסת.
יהי זכרו ברוך!

קלמן סלוצקר

ב-12 באוגוסט בחיפה, הלך לעולמו ידידנו מחרבין, המהנדס קלמן סלוצקר.
קלמן נולד למשפחת הרב זליג סלוצקר, אשר לימד בבית הספר "תלמוד-תורה" והיה אחת הדמויות הבולטות בקהילה - היה יו"ר "מזרחי" חבר בהנהלת "חדו". קלמן סיים בחרבין בית ספר לשפות בפוליטכניקום. ב-1950 הגיע קלמן עם משפחתו לישראל ולאחר סיום השרות הצבאי החל לעבוד בניהול החברה למסילות ברזל בישראל בתפקידים מנהלתיים. הוא עבד בחברה עד צאתו לגמלאות.
המנוח הותיר אחריו אישה ואחות ליובה צינמן (סלוצקר).
יהי זכרו ברוך!

הרב חיים אשכנזי

בתל-אביב, בגיל 60 הלך לעולמו הרב חיים אשכנזי. סבו, הרב מאיר אשכנזי, היה הרב של שנחאי בין השנים 1926 עד 1949.
חיים אשכנזי היה פעיל בתנועת חב"ד בישראל ועמד בראש אחת הישיבות.
איגוד יוצאי סין אבל על מותו של הרב חיים אשכנזי ומשתתף בצער המשפחה.

זינה קון

לאחר מחלה קשה, הלכה לעולמה בלונדון, זינה קון ידידתנו מחרבין.
זינה נולדה בחרבין, ונישאה בעיר לדוקטור ארנסט קון, פליט מגרמניה, אשר הגיע לחרבין בשנות ה-30 לאחר קבלת זימון משפחתי ועבד בחברת פריזר.
ב-1950 זינה וארנסט נסעו להונג-קונג, שם חיו מספר שנים ומאוחר יותר עברו ליפן. רוב שנותיהם עברו עליהם בלונדון, שם עבד ארנסט קון כמפקח בחברה של ש. אייזנברג באירופה.
זינה הייתה אשת תרבות. היא הוציאה לאור ספר אוטוביוגרפי אשר יצא לאור בלונדון. לאורך שנים רבות שמרה זינה על קשר עם איגוד יוצאי סין.
יהי זכרה ברוך!

בני צור

ב-31 באוקטובר הלך לעולמו ידידנו משנחאי בנימין (בני) צור (סקופיץ).
בני נולד בשנחאי. אמו ניהלה במקום בית אבות. בני למד בבית ספר יהודי בשנחאי. ב-1949 הגיע בני לישראל עם גל העלייה משנחאי. לאחר שרות צבאי בצבא ההגנה לישראל התקבל בני לעבודה במשרד ראש ממשלה ונשלח עם רעייתו לחוץ לארץ. הוא עבד בשגרירויות ישראל בלונדון, סינגפור, הונג-קונג ועוד.
היה זה אדם נעים הליכות וידידותי לסובבים אותו. ידידים רבים היו סביבו, כל מכריו התייחסו אליו בכבוד ובאהבה.
שנים רבות התגורר עם רעייתו בהרצליה. לאחר מות אישתו יונה, עבר להתגורר בדיור מוגן ליד נתניה. הותיר אחריו שני בנים, בת ושמונה נכדים.
הלווייתו התקיימה ביום ראשון, 31 באוקטובר בבית העלמין בהרצליה. בני נטמן ליד רעייתו יונה.
חברים רבים ויוצאי סין ליוו את בני בדרכו האחרונה. נציג מטעם העבודה נשא דברים לזכרו, וכן הבנים והבת. ר. ות. קאופמן וא. גיננסקי הניחו זרים על קברו בשם איגוד יוצאי סין.
במשך שנים רבות עבד בני בהתנדבות באיגוד יוצאי סין. הוא היה מגיע פעמיים בשבוע, עוזר במזכירות ובשנים האחרונות היה חבר מערכת "בולטין" בשפה האנגלית. בני תרגם כמעט את כל ספרו של דוקטור א.י. קאופמן "רופא המחנה" מעברית לאנגלית, נותרו רק מספר פרקים אחרונים להשלמת העבודה. בכל פגישה של יוצאי סין לקח בני חלק.
איגוד יוצאי סין ומערכת "בולטין" מבכים את מותו של בני ומביעים צער עמוק למשפחת המנוח. חסרונו בקרבנו יהיה מורגש.
יהי זכרו ברוך!

קלמן סלוצקר ז"ל (1927-2010)

ל. היימן

קטעים מספרי "מארץ הולדתי לארץ מולדתי" - מוקדשים לזברו

בקיץ היינו יוצאים למחנה נוער של בית הספר, שהיה ממוקם בחרבין, אך בצידו השני של נהר הסונגרי, והיינו מבלים שם, כולל לינה, במשך שלושה שבועות שלמים. היינו משחקים בחול, מתרחצים בנהר, עוסקים בספורט ובשלל פעילויות נוספות. אני זוכר שבאחד מאותם ימים, לי ולקלמן היה ריב די רציני. הרקע לריב היתה המלה "לאב-ואקר". במהלך שהותי בלטביה, למדתי מספר מילים כמו "שלום", "בוקר טוב" ו"ערב טוב" - שבלטבית זה "לאב-ואקר". וכך, כשיום אחד אמרתי לקלמן "לאב-ואקר", והוא ענה לי "אתה לאב - קאקר", פרץ בינינו ריב סביב כל המילה הזאת, שבמהלכו קלמן לקח דלי מלא עגבניות וזרק אותן עלי, ונותרתי עומד שם, כולי אדום מעגבניות, בעוד אביו (המורה זליג סלוצקר) גם הוא הפך אדום - מכעסו על בנו, ונזף בו. על אף האירוע הזה נשארנו חברים טובים, וכל הריב הזה זכור לשנינו כקוריוז משעשע.

הנסיעה לארץ ישראל

יצאנו לדרך: דוד מקס ואני, קלמן סלוצקר, אחיו יצחק, אביו הרב סלוצקר, ואימו, לוסר ואחיו. התחנה הראשונה שלנו היתה בטיאנזין, שם פגשנו נציגים של הסוכנות היהודית שלקחו אותנו תחת חסותם. קיבלנו חדרים במלון וחיכינו שם כעשרה ימים עד שקיבלנו את אשרת היציאה מהסינים. לאחר קבלת האשרה עלינו על אונייה דנית קטנה והפלגנו כולנו, כחמישים איש, להונג קונג. לא היה לנו היתר להיכנס לעיר עצמה, אלא רק לנמל. מהנמל הסיעו אותנו לשדה התעופה של הונג קונג, ממנו טסנו לנמל התעופה בלוד עם עצירות בכלכותה, בומביי ושרג'א שבחצי האי ערב.

הדוד מקס ואני שילמנו בעצמנו על הטיסה לישראל,מה שהסתבר יותר מאוחר כמשמעותי, שכן זה שחרר אותנו מחובות כספיים לסוכנות היהודית. זכור לי שבהונג קונג פגש אותנו אחד ממשפחת כדורי. הוא עבר בין היהודים שחיכו לטיסה לישראל ושאל: "מישהו צריך מברשת שיניים למישהו חסרה משחת שיניים?" זה היה מעט מגוחך, אם כי נוגע ללב האופן בו הוא דאג לפרטים הכי קטנים. בכלל, כל המסע לישראל זכור לכחוויה סוריאליסטית. בכלכותה ניגש אלינו קצין הודי והציע לקחת אותנו בשעתיים שהיו לנו עד הטיסה, למועדון לילה, אבל פחדנו ולא נסענו. בשדה התעופה בבומביי ישבנו במסעדה והזמנו ביצייה. חרות אצלי בזיכרון התמונה של הידיים שחורות משחור מגישות צלחת לבנה ל מפה לבנה בוהקת... זה היה מחזה מיוחד במינו. באותו שדה תעופה ראינו גם נשים בונות נתיב חדש למטוסים.

זאת עבודה קשה מאד לערבל בטון ברגליים במקום עם מערבל מכני, וצרם לנו לראות כיצד העבידו נשים בעבודה כזאת. אחר כך הגענו לשרג'א - בסיס בריטי בחצי האי ערב. הבריטים במקום הזמינו אותנו לגלידה, אך למרבה ההפתעה הגלידה היתה מלוחה! שאלנו את הבריטים, בנימוס, לפשר הדבר, והם הסבירו לנו שביגלל שאין די מים מתוקים בבסיס להכנת הגלידה, הם משתמשים במים מלוחים...

לאחר שלושים ושש שעות טיסה, ב-1 במאי 1950, נחתנו בחצות הלילה בדיוק בנמל התעופה בלוד. סוף סוף היינו בארץ ישראל, ארץ עליה שמעתי סיפורים כה רבים ושעליה חלמתי.

באוגוסט קלמן הצטרף לעבודה ברכבת, ויחידיו קבלנו מינוי לפקח על עבודות גישור ומעברי מים בקו חדש שהיה אז בבניה: מצומת רמז ועד תל אביב צפון" (היכן שהיום נמצאת בני ברק).

העבודה על קו רמז- תל אביב צפון

עבודת הפיקוח היתה כרוכה במפגש עם מושג שהיה חדש לקלמן ולי - "הקבלן". בסין כל עבודה של הרכבת התבצעה על ידי אנשי הרכבת, ואילו כאן היה עלינו לפקח על עבודות קבלניות. העבודה כללה בנייה של שלושה גשרים גדולים, אחד מעל נחל חדרה, השני מעל נחל אלכסנדר, והשלישי מעל נהר הירקון. אלו היו גשרים עם קורת ברזל, ואדם בשם גלאס, שהיה בעל מסגריה גדולה, והכין את הקונסטרוקציות בהתאם לתכנון של הרכבת. בנוסף היו מעברי מים מבטון מזוין, שהקבלן שלהם היה סולל בונה, סניף נתניה. קלמן ואני עברנו בין האתרים ופיקחנו על כך שהעבודה תתבצע בהתאם לתכנון. כדי לעבור מאתר אחד למשנהו היינו זקוקים לרכב, אז סולל בונה עזרו למצוא פתרון ו"תרמו" משאית מעודפי הציוד של הצבא, ומשום שהיה לנו נהג עברנו ממקום למקום בקלות. היתה חברה נוספת fanta saltpeter שבנתה בקבלנות גשר בפרדס רוטמן, כדי לאפשר מעבר בין שני חלקי הפרדס שנוצרו עקב בניית מסילת הרכבת שחצתה אותו. המהנדס האחראי היה משה שפירא. הוא ואני התיידדנו והקשר בינינו נמשך עד יום מותו, וכיום הקשר ביני לבין אביבה אלמנתו ממשיך להתקיים.

העבודה התרכזה סביב אזור נתניה, ולכן קלמן ואני שכרנו חדר במלון במרכז העיר - "מלון נתניה". במסגרת עבודתנו קיבלנו אש"ל (אוכל, שתייה, לינה) שהיה יותר מכל המשכורת החודשית שלנו. רווח לנו שיכולנו להרשות לעצמנו לקחת חדר ולאכול טוב.

בבקרים היינו קמים, שותים כוס קפה או תה עם עוגת שמרים, ויוצאים לעבודה. לעיתים החלפנו את השתייה החמה ב"לבניה" שהיינו קונים במכולת בבקבוקי זכוכית. ארוחת צהריים היינו אוכלים במסעדה קואופרטיבית בנתניה. זאת הייתה תקופת הצנע, "תקופת הנקודות", והתשלום במסעדה נעשה גם בעזרת תלושים שקיבלנו מהמדינה. התלושים אפשרו לאדם לאכול בשר או עוף פעם או פעמיים בשבוע, אבל קלמן ואני אהבנו בשר והיינו שני בחורים רעבים תמיד, כך שבנוסף לתלושים הוספנו גם כסף מהמשכורת שלנו והיינו מקבלים מנה גדושה של אורז או פסטה, כשבשר היה מוסתר היטב מתחתיה ואיש לא היה יכול לראות מה מסתתר תחת להררי האורז.

אחרי שהעבודה הייתה מסתיימת, בסביבות חמש או שש לפנות ערב, היינו הולכים לטייל בעיר. מדי פעם, כדי לפנק את עצמנו, היינו הולכים לקונדיטוריית "אמסטרדם", בה היינו יושבים, שותים קפה ואוכלים מעוגות הקרם הנהדרות שלהם. אבל אני חייב לציין שלמרות כל האוכל הזה, עדיין הייתי מאד רזה. פעם או פעמיים בשבוע היינו הולכים למסעדה במרכז נתניה שנקראת "הרשל'ה. זאת הייתה מסעדה של אדם אחד שעשה הכל. אצל הרשל'ה "הנקודות" לא היו קיימות - שילמנו בשביל הארוחה מחיר גבוה אך סביר. הסעודה שם הייתה תענוג: האוכל היה מצוין, אבל העיקר הייתה האווירה הנינוחה ששרתה במקום. אם היינו מגיעים בשמונה בערב, לא היה סיכוי שנאכל לפני תשע וחצי... הרשל'ה היה מכין הכל בעצמו וזה לקח זמן. אחרי הארוחה היינו שומעים "קונצרט" - הרשל'ה היה שר חזנות, אבל לא סתם שר, אלא היה לו קול נהדר ואנחנו ושאר הסועדים נהנינו מהשירה היהודית - זו הייתה חוויה! עלי לציין שב- 1948 המטה של האלוף שמיר היה אצל הרשל'ה במסעדה. היו קרבות באזור טול כרם, וכל ה"הגנה" הייתה מתכנסת במסעדה הקטנה. זה היה מקום מיוחד במינו, והרשל'ה היה יחיד סגולה.

קלמן ואני בילינו שעות רבות יחדיו: בעבודה ואחריה ב"אמסטרדם" או אצל הרשל'ה. אהבנו גם ללכת לקולנוע הפתוח שהיה לא רחוק משפת הים. היו מקרינים שם סרטים שונים:לפעמים סרטים צרפתיים לפעמים מערבונים, ואנחנו היינו אחרי הכל צעירים, ונהנינו לצאת לבלות.

במהלך העבודה בנתניה, קלמן ואני נקלענו למרכזו של סכסוך עבודה. חלק מהעבודות היו עבודות עפר, ובדיוק באותה עת התחילו להכניס ציוד מכני כבד לעבודה. בכפר ויתקין היתה שכונה תימנית של עולים חדשים שעבדו בעבודות עפר בשכר די נמוך, ולדעתי, בתנאי

ניצול. הפועלים מויתקין, תימנים ועולים אחרים, יחד עם פועלים מנתניה וחברי הסתדרות נשכבו על הקרקע לפני הגשר מעל נחל אלכסנדר ולא אפשרו לסולל בונה להתחיל בעבודות. השביתה נערכה במחאה על השימוש בציוד מכני במקום הפועלים לקלמן ולי ולמעשה לא הייתה נגיעה בעניין, בקושי ידענו על מה מדובר, אבל כשהשובתים גילו שאנו חיים במלון נתניה, הם עשו סגר על המלון. מדוע? משום שאנחנו היינו עבורם נציגים של הממשלה ושל נותני העבודה. היינו סגורים במלון במשך יומיים, ובעל המלון יצא כדי לקנות לנו אוכל. אני זוכר שהוא דווקא היה די מרוצה מכך שהמלון שלו נמצא במרכז ההתעניינות...

לא הבנתי איך יתכן שבארץ ישראל יש שביתה - איך יתכן שאנשים נמצאים בסכסוך במקום לעבוד אחד עם השני בשיתוף פעולה. זה נכון שלא הייתי מעורה בפוליטיקה המקומית, אך בעיקר הייתי אידיאליסט... מכל מקום, תוך מספר ימים הסכסוך עם מפלגת פועלי ארץ ישראל יושב ושרת העבודה דאז, גולדה מאיר, הצליחה להביא לכך שהציוד המכאני יכנס לפעולה, והפועלים קיבלו תוספת כלשהי לשכרם.

יום אחד, בעודנו עובדים על הגשר שמעל נחל אלכסנדר, התחיל לרדת גשם זלעפות. ברחנו מהגשר החשוף ומצאנו לא רחוק ממנו מבנה קטן מבטון עם משאבת מים, שלתוכו נדחקנו כדי להסתתר מהגשם. בעודנו ממתינים לשוך הערה, הגיע לשם גבר נוסף. הוא שמע שאנחנו משוחחים רוסית, ולאחר שסיפרנו לו שאנחנו עולים חדשים, הזמין אותנו לבקר בביתו. הסתבר שהוא היה ממייסדי כפר ויתקין, והיה מבוגר מאיתנו. מכל הביקור אצלו זכור לי דבר אחד במיוחד: הוא הגיש לנו שמנת בלבד - תותים בשמנת! זה היה אז מה שנקרא "לוקסוס" גדול מאוד, מותרות של ממש. הוא היה אדם נחמד וביקרנו אצלו כמה פעמים לאחר אותו מפגש ראשון.

שלושת ה"הסינים" של רכבת ישראל

קלמן סלוצקר, ליאון היימן ומאיר לא-זר הם בוגרי הפוליטכניקום בחארבין, הפוליטכניקום היה המוסד היחיד להשכלה גבוהה בעיר. מגמתו העיקרית היתה הוראת מקצוע הרכבות. "חארבין היתה צומת חשוב של מסילות ברזל והאוניברסיטה סיפקה את כח האדם הטכני לעבודה", מסביר מאיר לא-זר, מהנדס ראשי לאיתות, חשמל וקשר ברכבת ישראל. שני חבריו, נולד מאיר בחארבין להורים יוצאי רוסיה. הקהילה היהודית בחארבין קמה בתחילת המאה, עיסוקם העיקרי של אנשיה היה סחר פרוות, חיטה וסויה. הקהילה שיגשנה והחזיקה מוסדות צדקה ועזרה, בתי כנסת, בית ספר, בית חולים ומושב זקנים.

"קיבלנו חינוך ציוני", מספר ליאון היימן, מהנדס מחוז הצפון. "יחידים החלו לעלות בשנות השלושים בעזרת הסרטיפיקאטים" המועטים שהגיעו לעיר, בסוף שנת 1949 גבר זרם העליה וכיום לא נשארו שם יותר יהודים. שלושתינו עלינו ב-1 במאי 1950. אני זוכר, שהופתענו מאוד לראות הפגנת אחד במאי שאיש לא הכריח אנשים להשתתף בה ובכל זאת הם השתתפו בה". קטע מתוך מאמר שהציג את השיפורים ברכבת ישראל בשנות ה-60' וה-70'.

הגיוס לצבא והטירונות

מספר חודשים לאחר עלייתי ארצה קיבלתי צו גיוס לצה"ל. ככל בחור בריא. המצוי בכושר גופני טוב, רציתי להתגייס ולתרום את חלקי. באותה תקופה הפרויקט של הרכבת החדשה בין רמז לתל אביב היה בשלב מתקדם, והנהלת הרכבת לא ששה להיפרד ממני ומקלמן, שהיה גם הוא אמור להתגייס, וביקשה שנדחה את הגיוס לצבא בשנה. אנחנו לא התנגדנו לכך, משום שרצינו לסיים את עבודתנו בקו הרכבת. מנכ"ל משרד התחבורה, לפי בקשת מנכ"ל הרכבת, פנה לצבא וביקש להגיע איתם להסדר בנוגע לדחיית השירות, ואכן הגיוס שלי ושל קלמן נדחה בכמעט שנה. התגייסנו יחד באותו יום, 4 ביולי 1951.

ואני עליתי על אוטובוס ונסעתי לבסיס הקליטה בצריפין של היום, שאז נקרא "סרפנד". שם עברנו כל מיני מבדקים רפואיים ופסיכוטכניים, כשלאחר מכן הוזמנתי לשיחה עם קצין מחיל האוויר בדרגת סרן. הקצין שאל אותי אם אהיה מוכן להתנדב לקורס טייס. חשבתי על כך לרגע קל, ומיד עניתי בשלילה. הוא קצת התפלא, שהרי מדובר בקורס טייס וביחידת עילית! אך אני הסברתי לו שלמדתי הנדסה במשך ארבע וחצי שנים ושאני רוצה לשרת במקום בו אוכל להביא הכי הרבה תועלת - בחיל ההנדסה. במהלך שעתיים הוא ניסה לשכנע אותי, אך אני הייתי איתן בדעתי. קלמן סלוצקר נכנס אחרי לשיחה ועבר את אותו סיפור. הקצין עשה כמיטב יכולתו כדי לשכנע אותנו: הוא הסביר מה זה אומר להיות טייס ואילו תנאים מקבל טייס, ותיאר את הכל בצורה מפתה - ובכל זאת ידעתי שזה לא מקומי ושאני מעדיף לתרום מהידע ומהכישורים שכבר היו לי באותה עת.

לאחר מספר ימי קליטה בצריפין עברנו לבסיס אימונים בה"ד 4, שגם הוא היה בצריפין. ואז התחילה הטירונות, שכללה אימונים כמותם לא עברתי בחיי. אימון גופני, תרגול ירי, ומסעות בהם היה עלינו לסחוב מטען כבד, ובנוסף לרובים שלנו. כל אחד מהמתגייסים הפך להיות מספר- לא הייתי ליאונפריד היימן ועוד, הייתי מ.א 211645. הבנתי את זה וקיבלתי את זה כמו שזה - זה הצבא. אבל בכל זאת היו דברים שחרו לי... בימים האחרונים של הטירונות היתה לנו סדרה מסכמת ביערות בית שמש, ליד בית גוברין. מספר ימים לפני כן הופיעה על המרפק שלי שלפוחית, שהזדהמה והפכה לפצע עם מוגלה. המפקדים שלי לא התייחסו לפצע למרות שהמצב לא היה טוב. הלכתי לחובש, שאמר לי אם אני רוצה להפטר מה"פרונקול" הזה, כדאי שאני אעצום עיניים ואחזיק חזק במשהו... ואז הוא חתך את הפצע החוצה, סחט את כל החלק המזוהם וחבש את היד. לעולם לא אשכח איזו כמות מוגלה יצאה מהפצע... הלכתי ככה לעשות את הסדרה וזה לא היה קל כי לא הרגשתי כל כך טוב, אבל בסוף גם הפצע עבר וגם סיימתי את הטירונות כחניך מצטיין.

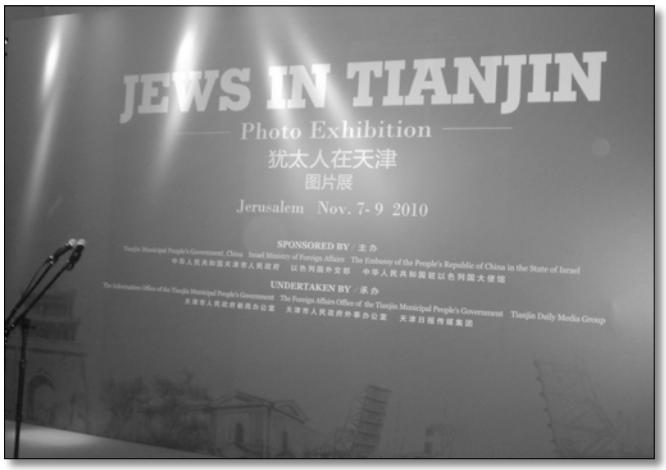
קבוצת הכדורעף

מדי פעם, שלא היינו במדבר או במקומות אחרים בשטח, היה לנו מעט זמן לעסוק בספורט. במחנה ביפו היה לנו מגרש כדורעף, ואט אט התגבשה קבוצה. אני הרי שחקתי כדורעף עוד כשהייתי סטודנט בחרבין, ומיכיוון ששחקתי היטב נבחרתי להיות הקפטן של הקבוצה שלנו. ערכנו משחקים בין יחידות שונות של חיל ההנדסה והקבוצה שלנו לקחה את האליפות של החיל. אזור תל אביב רבתי נקרא פעם פיקוד שמונה, ואנחנו זכינו גם באליפות פיקוד זה. עם הזמן השתפרנו והגענו לשחק גם באליפות צה"ל הכללית וזכינו במקום הראשון בגביע. לא היה לנו מאמן, ובתור קפטן הקבוצה התפקיד שלי היה לדאוג לכל ההיבט המנהלי: לדאוג לשחקנים וגם לתת מוטיבציה ועידוד בזמן המשחק. בשבילי כל העיסוק בספורט היה פשוט כיף. זה מזכיר לי ש ב-1952 תוכנן שתבוא ארצה משלחת מצבא צרפת לסדרה של תחרויות ספורט שונות. קיבלתי זימון לשחק בנבחרת צה"ל בכדורעף, ואז כבר התאמנו עם מאמן שהיה מאד ידוע בזמנו. הביאו אותנו למחנה יונה, מחנה צבאי בריטי לשעבר, סמוך להיכן שמלון הילטון כיום, ממש על חוף הים של תל אביב. בסוף הצרפתים לא הגיעו, אבל אנחנו קיבלנו עשרה ימים של בית הבראה - חופשה ספורטיבית מהנה.

מפגש עם ראש הממשלה יצחק רבין

בשנת 1976, אם זכרוני אינו מטעני, יצחק רבין, שהיה אז ראש הממשלה בכהונתו הראשונה, ביקר ברכבת. הרכבת רכשה קטר חדש של ג'נרל מוטורס, עם 3200 כוחות סוס - קטר חזק מאד שהיה אמור להיות בעל ביצועים מרשימים, ולכבוד המאורע המנכ"ל הזמין את ראש הממשלה ואת שר התחבורה לנסיעת בכורה ברכבת עם קטר זה. הנסיעה נערכה בקטע שבין תל אביב לנתניה, וכללה ארוחת בוקר ברכבת. עלינו לרכבת, התחלנו לנסוע ובסביבות קיבוץ יקום הרכבת פשוט נעצרה. זה היה מאוד לא נעים, בכל זאת קטר חדש, ועוד בנסיעה חגיגית... היה שם מהנדס מכונות שניסה להפעיל את הקטר מחדש, ורק לאחר חצי שעה בה עמדנו באמצע הדרך, הרכבת החלה לנסוע שוב. בזמן שהתעכבנו, בפמליה של רבין, שחיכתה לו בנתניה עם רכב ביטחון לא הבינו מה פשר העיכוב, אז הם הזעיקו הליקופטר כדי לחפש את ראש הממשלה שנעלם..

פתיחת תערוכה "יהודי טינזין" בירושלים

בכניסה לאולם התערוכה

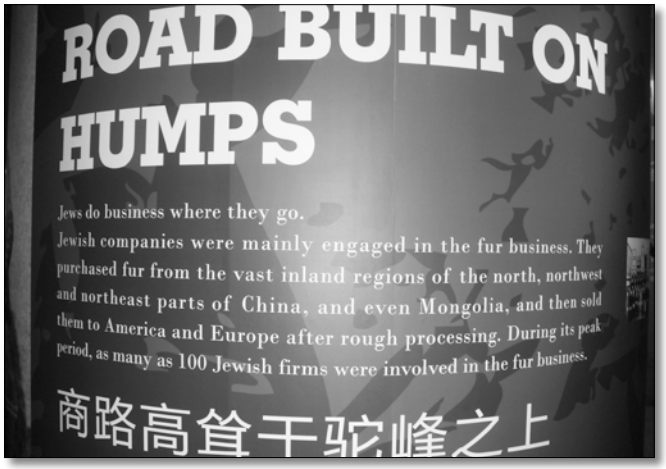
אורחי הכבוד בתערוכה - השר יצחק הרצוג וגב' רות

יוצאי טינזין בביקור בתערוכה

בתערוכה

בתערוכה

המארגנת הגב' אננה סונג בשיחה עם תדי קאופמן